

Onsdagen den 20 mars

Kl. 10.00

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

§ 1 Val av en suppleant i utbildningsutskottet

Företogs val av en suppleant i utbildningsutskottet.

Herr SVEN GUSTAFSON i Göteborg (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Avsikten med det på föredragningslistan upptagna valet är att under herr Ahlmarks sjukledighet bereda dennes ersättare plats i utskottet.

För valet har valberedningen enhälligt godkänt en gemensam lista av det utseende som framgår av en till kammarens ledamöter utdelad promemoria.

I egenskap av ordförande i valberedningen ber jag att få överlämna denna lista till herr talmannen.

Den för valet avlämnade listan med partibeteckningen "Den gemensamma listan" upplästes av herr talmannen och godkändes av kammaren, varigenom till suppleant i utbildningsutskottet utsågs herr Wikström (fp).

§ 2 Justerades protokollet för den 12 innevarande månad.

§ 3 Utrikes-, handels och valutapolitisk debatt

Herr talmannen lämnade ordet till herr utrikesministern ANDERSSON, som framförde det i Kungl. Maj:ts skrivelse nr 66 avsedda meddelandet rörande Sveriges utrikespolitik samt handels- och valutapolitik, så lydande:

Herr talman! Det senaste halvarets internationella skede har varit dramatiskt. Den mångåriga spänningen i Mellersta Östern har urladdats i ett nytt krig, följt av nya förhandlingar. Tillförseln av olja har använts för politiska syften. Den starka höjningen av oljepriserna har markerat slutet på en period, under vilken snabba ekonomiska framsteg kunnat bygga på billig energi. Grundläggande frågor om den internationella inkomstfördelningen har därmed aktualiserats. Svårigheter i energikrisens spår har bidragit till ökad osäkerhet om den världspolitiska utvecklingen. Gamla och nya motsättningar mellan stater och statsgrupper gör sig samtidigt påmind. Mot denna bakgrund ställs på sina håll frågan om vi har att räkna med en fortsättning av senare års trend mot avspänning.

Under loppet av 1973 synes arabstaterna alltmer ha fruktat att Mellersta Östern-problemet skulle skjutas åt sidan och Israel därigenom få

tillfälle att ytterligare konsolidera sina ställningar. Det nya kriget rubbade den utbredda tron på Israels totala militära överlägsenhet, samtidigt som supermakterna tvingades till ett mera aktivt engagemang i konfliktens lösning. Israel och arabstaterna har äntligen kunnat mötas vid förhandlingsbordet. En stilleståndsuppgörelse har nåtts mellan Egypten och Israel. Parterna har därutöver visat en allvarlig vilja till nya framsteg mot en varaktig fred. Trots de spänningar som uppstod mellan Förenta staterna och Sovjetunionen under krisens lopp har utvecklingen i stort bekräftat de båda supermakternas önskan att undvika en konfrontation.

Sverige stöder sedan gammalt Israels liksom dess grannars rätt till en existens inom säkra och erkända gränser. Samtidigt hävdar vi att ingen rätt till landförvärv kan grundas på militär erövring. Detta är viktiga element i säkerhetsrådets bekanta resolution 242. Sverige ställer sig bakom denna resolution i alla dess delar.

I överensstämmelse med den roll som Sverige sedan många år spelat i fredssträvandena i Mellersta Östern har svenskar även denna gång kunnat bidra till en stabilisering av läget i konfliktområdet.

Palestiniernas rätt till politisk identitet har med tiden vunnit ökad förståelse i vårt land. Stora internationella insatser krävs för att förbättra deras materiella läge i avvaktan på en lösning av deras politiska problem. Sverige har länge varit en av de största bidragsgivarna till hjälparbetet bland Palestinaflyktingarna och hoppas nu att även andra stater skall öka sina insatser.

Den vilja att undgå väpnade inbördes konflikter, som supermakterna på nytt demonstrerade under kriget i Mellersta Östern, har tidigare bl. a. kommit till uttryck i avtalet mellan president Nixon och partichefen Brezjnev i juni 1973 om undvikande av kärnvapenkrig. För båda makterna är det också ett intresse att hejda en fortsatt kapprustning på kärnvapnens område. De första s. k. SALT-samtalen gav begränsade resultat. I de nu pågående SALT II-förhandlingarna siktar man till betydligt större framsteg. Parternas utgångsbud synes dock ligga långt från varandra, och det verkar osäkert om man som planerat skall nå en första överenskommelse före årets slut. Under alla förhållanden får man räkna med en lång förhandlingsprocess.

Diskussionen i Förenta staterna om kärnvapenstrategin vittnar om hur snabbt den militärtekniska utvecklingen kan ändra förutsättningarna för överenskommelser på detta område. Så snart en part vunnit ett försprång i fråga om kärnvapnens förstörelseförmåga, uppstår frågan om den andra parten skall söka inhämta detta försprång. Den tekniska utvecklingen berör både de stora och de små kärnvapnen. Med hänsyn till vikten av en klar åtskillnad mellan konventionella vapen och kärnvapen väcker spekulationerna om s. k. minikärnvapen särskild oro.

Stormakternas ambitioner att ytterligare förstärka och utveckla sin kärnvapenarsenal ökar deras ovillighet att acceptera ett fullständigt förbud mot kärnvapenprov. Sverige betraktar ett sådant förbud som ett centralt mål för nedrustningsförhandlingarna. Genèvekonferensen om nedrustning kan varken på detta eller andra områden notera några betydande framsteg. Arbetet på förbud mot kemiska vapen går endast långsamt framåt. Sverige kommer även i fortsättningen att aktivt verka

inom Genèvekommitténs ram, samtidigt som vi i princip ställer oss positiva till planerna på en världsnedrustningskonferens.

Ekonomiska faktorer torde påverka supermakternas önskan att hejda kärnvapenupprustningen och att minska de väpnade styrkorna i Centraleuropa. Den amerikanska statsledningen är utsatt för ett starkt tryck att reducera de militära utgifterna i Europa. Även Sovjetunionen torde ha intresse av att utnyttja sina resurser för andra ändamål. De nu inledda förhandlingarna i Wien om styrkereduktioner väntas dock bli långvariga. En rad länders intressen är berörda. NATO-sidan förordar att reduktionerna i den första fasen begränsas till enbart amerikanska och sovjetiska arméstyrkor. I en andra etapp skulle man reducera även nationella arméförband och vidta kompletterande förtroendeskapande åtgärder. Warszawapakten vill redan från början inbegripa nationella styrkor liksom flygstridskrafter och kärnvapen. Parternas bud skiljer sig också i fråga om nedskärningarnas takt och storlek. Trots skillnaderna i utgångspositioner torde starka krafter verka för en överenskommelse.

På svensk sida följer vi med stort intresse förhandlingarna om styrkereduktioner i Centraleuropa. På kort sikt förefaller det osannolikt att sådana minskningar får konsekvenser för vårt eget försvar. En uttunning i Centraleuropa behöver inte leda till ökat tryck i Europas flankområden. En annan sak är att stormakternas intresse för Nordkalottområdet av andra skäl har ökat. På längre sikt kan förhandlingsresultaten i Wien tänkas påverka även den svenska säkerhetspolitiken. Sverige har dock tills vidare inget behov av att delta i förhandlingarna, endast av att orienteras om deras utveckling.

Sovjetunionens önskan om en formell bekräftelse av de gränser som uppstått i Europa efter det andra världskrigets slut var ett väsentligt motiv för förslagen om en europeisk säkerhetskonferens. Västmakterna accepterade tanken på en konferens, sedan deras reservationer blivit tillgodosedda. Man såg bl. a. ett samband mellan säkerhetskonferensen och Wienförhandlingarna om styrkereduktioner. Under konferensens förberedande fas i Helsingfors blev västmakternas bedömning mera positiv. För alla deltagare framstod konferensen som en möjlighet att ytterligare stabilisera situationen i Europa och att utveckla ett konkret mellanstatligt samarbete oberoende av skillnader i ideologi och samhällssystem. De alliansfria staterna har gjort aktiva insatser i konferensarbetet.

Konferensens behandling av s. k. förtroendeskapande åtgärder är av särskilt intresse för de alliansfria staterna, som inte har samma möjligheter som de paktanslutna att erhålla underrättelser om militära rörelser och manövrer i sin geografiska närhet. De alliansfria staterna har därför vid konferensen framfört en rad preciserade förslag i detta ämne. Även en överenskommelse om ökad öppenhet kring deltagarstaternas försvarsutgifter har på svenskt initiativ aktualiserats som en tänkbar förtroendeskapande åtgärd. I arbetet för rustningsbegränsning och nedrustning i Europa måste hänsyn tas även till de alliansfrias intressen.

Det är också en viktig uppgift för säkerhetskonferensen att skapa förutsättningar för ett vidgat ekonomiskt samarbete på alleuropeisk grund. Framsteg på detta område är till ömsesidig fördel och kan bana vägen för framsteg också på andra fält. Sverige söker genom en gradvis

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

frigörelse av handeln och genom bilaterala avtal med östländerna främja en sådan utveckling.

Vid säkerhetskonferensen föreligger särskilt påtagliga svårigheter att nå enighet dels om problem kring gränsernas okränkbarhet, dels om förutsättningar för ett friare utbyte av människor och idéer. Bakom motsättningarna i dessa båda problemkomplex ligger viktiga intressen av både in- och utrikespolitisk natur. Sovjetunionen är särskilt angelägen om bindande formuleringar när det gäller gränsproblemen men motsätter sig mera långtgående förpliktelser i fråga om det friare utbytet. Dessa skiljaktiga intressen liksom de djupa ideologiska motsättningarna mellan olika statsgrupper bör dock inte förhindra en positiv utgång av konferensen. För Sverige, liksom för andra demokratier, är det ett intresse att mänskliga rättigheter och demokratiska friheter vinner allt starkare förankring i vår världsdel. Men det har från början stått klart att säkerhetskonferensen inte haft förutsättningar att undanröja existerande motsättningar på detta område. Ett begränsat resultat av konferensen genom ömsesidiga eftergifter är att föredra framför en brytning, som för lång tid kunde omöjliggöra nya möten av detta slag.

Regeringen räknar med att säkerhetskonferensen skall medföra vissa, om än begränsade framsteg på olika områden, däribland även i fråga om ett ökat utbyte av människor och idéer. Vi vill också att den skall följas av fortsatta kontakter i olika fora där det påbörjade arbetet kan föras vidare. Säkerhetskonferensen har erbjudit de små europeiska staterna ett välkommet tillfälle att klargöra den egna politiken inom en större krets och där hävda sina synpunkter på en önskvärd europeisk utveckling. Detta understryker vikten av att finna lämpliga former för en uppföljning av de strävanden som den europeiska säkerhetskonferensen representerar.

Allmänt kan sägas att avspänningsprocessen fortsätter, men att den inte gjort några väsentliga framsteg under senare tid. Det föreligger inga tecken på att supermakterna kommer att frångå huvudlinjerna i sin samförståndspolitik. De intressen som motiverat denna politik finns kvar: insikten om att kärnvapenkrig till praktiskt taget varje pris måste undvikas och att rustningskostnaderna måste begränsas. Det politiska motstånd som avspänningssträvandena på en del håll möter kan emellertid leda till avbräck i utvecklingen mot ökat samarbete mellan stater med skilda samhällssystem.

Förenade staterna har också fått ägna ökad uppmärksamhet åt sina förbindelser med Västeuropa. Dessa förbindelser har påverkats av amerikanskt missnöje med fördelningen av kostnaderna för Västeuropas försvar och av västeuropeisk oro för innebörden av amerikansk-sovjetiska överenskommelser. Bilden har ytterligare komplicerats genom Västeuropas ekonomiska svårigheter till följd av oljekrisen.

Den utvidgning av den europeiska gemenskapen, EG, som nu fullbordats, förutsattes bli inledningen till ett mera förpliktande samarbete mellan medlemsstaterna, i fråga om både utrikespolitiken och de ekonomiska och monetära problemen. Officiellt har man uppställt målet att skapa en västeuropeisk union till 1980. Det utrikespolitiska samarbetet inom medlemskretsen har konkretiserats bl. a. i samband med den europeiska säkerhetskonferensen och Mellersta Östern-krisen. Under

Onsdagen den
20 mars 1974*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

trycket av de valutasvårigheter som energikrisen medfört har däremot strävandena till valutapolitisk solidaritet försvagats. Tillämpningen av den gemensamma jordbrukspolitiken har medfört ökade spänningar inom gemenskapen, och den förutsedda gemensamma regionalpolitiken har ännu ej kunnat förverkligas.

Ökade svårigheter inom EG kan få negativa konsekvenser även för övriga europeiska stater, däribland vårt eget land. Ekonomiska framsteg i både väst och öst är i dag ett gemensamt intresse för Europas folk.

Sveriges frihandelsavtal med den europeiska ekonomiska gemenskapen har varit i kraft sedan den 1 januari 1973 och avtalet med den europeiska kol- och stålgemenskapen sedan den 1 januari i år. Frihandelsavtalet har allmänt sett fungerat väl. De två första tullsänkningarna om sammanlagt 40 procent för flertalet industrivaror har planenligt genomförts. I det samarbetsorgan som genom avtalet upprättats mellan Sverige och EG har fruktbara diskussioner kunnat föras om avtalets praktiska tillämpning. Den gynnsamma utvecklingen av handeln mellan Sverige och EG beror givetvis till en del på att goda konjunkturer rått under större delen av 1973, men vårt avtal med EG är ett värdefullt instrument för att utveckla denna handel.

Frågan om de nordiska staternas förhållande till EG skapade osäkerhet om det nordiska samarbetets framtida möjligheter. Trots att de nordiska länderna valde olika slag av förbindelser med EG, kan man i dag konstatera att det finns en samlad nordisk vilja att föra samarbetet vidare. Ett nordiskt handlingsprogram har börjat genomföras och utvidgas till nya områden. Det nordiska regeringssamarbetet inom ramen för det nordiska ministerrådet har både breddats och fördjupats. På en rad områden har för de nordiska folken värdefulla praktiska resultat kunnat uppnås på kort tid. Samspelet mellan ministerrådet och Nordiska rådet främjar de nordiska samarbetssträvandena.

Det nordiska samarbetet bygger på en gemensam kulturtradition och gemensamma demokratiska värderingar. Vad som uppnås i detta samarbete gagnar inte bara de enskilda staterna utan också den nordiska demokratin. På liknande sätt söker vi genom vårt arbete i Europarådet bidra till att stärka den europeiska demokratin.

Jag vill här skjuta in några ord om en fråga som på den senaste tiden ägnats stor uppmärksamhet i massmedia. Jag tänker på påståendena om svensk underrättelseverksamhet i Finland och den finska reaktionen i anledning av dessa påståenden. Det finska meddelande som framfördes till mig den 18 februari var allmänt hållet. Efter hand blev det bekant att man hade två fall i tankarna: den av FRA använda båten vid Kotka och en del flygningar över Finland med privatflyg. Det var också dessa två fall som diskuterades mellan president Kekkonen och statsminister Palme i söndags. Efter samtalet offentliggjordes ett uttalande, vari konstaterades att man var enig om fakta men att man hade olika tolkningar av vad som skett. Därmed är saken utagerad mellan de två länderna. Den har inte skadat de goda förbindelserna dem emellan.

Om demokratin skall kunna hävda sig i Europa, måste man ständigt stärka dess grundvalar. Sociala och ekonomiska spänningar kan minska demokratins funktionsduglighet i en tid av snabba förändringar. En hård

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

konfrontationspolitik inom staterna är ägnad att skärpa detta problem. Förakt och misstro mot demokratins arbetsmetoder kan utnyttjas av reaktionära krafter för att undergräva själva det demokratiska systemet. I krislägen kan systemet sedan slås över ända med våld eller hot om våld. Så har gamla och nya diktaturer kommit till. Under senare tid har vi fått nya bittra påminnelser från Europas diktaturstater om hur avsaknaden av politisk frihet leder till rättslöshet och brutalitet.

Sveriges neutralitetspolitik utgör intet hinder för aktiva svenska bidrag till lösning av problem i vår omvärld. Neutralitetspolitiken tjänar inte endast våra omedelbara nationella intressen utan också en fortsatt stabilisering av läget i Europa. Den kommer att konsekvent fullföljas. Stundom har spekulationer avhörtts att politiken skulle behöva omprövas till följd av exempelvis EG:s utveckling eller en förändring i förhållandet mellan stormaktsblocken. Sådana spekulationer saknar grund. Om avspänningssträvandena skulle leda till nya framsteg, kan Sverige få nya handlingsmöjligheter inom neutralitetspolitikens ram. Skulle avspänningsprocessen avbrytas, kvarstår argumenten för vår politik med samma styrka som tidigare.

Som del av ett Europa, vars inre konflikter två gånger under detta århundrade gett upphov till världskrig, har Sverige ett självklart intresse av att strävandena till avspänning mellan stormakterna har framgång. Huvudsyftet med avspänningspolitiken är att minska sannolikheten av storkrig. Samtidigt är det naturligt för ett land i Sveriges ställning att peka på riskerna för att mindre och svagare staters intressen kan bli lidande på uppgörelser mellan supermakterna. Särskild vikt får denna synpunkt, när det gäller länderna i den tredje världen. I ett globalt perspektiv är det angeläget att ändra maktrelationerna mellan i-länder och u-länder till de senares förmån. Ett ökat politiskt och ekonomiskt samarbete mellan de ledande industristaterna, ensidigt inriktat på parternas egen fördel, kan konservera den ojämna fördelningen av makt och tillgångar.

Det stora flertalet alliansfria stater i den tredje världen ställer sig i princip positiva till avspänningspolitiken men understryker vikten av att deras egna problem inte blir bortglömda. Genom Förenta nationerna och genom ett förstärkt inbördes samarbete söker de aktualisera frågor som särskilt berör dem. Det gäller en mera rättvis fördelning av världens resurser och en mera verksam biståndspolitik från de rika staternas sida. Det gäller också rasproblemen i södra Afrika, som får en allt allvarligare tillspetsning. De vita minoriteternas försök att med våld hindra nödvändiga förändringar i Sydafrika, Namibia, Sydrhodesia och de portugisiska kolonierna har blivit alltmer samordnade. FN:s beslut om sanktioner mot Sydrhodesia måste effektivt tillämpas. Sydafrika måste utsättas för ökat internationellt tryck. Portugals brutala metoder att undertrycka befrielsesträvanden bör brännmärkas, och den portugisiska regimen måste börja avveckla sitt kolonialvälde. Guinea-Bissau intar här en nyckelställning. Det skulle vara naturligt om de västeuropeiska staterna gemensamt sökte förmå Portugal till förhandlingar med befrielseströrelserna.

I stora delar av den tredje världen har man erfarenheter av att samförstånd mellan stormakterna inte utesluter fortsatta lokala konflik-

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

ter, som hårt drabbar de berörda folken. Indokina är ett exempel. Parisavtalet ledde till de amerikanska stridskrafternas tillbakadragande från området, men avtalet har inte bringat fred till Indokinas folk. Saigonregimen visar ingen vilja att tillämpa avtalets politiska bestämmelser. Ett stort antal politiska fångar hålls fängslade under omänskliga förhållanden. De fortsatta striderna i Sydvietnam har kostat tiotusentals människoliv. Parisavtalets signatärmakter bör inför denna oroande utveckling ta sitt ansvar för avtalets strikta tillämpning.

Försöken att med militära maktmedel undertrycka den nationella och sociala frigörelsen i Vietnam fick ödesdigra konsekvenser även för grannländerna. Efter många års strider och förstörelse ser nu Laos äntligen ut att nå nationell enighet. Men i Cambodja rasar alltjämt inbördeskriget, och regimen i Phnom Penh kan endast med utländskt stöd hålla sina hotade ställningar.

Det ökade samförståndet mellan stormakterna får inte låta oss glömma blodsutgjutelsen i Indokina.

Det faktum att kriget ingalunda blivit avskaffat som medel för maktpolitik gör det angeläget att modernisera krigets lagar. Den snabba militärtekniska utvecklingen i riktning mot allt brutalare och mer urskillningslösa vapen och metoder demonstrerar gällande reglers otillräcklighet. Sverige spelar en särskilt aktiv roll i arbetet på detta område. Vi ställer nu främst våra förväntningar om framsteg på den pågående internationella konferensen i Genève om humanitära regler i väpnade konflikter. Enligt svensk uppfattning bör den leda fram till förbud mot eller inskränkningar i användningen av särskilt grymma vapen samt förbud mot områdesbombning av städer och andra platser med civilbefolkning.

I åtskilliga fattiga länder strävar starka krafter till inte endast politiskt utan även ekonomiskt oberoende av stormakterna. I Chile sökte en folkvald regering att på demokratisk väg förena strävandena till ekonomiskt oberoende med krav på större social rättvisa. Det samhällsbygge, som inleddes av president Allende, slogs brutalt över ända med militär makt. Kuppregimen i Chile kan dock inte i längden hejda kampen för demokrati och social rättfärdighet.

Förenta nationerna intar alltjämt en central roll i strävandena att lösa de stora problem, som berör det internationella samfundet. Vikten av att FN finns att tillgå illustrerades på nytt under krisen i Mellersta Östern. Också vid Mellersta Östern-problemets fortsatta behandling kan FN väntas få väsentliga uppgifter. Organisationen har numera nått nästan fullständig universalitet, vilket ökar dess förutsättningar att fungera som världsforum och pådrivande kraft. Som en liten stat med en lång fredstradition är Sverige angeläget om att FN:s handlingsmöjligheter ökar. Vår vilja att ta på oss ansvar inom FN-systemet visas av vår avsikt att kandidera till inval i säkerhetsrådet från 1975.

Flera av de globala problem, som berör utnyttjandet och fördelningen av världens resurser, kommer under året att behandlas inom Förenta nationernas ram. Världslivsmedelskonferensen skall analysera den alltmer kritiska livsmedelssituationen i stora delar av världen och föreslå nödvändiga åtgärder. Sverige vill sätta in livsmedelsproblemen i ett

Ondsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

bredare sammanhang av ekonomisk och social utveckling. Huvudmålet måste vara att främja jordbruksproduktionen i u-länderna. Befolkningskonferensen bör enligt svensk mening sätta frågan om den framtida befolkningsutvecklingen i relation till bl. a. fördelningen av gemensamma och knappa resurser och understryka de rika ländernas särskilda ansvar. Havsrättskonferensens kanske viktigaste uppgift är att en gång för alla fastställa yttergränsen för kuststaternas rätt till naturtillgångarna i havet och i havsbotten. För områdena utanför denna gräns är det angeläget att upprätta en internationell regim som bekräftar principen om dessa områden som gemensam egendom och fastställer villkoren för deras utnyttjande. För att konferensens beslut skall bli bestående krävs att hänsyn tas till både världssamfundets och de geografiskt mindre gynnade staternas berättigade intressen.

Den pågående FN-konferensen i Genève om linjesjöfarten berör i särskild grad Sveriges intressen. Ett konventionsförslag föreligger som, om det genomförs, kommer att orsaka allvarliga problem för den svenska handelsflottans möjligheter att delta i världssjöfarten och att transportera vår egen sjöburna import och export. Sverige arbetar aktivt för att ge konventionen en utformning som gagnar u-länderna men dock inte leder till att transportmönstret industriländerna emellan ändras.

Problemen kring de multinationella företagens verksamhet väcker nu allt större uppmärksamhet och behandlas inom en rad internationella organisationer. Samarbeta över gränserna är nödvändigt för att lösa dessa problem, som berör förhållandet mellan storföretag och stater. Regeringar och fackliga organisationer har svårt att hålla jämna steg med företagandets internationalisering. Att finna nya, ändamålsenliga samarbetsformer är därför en av vår tids stora internationella uppgifter. I Sverige studeras behovet av olika slags insatser på såväl det nationella som det internationella planet.

Energikrisen har gett ökad skärpa åt de råvarufattiga u-ländernas problem. En del oljerika u-länder kan genom oljeprisernas stegring räkna med betydligt ökade resurser för sin utveckling. Andra u-länder förfogar över värdefulla råvarutillgångar av annat slag, som synes bli alltmer begärliga. Men för ett stort antal råvarufattiga u-länder medför de kraftigt stegrade priserna för såväl olja som spannmål, industrivaror och t. ex. konstgödsel, akuta problem som hotar deras utvecklingsansträngningar. De oljefattiga u-länderna ställer nya krav på solidaritet. Samtidigt förstärks u-ländernas gemensamma krav på i-länderna att visa en allvarlig vilja till förändring av de internationella maktrelationerna och av världsresursernas fördelning.

Algeriets begäran om sammankallande av en extra generalförsamling i FN för att behandla världens råvaru- och utvecklingsproblem får ses mot denna bakgrund. Utifrån vår allmänna syn på FN:s roll i strävandena att skapa en bättre och rättvisare värld har Sverige också gett sitt stöd åt detta förslag.

Ett annat uppmärksammat initiativ på det internationella planet, som föranletts av energikrisen, var den av Förenta staterna sammankallade energikonferensen i Washington i februari med deltagande av de nio EC-länderna. Canada, Japan och Norge. Avsikten är att denna konferens

efter ingående förberedelser skall följas av en ny konferens med deltagande av såväl producentländer som en vidare krets av konsumentländer, inklusive u-länder.

Regeringen intar en positiv hållning till internationell samverkan i energifrågor. Samarbetet bör bl. a. sikta mot en rimlig balans nu och i framtiden mellan de globala energitillgångarna och den totala energiefterfrågan. Lösningar bör eftersträvas som tar hänsyn till såväl konsumentländer som producentländers intressen. Det gäller här mycket komplicerade frågor som samtidigt i vissa stycken fordrar snabba och konkreta internationella ställningstaganden, särskilt i vad avser de råvarufattiga u-ländernas problem.

I de numera inledda multilaterala handelsförhandlingarna i GATT ämnar Sverige verka för en kraftig sänkning av tullarna på industrivaror och ett avskaffande av sådana icke-tariffära handelshinder som skapar väsentliga problem för världshandeln. I förhandlingarna kommer även jordbruket att spela en viktig roll, varvid denna närings särskilda situation dock måste beaktas. Sverige har i likhet med övriga industriländer utfäst sig att inom varje delområde av förhandlingarna söka tillgodose utvecklingsländernas speciella intressen.

Osäkerheten om den internationella utvecklingen på de politiska och ekonomiska områdena får inte leda till handlingsförlamning. Tvärtom ökar kraven på ett vidgat och fruktbart internationellt samarbete. Sverige är berett att aktivt bidra till ett sådant samarbete.

Regeringen har funnit det lämpligt att i samband med dagens utrikesdebatt även lämna en redogörelse för aktuella problem kring reformeringen av det internationella valutasystemet.

Utsikterna till en reform av det internationella valutasystemet inom ramen för den internationella valutafonden har radikalt förändrats genom oljekrisen. Ambitionerna att få till stånd en snabb och allomfattande valutareform har nu fått skruvas ned. Fortfarande finns emellertid utrymme för vissa partiella reformer, vilka regeringen kommer att få ta ställning till under den närmaste tiden.

Utgångspunkten för reformarbetet hittills var den akuta kris som det s. k. Bretton Woods-systemet råkade in i genom utvecklingen 1971-1972. Redan under 1960-talet hade emellertid reformbehovet uppenbarats, särskilt genom svårigheterna att få till stånd en snabb och effektiv anpassningsprocess för att motverka varaktiga över- och underskott i utrikesbetalningarna. Att de utestående behållningarna av den viktigaste reservvalutan, dollarn, växt sig allt större undergrävde också förtroendet för systemet.

Som särskilt forum för reformöverläggningarna bildades 1972 en ministerkommitté, den s. k. 20-kommittén, i vilken Sverige företrädde de nordiska länderna. Kommitténs arbete har bedrivits intensivt med sikte på en allomfattande reformplan, som skulle vara färdig i juli detta år och kunna antas vid valutafondens årsmöte hösten 1974.

Enighet har rått inom 20-kommittén om att i det nya systemet söka tillgodose kravet på stabila monetära förhållanden genom en förbättrad och jämnare fördelad anpassning i de enskilda länderna, så att över- och underskott i utrikesbetalningarna utjämnas. Ett regelbundet samråd inom

ramen för en förstärkt valutafond har framstått som särskilt viktigt. En allmän värdering bör enligt vår mening göras inte endast av situationen i det land, vars yttre balans rubbats, utan också av situationen i andra berörda länder.

För att göra det nya systemet mindre beroende av enskilda reservvalutor bör de s. k. särskilda dragningsrätterna – SDR – bli den centrala reservtillgången i ett reformerat system. SDR skulle därmed också bli det viktigaste instrumentet för den framtida regleringen av över- och underskott mellan länderna.

I fråga om växelkurserna anser vi att man i ett nytt system bör ha fasta pariteter, som dock skall kunna snabbt justeras vid behov. Flytande växelkurser skall vara tillåtna endast i speciella situationer.

Förslaget om en länk mellan att skapa ny likviditet genom SDR och finansiering av utvecklingshjälp bör studeras i positiv anda. De fattigaste länderna bör därvid gynnas.

Nu står vi emellertid inför en helt annan typ av kris än vid reformarbetets början. Enligt OECD-sekretariatets beräkningar blir OECD-ländernas samlade underskott i bytesbalansen 30 à 40 miljarder dollar under 1974, jämfört med ett beräknat överskott på i runda tal 10 miljarder dollar före oljeprishöjningarna. De icke-oljeproducerande u-ländernas underskott beräknas uppgå till minst 15 miljarder dollar, dvs. ungefär en fördubbling från 1973. Mycket få länder utanför de oljeexporterande ländernas krets torde kunna undgå underskott i sin bytesbalans i år. Länderna kommer självfallet att drabbas olika hårt efter graden av sitt oljeberoende. Den amerikanska betalningspositionen blir sannolikt relativt litet påverkad.

Av största vikt är att de enskilda länderna nu inte för en kontraktiv ekonomisk politik eller vidtar direkta åtgärder mot utrikeshandeln för att dämpa underskotten. Genom de internationella återverkningarna skulle en sådan politik motverka sitt eget syfte. Samtidigt skulle den öka de icke-oljeproducerande u-ländernas börda.

De oljeproducerande ländernas starkt ökade valutainkomster kommer i stor utsträckning att investeras i de oljeförbrukande industriländerna. Men detta kapital kommer att fördelas ojämnt. Det finns inte någon fördelningsmekanism som garanterar att länder med stort importöverskott för olja får del av detta kapitalåterflöde tillräckligt snabbt och i tillräcklig omfattning. Under alla förhållanden kan endast en liten del av de oljeproducerande ländernas valutainkomster antas bli placerade direkt i de icke-oljeproducerande u-länderna.

Stora problem uppkommer när det gäller att omfördela dessa enorma kapitalflöden utan att utsätta kapitalmarknaderna i enskilda länder för ohållbara påfrestningar. Sverige har välkomnat ett förslag att valutafonden skall ges en mer aktiv roll för att bidra till en lösning av dessa omfördelningsproblem.

Mot bakgrund av betalningsproblemen i oljekrisens spår har 20-kommittén nu inriktat sitt arbete på att till sommaren lösa vissa praktiska delfrågor i centralbankernas och regeringarnas valutasamarbete. Dessa frågor avser värderingen av de särskilda dragningsrätterna och regler att tillämpas vid flytande växelkurser, syftande bl. a. till att undvika

konkurrerande deprecieringar.

En viktig delreform med tanke på fondens löpande verksamhet och på det fortsatta reformarbetet gäller valutafondens institutionella utformning. Enighet föreligger om att en ny ministerkommitté med liknande sammansättning som 20-kommittén bör bildas inom ramen för valutafonden. Den är tänkt som en föregångare till ett framtida, permanent ministerråd. Detta nya organ skall ha till uppgift att vid sammanträden tre à fyra gånger om året noggrant följa utvecklingen på valutaområdet och ta de initiativ till reformer av valutasystemet som utvecklingen påkallar. På detta sätt kommer arbetet på en valutareform att fortsätta men få en mera gradvis och pragmatisk karaktär.

Herr FÄLLDIN (c):

Herr talman! Den internationella miljö som vi lever i präglas av de förhållanden som skapas av enskilda staters strävan efter maximal säkerhet för egen del. Trots den internationella oro som detta medför tvingas vi konstatera att de enskilda staternas åtgärder för att trygga sin egen säkerhet är något fullt legitimt. Skall här kunna ske en förändring, dvs. skall *allas* säkerhet kunna garanteras och de rådande internationella spänningarna avlägsnas, krävs att själva ordet säkerhetspolitik ges en ny och vidare dimension. Till den frågan skall jag be att få återkomma senare.

Vad som däremot inte är legitimt och med skärpa måste fördömas är den tolkning av säkerhetspolitiken som görs av dem som med det ordet menar en politik avsedd att enbart säkra det egna maktinnehavet i det egna landet — låt mig kalla det en personlig säkerhetspolitik. Det är en sådan tolkning av det säkerhetspolitiska begreppet som är roten till mycket av det internationella våld som vi tvingas bevittna.

På många håll i världen fångas, torteras och avrättas många människor av den anledningen att de opponerar mot förtryck och diktatur. Under sken av legalitet undertrycker enskilda makthavare självklara mänskliga fri- och rättigheter. Militärjuntan i Chile har här i landet kommit att bli något av ett uttryck för detta slag av internationellt våld, men låt oss inte för ett ögonblick glömma bort hur liknande företeelser förekommer runt om i världen i olika former, mer eller mindre öppet. Portugals kolonialpolitik, Sydafrikas apartheidpolitik är två andra exempel på det internationella våldet.

Vi begär inte att vår tolkning av begreppet demokrati skall accepteras och omfattas av alla länder. Det vi som individer och nation kan begära är att man i alla länder skall respektera självklara mänskliga fri- och rättigheter och därtill respektera en allmän humanism och tolerans som är den självklara förutsättningen för ett mänskligt och människovärdigt liv.

Behandlingen av den sovjetiske författaren Alexander Solzjenitsyn är kanske inte synonym med den sovjetiska statsledningens säkerhetspolitiska syn, men åtgärden avslöjar drag av intolerans och bristande humanitet som präglar de socialistiska diktaturerna.

Supermakternas agerande på det internationella planet har inte alltid präglats av respekt för nationell integritet och suveränitet. Vi vet alla vilken förödelse som drabbat de indokinesiska folken, inte minst genom Förenade staternas agerande där.

Vi har under årens lopp som nation kritiserat enskilda länders handlande både internationellt och nationellt. Det har vi gjort, inte därför att vi känner oss kallade att vara världens samvete utan därför att det är vår fasta övertygelse att sådan kritik – om den kommer från många – blir en viktig och sund världsupinion, som vänder sig mot våld och förtryck. En stark sådan opinion över hela världen är av stor betydelse för att förhindra att våldet sprider sig eller – ännu värre – blir allmänt accepterat. Men den kritiken vore meningslös om den inte kopplades ihop med vårt arbete inom olika internationella organ, där vi efter måttet av vår förmåga och i samverkan med många andra länder försöker bidra till fredligare förhållanden i världen.

I vår strävan att skapa en fredligare värld präglad av social jämlikhet och ökad tolerans är sålunda kritiken av det internationella och nationella våldet en viktig ingrediens. Så länge denna kritik vilar på saklig grund är den väl ägnad att öka trovärdigheten av vårt internationella arbete.

Herr talman! Vid utrikesdebatten förra året konstaterade jag den lättnad som vi alla kände sedan vapenstillestånd ingåtts i Vietnam. Mot bakgrund av de ohälsorika förhållandena som det långvariga kriget skapat i denna del av världen var en sådan reaktion självklar. Vi tvingas emellertid nu konstatera att avtalet i Vietnam inte lett till sådana förhållanden i Indokina att faran för fortsatt krig skulle vara helt undanröjd. Så sent som för två dagar sedan innehöll tidningarna uppgifter om nya omfattande strider i Vietnam.

Jag betvivlar inte de inblandade parternas önskan om fred, men det är uppenbart att denna vilja måste följas av ytterligare ömsesidiga eftergifter för att verkligt fredliga förhållanden i hela Indokina skall kunna åstadkommas.

Först när alla krigshandlingar upphört är det möjligt att på allvar ägna sig åt det återuppbyggnadsarbete som nu är av största betydelse.

Ett nytt krig har sedan den förra utrikesdebatten drabbat länderna i Mellersta Östern. Det finns ingen anledning för mig att här gå in på att beskriva det lidande som detta nya krig har bringat i sin väg – det är för oss alla väl känt. Överenskommelsen om truppernas tillbakadragande från Suezfronten hälsades med stor lättnad av alla människor. De uttalanden om förhandlingsvilja som gjorts från i första hand Egyptens, Syriens och Israels sida bär en prägel av återhållsamhet och borde just därför vara ägnade att skapa en viss optimism om en framtida fredlig och mera varaktig uppgörelse. I likhet med många andra bedömer jag möjligheterna till en fredlig uppgörelse nu vara större, eftersom jag tolkar gjorda uttalanden så, att man från alla håll är beredd att ta hänsyn till *alla* parter berättigade önskemål. Det förefaller sålunda som om palestiniernas krav på en mera människovärdig tillvaro kommer med i en framtida uppgörelse. Det gör inte arbetet på en sådan uppgörelse lättare. Tvärtom, det finns många motstridiga krav och många hänsyn som måste tas. En uppgörelse som gör anspråk på att bli varaktig måste alldeles klart innebära att de inblandade gör väsentliga eftergifter. Men kvar står att här finns uttalat en vilja till fredlig uppgörelse, och under sådana förhållanden vore det oriktigt att se alltför pessimistiskt på den fortsatta

utvecklingen.

I vår egen världsdel, Europa, håller tendenserna till avspänning i sig. De båda tyska staternas upptagande i Förenta nationerna får betraktas som en bekräftelse på att gränserna i Europa är oantastliga och inte får förändras med användande av våld i ena eller andra formen. De nationer och politiska ledare som medverkat till denna europeiska avspänning förtjänar vår respekt, och vi har all anledning att för vår världsdelens räkning hysa förhoppningar om en framtida fredlig utveckling. Vi vet att många problem fortfarande finns kvar och måste finna sin lösning, men den grund som nu är lagd gör optimism berättigad.

Länderna i Europa tillhör dem som drabbats av den s. k. oljekrisen. Vi har anledning att förmoda att knappheten på råvaror på vår egen kontinent kommer att leda till ett ökat beroende av råvaruproducerande u-länder. Den ekonomiska tillväxtfilosofi som alltför länge präglat de europeiska ländernas handlande måste tillföras nya komponenter om situationen i framtiden inte skall bli ohållbar. Vare sig vi vill det eller ej måste länderna i Europa i framtiden låta den ekonomiska tillväxten rymma betydligt mer av frågor som rör livsmiljö, livsinnehåll och social utjämning.

Den avspänning på den europeiska kontinenten som jag nyss talade om har bl. a. inneburit att supermakterna fortsatt sin dialog. Denna supermaktsdialog har många länder velat tolka som ett uttryck för supermaktens vilja att själva avgöra alla väsentliga världspolitiska frågor. I det sammanhanget har från de mindre staternas sida uttalats stor oro för total supermaktsdominans över den internationella politiska och ekonomiska utvecklingen. Denna oro är på sitt sätt berättigad – det finns förvisso tendenser som pekar i riktning mot att supermakterna vill förbehålla sig rätten att själva avgöra världens öden.

För att motverka denna enligt min mening inte önskvärda utveckling är det för vårt land nödvändigt att i samverkan med andra nationer försöka ta till vara de små staternas intressen. I denna strävan får inte själva balanstänkandet vara det avgörande. Viktigare är i stället att de små staterna på alla sätt arbetar för en *samverkan* mellan supermakterna och de mindre staterna.

Hur hoppigivande de storpolitiska avspänningssträvandena än kan te sig finns det anledning att beklaga att en motsvarande avspänning inte kunnat uppnås på nedrustningens område.

Självklart är överenskommelserna om provstopp och icke-spridning av kärnvapen av utomordentligt stor betydelse, och detsamma gäller lika självklart resultaten inom ramen för de s. k. SALT-förhandlingarna. Men i Europa står fortfarande stora styrkor mot varandra.

Detta innebär i sig stora risker för krigiska förvecklingar, och allt måste därför göras för att söka åstadkomma sådana resultat på nedrustningens område att de inbyggda riskerna minskas eller, ännu hellre, avlägsnas.

Utan påtagliga resultat inom nedrustningens område vilar världsfreden fortfarande ytterst på supermaktens vilja att i det längsta undvika väpnade konflikter. Det är svårt att bedöma vilket värde som skall tillmätas den överenskommelse som president Nixon och partichefen

Brezjnev träffade i juni förra året och där man kom överens om att i framtiden undvika kärnvapenkrig. För egen del vill jag gärna se det avtalet som ett led i en vilja från båda håll att söka åstadkomma resultat inom ramen för nedrustningssträvandena.

Av särskild betydelse är givetvis utvecklingen inom kärnvapenområdet. Trots överenskommelser om provstopp och icke-spridning ökar ständigt kärnvapenarsenalen i världen. Till det kan läggas den tekniska utveckling som nu gör det möjligt att utveckla s. k. minikärnvapen. Vad detta kan innebära rent praktiskt är ännu för tidigt att uttala sig om, men det visar hur nödvändigt det är att nedrustningsarbetet intensifieras. Målet måste vara en allmän balanserad och kontrollerad nedrustning. Uppenbart är att supermakterna här måste ta sitt alldeles speciella ansvar.

Det för närvarande bästa sättet att värna om alla nationers lika rätt och det samtidigt bästa sättet att skapa garantier mot maktmissbruk från supermaktens sida är att ytterligare stärka FN:s möjligheter att agera. Den tendens som finns, framför allt från supermaktens sida, att ställa FN vid sidan när stora och för hela mänskligheten avgörande problem skall lösas måste motverkas.

Sverige har goda traditioner att se tillbaka på i dessa hänseenden. Alltsedan vi blev medlemmar i FN har vi konsekvent hävdade de små nationernas rättigheter, och vi har alltid understrukit att FN i en framtid måste ges en sådan status, att organisationen verkligen med kraft kan hävda de principer som bär upp hela organisationen.

En förutsättning för Sveriges traditioner på det här området har varit vår fasta och konsekventa neutralitetspolitik och den uppslutning kring denna politik som den överväldigande majoriteten av det svenska folket under årens lopp har visat. Vår neutralitetspolitik har alltså inte bara givit vårt land den största säkerheten utan också varit till gagn när det gällt att hävda de principer för mänsklig samlevnad som vi omfattar och som jag här tidigare har talat om.

Herr talman! Vi kommer senare under denna vårriksdag att diskutera vårt samarbete med u-länderna, så jag skall här inte närmare gå in på den frågan. Jag vill bara ta upp två punkter som utrikesministern berörde i sitt anförande.

Utrikesministern framhöll där: "Förslaget om en länk mellan att skapa ny likviditet genom SDR" – speciella dragningsrätter – "och finansiering av utvecklingshjälp bör studeras i positiv anda. De fattigaste länderna bör därvid gynnas."

Från svenska regeringens sida har man ju tidigare hävdade den principen för det svenska biståndet att det särskilt skall inriktas på s. k. progressiva regimer. Min fråga till utrikesministern blir alltså om det uttalande, som jag citerade, skall tolkas så att man nu från regeringens sida ämnar frångå den principen och i stället inrikta vårt bistånd till de allra fattigaste länderna alldeles oavsett om där finns s. k. progressiva regimer eller ej? Detta är ju en fråga som är av väsentlig betydelse för utformningen av vår biståndspolitik i framtiden, och jag tror att det vore angeläget om regeringen preciserade sin politik på den här punkten.

Den andra frågan gäller de farhågor som regeringen säger sig hysa när det gäller att få del av det kapital som de oljeproducerande länderna med

stor sannolikhet placerar i vad regeringen kallar "länder med stort importöverskott för olja", dvs. många i-länder, bl. a. vårt eget land. Utrikesministern säger att det inte finns någon fördelningsmekanism som tillräckligt snabbt och i tillräcklig omfattning garanterar detta kapitalåterflöde. Regeringens antagande att endast en liten del av de oljeproducerande ländernas valutainkomster kommer att placeras i de icke-oljeproducerande u-länderna är förmodligen riktigt. Men vore det inte rimligare att söka ägna sina krafter åt hur man skall kunna skapa ett system så att detta kapital kom de fattiga, icke-oljeproducerande länderna till del, än att uttrycka missnöje över att de rika länderna ännu inte lyckats skapa en fördelningsmekanism för att fördela oljerikedomarna mellan sig? Vi vet att det är de stora multinationella oljeföretagen som fortfarande, trots nationaliseringar på många håll, kontrollerar oljehandeln och oljepriserna; vi vet vilka stora och svårbemästrade problem de multinationella företagen skapar. Formuleringen i regeringsdeklarationen kan faktiskt ses som en omsorg om de multinationella oljejättarna, och det rimmar illa med tidigare uttalanden från regeringens sida. Jag tror det vore värdefullt med ett klarläggande på den här punkten.

Herr talman! Under alltför många år har vi här i Sverige och i utlandet bedömt och beskrivit den världspolitiska utvecklingen efter ett mönster som kan sammanfattas i ordet maktpolitik. Alla staters sökande efter maximal säkerhet för egen del har skapat en internationell miljö där politiska, ekonomiska och militärstrategiska frågor varit helt dominerande. Resultatet har blivit att våra bedömningar om den världspolitiska utvecklingen i alltför stor utsträckning har kommit att kretsa kring de länder som utövar ett dominerande politiskt, ekonomiskt och militärt inflytande i världen, dvs. i-länderna i allmänhet och supermakterna i synnerhet.

Vi måste med större kraft än tidigare tillföra nya komponenter i vår syn på den internationella miljön. Politik, ekonomi och strategi räcker inte - livsmiljö, social och ekonomisk utjämning och resursfrågorna måste på ett helt annat sätt än hittills räknas in. Det är mänsklighetens framtid det gäller.

Utvecklingen fram mot år 2000 får inte längre enbart vara en fråga om att söka skapa säkerhet för enskilda länder - vare sig vi vill det eller ej kommer det att bli en fråga om att överleva. Knapphet på resurser och ojämn fördelning av dessa resurser är de problem vi står inför. Dessa problem måste lösas om mänskligheten skall ha en chans. Alla åtgärder som nu görs - paktbildningar, ekonomiska överenskommelser, försvarspolitik, biståndspolitik, överenskommelser om ökad mellanstatlig säkerhet i Europa och ute i världen m. m. sådant - allt detta måste underordnas det för alla avgörande målet: en säker framtid för hela mänskligheten - en framtid präglad av jämlikhet och trygghet i de ordens vidaste bemärkelse.

Världen behöver en överlevnadsplan. Utrikesministern berörde i sitt anförande FN:s engagemang på olika områden. Det gällde den alltmer kritiska livsmedelssituationen i stora delar av världen, befolkningsutvecklingen, utnyttjandet av havsbotten, dvs. frågor som inom den närmaste tiden kommer att behandlas vid skilda internationella konferenser inom FN:s ram.

Herr talman! Det är helt nödvändigt att samordna dessa viktiga konferensers resultat så att en samlad utgångspunkt för en framtida rimlig och rättvis fördelning av världens resurser kan åstadkommas. När det gäller t. ex. livsmedelsförsörjningen räcker det inte med att säga, som man gör i regeringsdeklarationen, att jordbruksproduktionen i u-länderna skall främjas. Minst lika viktigt är att *överallt* där livsmedel kan frambringas – alltså även i i-länderna – så också sker. Från centerns sida har vi upprepade gånger vänt oss mot den politik som här hemma leder till att jordbruk läggs ner och möjligheterna till livsmedelsproduktion minskar. Vi hävdar principen att all jord som kan odlas också skall odlas, bl. a. just därför att vi därigenom kan bidra till världens samlade livsmedelsförsörjning. Talet om att vi kan köpa billigare livsmedel utifrån rimmar illa med den insikt som väl numera alla har att frågan om livsmedelsförsörjningen i världen kommer att bli – om den inte redan är det – ett av de svåraste problem vi har att bemästra i framtiden.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Sverige har begränsade möjligheter att påverka den internationella utvecklingen. Växlingarna i världsbilden är i stort sett undandragna vårt inflytande. I de internationella organisationerna har vi en röst, som rätt lagd kan medverka till att stärka det fredliga samarbetet mellan nationerna. Men i övrigt har den lilla, av allianser obundna staten i stort sett att registrera vad som sker, hålla hög beredskap för olika utvecklingsalternativ samt att realistiskt anpassa sin säkerhetspolitik till skeendet i cmvärlden.

Detta förutsätter öppen debatt och fortlöpande information till de medborgare som genom sina röster i sista hand bestämmer över vårt lands politiska handlande. De demokratiska partierna i vårt land står eniga bakom principerna för vår utrikespolitik. Riksdagens utrikespolitiska debatt fyller framför allt syftet att informera om och analysera vad som sker på det internationella fältet och att redovisa slutsatser därav för vårt eget lands vidkommande.

Den regeringsdeklaration utrikesministern nyss föredrog är realistisk och måttfull. Även om nyanseringen i vissa delar möjligen kunde vara en annan, kan vi i stort sett ansluta oss till den beskrivning av det internationella läget och de slutsatser för Sveriges vidkommande som deklarationen redovisar.

När vi, herr talman, för ett år sedan här i kammaren diskuterade de utrikespolitiska problemen, hävdade jag, att det aktuella läget och trenden för åren framöver i allra högsta grad präglades av osäkerhet. Den osäkerheten har ytterligare förstärkts under det gångna året. Bilden har blivit mera motsägelsefylld och mera svårtolkad.

Förhållandet mellan de två supermakterna tycks alltså präglas av stabilitet. Men stabiliteten är nu mera mångtydig, mera relativ. Under det gångna året har vi upplevt *både* den sovjetiske partiordföranden Brezjnevs översvallande mottagande i Förenta staterna *och* de politiska och militära motsättningarna mellan de båda stora i samband med kriget i Mellan-östern, motsättningar vilka som bekant utlöste kedjereaktioner i deras

militära beredskap över hela världen.

Det mest framträdande draget i dessa båda maktens "gemenskap" är deras strävanden att inom ramen av en makt- och målmedveten realpolitik värna egna intressen och bygga ut egna positioner. Där bakom ligger långsiktiga nationella motiv. Nationens ekonomiska och politiska trygghet.

Å ena sidan -- då det gäller Sovjet -- nödvändigheten att bygga ut en i förhållande till omvärlden underutvecklad ekonomi och att höja de hundratal miljonerna sovjetiska medborgares levnadsstandard. Att utveckla den väldiga sibiriska landmassan och att nyttiggöra dess naturtillgångar. Att söka möta ett verkligt eller befarat hot från den växande kinesiska stormakten.

Å andra sidan -- vad Förenta staterna angår -- det allt överskuggande intresset att minska eller eliminera riskerna för ett kärnvapenkrigs fasor och förödelse. Och att samtidigt ekonomiskt tillvarata de väldiga ekonomiska möjligheter som ett utbyggt samarbete med östvärldens kontinent innebär. Inte minst på råvaruområdet öppnas här fantasi-eggande framtidsperspektiv.

Men framtidslinjerna är långtifrån så konturskarpa som dessa av påtaglig intressegemenskap präglade företeelser antyder. I en demokrati -- och inte minst inom en demokratisk stormakt -- måste utrikespolitiken bäras upp av folket. Utrikespolitiken kan inte -- därom bär inte minst de senaste 50 årens världshistoria tillräckligt talrika vittnesbörd -- frigöras från stämningarna inom nationen. Reaktionerna i Förenta staterna mot det sätt på vilket Nixonadministrationen handlagt vissa avsnitt av Sovjetpolitiken är en realitet. Likaså de krav som rests från kongressens sida i samband med förslag att vidga handelsutbytet med Sovjetunionen, på en hårdare attityd vid förhandlingarna om begränsningar av strategiska vapensystem och på hemtagning av Europastationerade amerikanska förband.

Även om ledarna i de östeuropeiska samhällssystemen icke behöver på samma sätt förankra sin politik hos folket, kan även där personomflyttningar och förändrade kraftfält inom partihierarkin snabbt leda till omkastningar. Förändringarna exempelvis under det gångna året inom det sovjetiska kommunistpartiets politbyrå tyder på att de krafter som varit minst intresserade av verklig avspänning med USA och Västeuropa avsevärt stärkt sin ställning. Framstående företrädare för det sovjetiska kommunistpartiet har givit uttryck för uppfattningar, som strider mot de senaste årens sovjetiska utrikespolitik. Kursen framstår alltså i dag inte som lika fast som bara för något år sedan.

De förvirrade och motsägelsefyllda rapporter som under den senaste tiden strömmat ut från Kina har också de tillfört det internationella fältet nya osäkerhetsfaktorer. Omvälvningar och omtänkande i detta världens folkrikaste land kan naturligtvis också komma att beröra utrikespolitiken och därmed nuvarande relationer mellan Kina och respektive supermakter. Om konsekvenserna av det vägar väl ingen i dag framföra ens gissningar.

Spelet mellan de två supermakterna illustreras av utvecklingen i Mellersta Östern före, under och efter oktoberkriget. Genom en

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

balansakt, där pendeln svängde mellan strid och samarbete, kunde supermakterna till sist begränsa och hejda kriget. Krisen splittrade inte supermakterna, däremot Förenta staterna och deras allierade i Väst-europa, en splittring som oljekrisen sedan har förvärrat. Världen har i Mellersta Östern fått ett exempel på det som amerikanerna ofta kallar "crisis management" – konsten att hantera kriser. Uttrycket beskriver ett samspel helt koncentrerat på det egna intresset att förebygga öppen inbördes konfrontation. Inte minst små stater inom respektive supermaktens "kraftfält" kan i ett sådant spel få se sin handlingsfrihet och sitt oberoende hotade.

Vi har emellertid, herr talman, all anledning att uttrycka vår respekt för den amerikanske utrikesministerns insatser för att skilja styrkorna vid Suezfronten och att åstadkomma motsvarande resultat på Golanhöjderna. Trots gårdagens minst sagt syrliga sovjetiska kommentarer hoppas vi alla att det via dellösningar av det här slaget skall bli möjligt att skapa en sådan atmosfär mellan de berörda staterna, att den fredskonferens som redan formellt inletts i Genève skall nå resultat som säkrar en fredlig utveckling och innebär att de inblandade nationernas vitala intressen respekteras. Världsfreden kräver helt enkelt en bestående rättvis lösning av Mellanösterns svåra problem.

Utvecklingen i Europa, vår egen kontinent, är inte heller den lättolkad. Även den är fylld av motsägelser och ger ingalunda fog för den oreserverade optimism som ibland förs fram, inte minst i den svenska debatten.

I Västeuropa strävar de nio EG-staterna efter att knyta samman nationerna ekonomiskt, kulturellt och socialt. Debatten sker inför öppen ridå. Vi kan alla följa de slitningar och de intressekonflikter som tid efter annan gör sig gällande och vilka i regel utlöser dramatiska och känsloladdade manifestationer från statsmännen i Europas huvudstäder. Massmedia avspeglar framför allt de negativa reaktionerna bland olika grupperingar i skilda medlemsländer. Hälsan tiger som bekant still. Och utgången av det brittiska valet har givit ny dramatik åt Europasamarbetet.

Det är emellertid, herr talman, viktigt att ge alla de här kontroversiella utspelen, som tillspetsats inte minst under de senaste månadernas oljekris, rimliga och riktiga proportioner. Europasamarbetet syftade och syftar alltjämt till att knyta samman den västeuropeiska ekonomin, att åstadkomma en förnuftig och effektiv arbetsfördelning mellan nationerna och att därmed förkorta vägen till ökad trygghet och höjd levnadsstandard för de europeiska folken samt att – inte minst – så sammansmälta de europeiska ekonomierna, att krigiska förvecklingar dem emellan omöjliggörs. Och den sammansmältningensprocessen pågår, de öppna meningsbrytningarna och debatterna till trots. Gemenskapen är redan så sammansvevad och banden mellan människor och företag ute i Europa så sammanknutna, att någon återvändo förefaller helt otrolig och helt omöjlig. Spektakulära rubriker, evigt uppskjutna ministerrådsbeslut och stoppade klockor nere i Bryssel kan inte fördölja och får inte fördölja detta faktum.

Inte minst förhållandet till Förenta staterna har skapat problem för de

nio under deras första år. Det var naturligt att vänta friktioner och spänningar i de atlantiska relationerna i takt med att gemenskapen byggdes ut. Under de senaste månaderna har de här spänningarna dock fått proportioner som är direkt oroväckande. Den franske utrikesministern Joberts attityd har inte gjort saken bättre, och sannerligen inte heller utrikesminister Kissingers minst sagt märkliga uttalanden häromdagen, även om de inte var avsedda för offentligheten. Sedermera har även president Nixon förefallit vara beredd att låta irritationen över de "självmedvetna" européerna ta överhanden i den amerikanska Europapolitiken. Vi i Europa och Sverige har all anledning hoppas att den här "krisen" löses och att förhållandena normaliseras. Det ligger verkligen inte i vårt lands intresse att relationerna mellan Förenta staterna och Västeuropa allvarligt försämras.

I Östeuropa pågår ett integrationsarbete, som också det syftar till att åstadkomma en effektiv arbetsfördelning och ett bättre utnyttjande av gemensamma tillgångar. Men för de där medverkande staterna är syftet även ett annat, nämligen att förstärka sammanhållningen mot omvärlden, att skärpa den ideologiska vakthållningen, att åstadkomma en politisk sammansvetsning för att lättare kunna bryta tendenser till vidgade kontakter med enskilda människor och nationer i den västra Europahalvan.

De här delvis motstridiga elementen ingår som beståndsdelar i den avspänningsprocess som sedan några år tillbaka har pågått i Europa. Processen är emellertid långt ifrån så entydig som man för något år sedan var beredd att tro. I dag har gårdagens förhoppningar givit större plats för eftertanke.

När frågan om en konferens för säkerhet och samarbete i Europa först aktualiserades – i ett annat klimat än det som nu råder – betraktades den till en början som ett försök att åstadkomma vidlyftiga och till intet förpliktande deklamationer och deklamationer. Senare, då planerna nått mera konkret utformning, fick förhoppningarna ett mer substantiellt innehåll. Förberedelsearbetet i Helsingfors för något år sedan preciserade vad konferensen egentligen skulle handla om och ledde till – tors jag påstå – bättre resultat än man hade vågat hoppas. Den fortsättning som nu pågår i Genève har inte motsvarat de förväntningar som Helsingforsförhandlingarna skapade, även om man tycks räkna med att den tredje fasen skall kunna ta sin början och fullföljas någon gång under sommarens lopp.

Det hittillsvarande förloppet har tjänat till att klarlägga avspänningsbegreppets relativitet. Försöken att precisera vad parterna menar med "avspänning" har klarlagt de delvis oförenliga uppfattningarna. Starkt tillspetsat skulle man kunna påstå, att det hittillsvarande förhandlingsarbetet har lett till en mera realistisk bedömning av möjligheterna att verkligen utjämna de på ömse sidor föreliggande motsättningarna om avspänningspolitikens egentliga syfte. Det finns mycket som tyder på att slutarbetet nu kommer att inriktas mera på att dölja vad som skiljer än att utjämna de verkliga och bakomliggande olikheterna.

Det slags avspänning Östeuropa eftersträvar är en avspänning i väl kontrollerade och starkt begränsade former. Det ekonomiska samarbetet

och det vidgade handelsutbytet – alltmer nödvändigt för den östliga världens utveckling – skall även det ske i de kontrollerade former som statshandelssystemen förutsätter. Syftet är att befästa och permanenta det Europa som det kalla kriget skapat. Avspänningsarbetet får under inga omständigheter rubba förhållandena inom de socialistiska länderna eller mellan dem. Den järnridå som med sitt långa ärr skär igenom Europas karta och splittrar vår kontinent skall genom konferensen ges en officiell sanktion. Detta är – starkt förkortat – den östliga sidans syn på avspänningen.

De västeuropeiska deltagarna utgår från ett annat avspänningsbegrepp, och det är väsentligt vidare. Syftet är inte att bevara det bestående utan att lösa upp de lås för umgänget folken emellan som den hittillsvarande utvecklingen har medfört. Med öst har man det gemensamt, att det övergripande målet måste vara att säkerställa freden och minska riskerna för militära konflikter. Men där öst vill sätta stopp, där vill väst gå vidare. Vad västvärlden syftar till är en avspänning som går över gränserna och som omfattar allt större delar av det europeiska samhällslivet. Avspänningen skall inte bara, och inte ens främst, beröra ett begränsat antal statsmän, industriledare eller "auktoriserade" vetenskapsmän och kulturbärare. Den har ett vidare innehåll och bör öppna möjligheter till ett bättre, rikare och friare liv och inbördes umgänge de vanliga européerna emellan, oberoende av nationalitet. Dessa strävanden har kommit till uttryck i västs förslag om åtgärder för att möjliggöra en större rörlighet för människor, idéer och informationer över nations- och blockgränserna. Begreppet avspänning skulle därmed definiera en fortgående, självgenererande process. På sikt skulle därmed den latent risk för nya motsättningar elimineras, den risk som är inbyggd i ett mera formellt avspänningsbegrepp.

De senaste årens utveckling i Sovjetunionen och vissa övriga socialistiska stater har väckt besvikelse hos många av oss i Västeuropa. Trycket mot de oppositionella har skärpts. Den ideologiska "krigföringen" mot icke-sanktionerade idéer och åsikter har blivit mera intensiv. Greppet om individer och om olika östeuropeiska stater har hårdnat. Hur skall denna tendens – frågar sig många – kunna förenas med talet om fredlig samexistens och om avspänning?

Principen om fredlig samexistens – förklarade den auktoritative sovjetiske skribenten W. Kortunov – "har först och främst att göra med att skapa gynnsamma internationella villkor för att bygga socialism och kommunism, att stärka det socialistiska samväldets internationella enhet och sammanhållning, att hjälpa utvecklingsländerna och att bistå alla samtida progressiva rörelser".

Uttalandet bekräftar de motsättningar som föreligger om tolkningen av avspänningsbegreppet. Det pekar också på den risk som uppkommer då avspänning får syfta enbart till att dämpa ett akut spänningsförhållande utan att spänningens bakomliggande politiska orsaker undanröjs. I det hänseendet kan ett på kort sikt dämpat spänningsförhållande öka de långsiktiga riskerna, inte minst genom att skapa en falsk trygghetskänsla hos mera godtrogna och mindre målmedvetna avtalsparter.

Motsättningarna om avspänningsbegreppets innebörd och avspänning-

ens yttersta syften gör likväl inte förhandlingarna mindre viktiga. Men de gör det angeläget att den allmänna opinionen i västvärlden har klart för sig vad debatterna och förhandlingarna *verkligen* avser och att de inte drar så långtgående slutsatser, att sammanhållningen och motståndskraften inom de västerländska demokratierna går förlorad.

Avspänningsdebatten är alltså ägnad att skapa vissa problem inom den västra Europadelen. Men fråga är om inte den process som nu äger rum skapar *större* svårigheter för de socialistiska staterna. I de samhällsbyggningar som det där är fråga om är folkets möjligheter att i fria val påverka sin egen miljö och landets utveckling obefintliga. Med den svenska demokratin har denna värld i politiskt hänseende ingenting gemensamt. Men bakom den gräns som det kalla kriget benämnde järnridån lever ju också vanliga tänkande människor – människor som numera har större möjligheter än tidigare att följa det internationella skeendet och som har svårt att förstå att avspänningspolitiken är en fråga för stater och inte för dem och att inte även deras liv, deras uttrycksmöjligheter och det samhälle i vilket de lever måste förändras i takt med att de yttre motsättningarna tonas ner. Diskussionen om fredlig samexistens och intimare ekonomiska förbindelser föder, menar jag, krav och förväntningar. Att dessa förhoppningar, som har fötts där ute, *är* en realitet framgår i varje fall indirekt av den omfattande ideologiska upprustning som under de senaste åren ansetts nödvändig inom östblocket. Ett friare utbyte av tankar och idéer mellan öst och väst brännmärks där som "ideologiskt undermineringsarbete" och som inblandning i det socialistiska blockets inre angelägenheter – man talar om "trojanska hästar". Den socialistiska ideologi som förenar östvärlden framhålls som ett nödvändigt kitt som måste förstärkas ju mer samarbetet med den "farliga" västvärlden intensifieras. Partiets och statens kontroll måste stärkas. Ett djupare medvetande efterlyses om det som skapar den socialistiska gemenskapen. Inom ramen för denna aktivitet har en rad bilaterala ideologiska samarbetsavtal slutits. Antalet ideologiska konferenser på partinivå har starkt ökat. Därvid betonas nödvändigheten av att stärka den ideologiska konfrontationen med de ideal och de värderingar som bär upp Västeuropas stater. Avspänningsbegreppets dubbeltydiga innebörd har därmed klarlagts.

Ett uttryck för denna tendens är den starka känslighet som gjort sig gällande gentemot kritiska betraktelser och uttalanden i omvärlden. Ett ifrågasättande från omvärldens sida av olika aspekter av det socialistiska samhället betecknas som utslag av förlegade kallakrigsstämningar, ibland t. o. m. som krigshets.

För några veckor sedan protesterade de demokratiska partierna i denna kammare mot landsförvisningen av Alexander Solzjenitsyn. Vi betecknades därefter som antisovjetiska reaktionärer och som motståndare till avspänning samt förespråkare för det kalla kriget. Sådana reaktioner är oroande, framför allt därför att de vittnar om en bristande förståelse för att demokratierna inte kan acceptera en avspänning som dömer till tystnad inför övergrepp mot principer som utgör självklara fundament i det västerländska folkstyret.

Herr talman! De reservationer, synpunkter och iakttagelser som jag

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

här framfört syftar inte till att undervärdera det faktiska avspänningsarbete som pågår utan att tvärtom markera hur väsentligt det är att det arbetet bedrivs med realism och klarsyn om innebörd och syften. Avspänningspolitiken i Europa, diskussionerna i Genève och de förändrade relationerna mellan de båda superblocken ger så stora möjligheter och så stora löften för vår kontinents framtid att det vore oförsvarligt att inte till det yttersta medverka till att säkra en fredlig framtid i vår del av världen. Men just därför att hela Europa har så mycket att vinna på förhandlingsarbetet måste mångsidigheten i avspänningsprocessen uppmärksammas och strålkastarna riktas mot de risker och de begränsningar som finns inbyggda däri och som många kanske inte observerar. Det vore – inte minst mot den egna opinionen – ansvarslöst att i avspänningsprocessens hägn bygga illusioner eller skapa förväntningar som inte kan infrias.

Mot den bakgrunden bör också understrykas, att verklig, långsiktig avspänning icke kan uppnås med mindre den får till konsekvens en motsvarande minskning av de stora militära styrkor som i dag står stridsberedda emot varandra i Europa. Förhandlingarna i Wien om ömsesidiga styrkebegränsningar i Centraleuropa har därför utomordentligt stor betydelse. De svårigheter att nå samförstånd som redan från början förelåg har emellertid under det gångna året inte blivit mindre. I dag tyder ingenting på att bestående resultat skall kunna nås inom en nära framtid. Och samtidigt gör sig röster alltmer hörda i den amerikanska kongressen med krav på hemtagande från Europa av stora delar av de amerikanska styrkorna. Sådana krav är i det förhandlingsläge som nu råder en lek med eld. Den kan hota inte bara den europeiska säkerheten utan också Förenta staternas. Och skulle kraven verkligen realiseras, vilket jag inte tror, kommer även vårt lands säkerhetspolitiska läge att påverkas.

Varken samtalen i Wien eller den andra omgången av SALT-förhandlingarna berör formellt Sverige eller vårt lands omedelbara närhet. I verkligheten och på något längre sikt kan emellertid utgången av överläggningarna inte lämna oss oberörda, och såvitt jag minns underströks det också i regeringens deklaration.

Regeringsdeklarationen behandlar vidare i förbigående den förändring i den världspolitiska strategiska grundsynen som nyligen har kommit till uttryck i Förenta staterna. Det finns i dag mycket som tyder på att denna supermakt, Förenta staterna, mot bakgrunden av vapentechnikens nyaste utveckling i Sovjetunionen tycks vara inriktad på att överge den tidigare teorin om den fulla vedergällningens krigsavhållande effekt.

Begreppet Mutual Assured Destruction – ömsesidigt garanterad förstörelse, fritt översatt – med den begreppsmässigt alldeles riktiga förkortningen MAD, vanvett – har i debatten börjat ersättas av Counterforce Strategy – motstötsstrategi eller motviktsstrategi, hur man nu vill uttrycka det. Man har helt enkelt kommit till insikt om att ingen ansvarig statsman med förnuftet i behåll kommer att trycka på den knapp som utlöser det totala kärnvapenkrigets folkmord. Upprustningen har främst i Sovjet därför inriktats på nya effektiva vapenbärare med så höggradig precision, att de kan slå ut vissa särskilt utvalda, för

motståndarens försvar väsentliga mål. Från att tidigare främst ha varit hänvisad till att ta det ödesdiga *stora* steget från konventionella vapen till den hänsynslösa massiva kärnvapenförödelsen söker man alltså nu skapa större handlingsfrihet och möjlighet till en mera stegvis upptrappning, som inte med nödvändighet kräver att det *sista* steget tas. Detta skulle möjliggöra för båda parter att i en konflikt lägga sig på i stort sett samma insatsnivå. Om detta nytänkande verkligen är mera krigsavhållande än den gamla "ödesstrategin" kan diskuteras, inte minst därför att det innebär att den tidigare "kärnvapentröskeln" har fått en helt ny innebörd. Och i varje fall tycks detta resonemang leda till en omDispositionering av resurser och till en ny betydande upprustning – tekniskt och ekonomiskt – just i ett skede, då parterna vid SALT-förhandlingarna båda säger sig eftersträva rustningsbegränsningar.

Det är alltså fullt berättigat att såsom regeringen gör i sin deklaration uttrycka oro för spekulatioerna om s. k. minikärnvapen. De vapnen kan påverka Sveriges säkerhetspolitiska läge. De är oroväckande därför att de, som jag nyss sade, är ägnade att undanröja den klara gräns som hittills ansetts föreligga mellan konventionella vapen och kärnvapen – i varje fall i umgänget mellan de stora.

Den uttunning av de militära styrkorna i Centraleuropa som i bästa fall skulle kunna bli följden av de pågående Wienförhandlingarna behöver inte, framhåller regeringen i sin deklaration, leda till "ett ökat tryck i Europas flankområden". Detta är självfallet riktigt. Den *behöver* inte göra det. Stormakternas intresse för Nordkalottenområdet kan ha ökat av andra skäl. Det kan vara fråga om en växelverkan; det kan också vara fråga om en prioritering mellan olika sektorer. Men oberoende av orsakssammanhang vittnar – vilket jag också framhöll förra året – den utomordentligt stora sovjetiska satsningen på Murmanskbasen inte om någon militärpolitisk avspänning.

Den bas för i första hand marinstridskrafter men även luft- och markstridsförband som byggts upp norr om oss, utgör i dag ett av världens mest koncentrerade militära basområden. Den uppladdning av militära förband som det här är fråga om överstiger i hög grad vad som kan behövas ur enbart försvarssynpunkt. Alldeles oberoende av motiv, har upprustningen av Nordkalottenområdet fört in de skandinaviska länderna i den militärpolitiska brännpunkten.

Sverige har – liksom våra grannar Norge och Finland – all anledning att med uppmärksamhet följa vad som sker och att försöka analysera de motiv som ligger bakom detta. Sveriges säkerhetspolitik kan inte rimligen förbli alldeles opåverkad av dessa nya tendenser.

Herr talman! Det är utrikespolitikens uppgift att ta till vara landets intressen och att skapa respekt och förtroende för den säkerhetspolitiska linje som vårt folk valt. Det ligger också helt i linje med Sveriges utrikespolitiska strävanden att efter måttet av vår förmåga verka för en utveckling i vår omvärld som innebär ett förstärkande och bevarande av de principer och de värderingar som vår demokrati står för. Det är en styrka för vårt land att de demokratiska partierna är eniga om utrikespolitikens målsättning. Den enigheten underströks starkt av riksdagen i ett enhälligt uttalande så sent som den 8 november förra året,

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

då riksdagen på förslag av ett likaledes enhälligt utrikesutskott uttalade sin anslutning till de allmänna riktlinjerna i den utrikespolitiska partition som moderata samlingspartiet hade väckt vid årets början.

Under senare år har supermakternas handlande alltmer kännetecknats av att moraliska och ideologiska ideal fått vika för realpolitiska syften. Denna förändring i stormakternas attityder och handlande måste vi beakta, då vi gör våra egna bedömningar rörande den internationella utvecklingens konsekvenser för vårt lands vidkommande. Ju mera bundna av egna intressen stormakterna visar sig vara, desto större handlingsfrihet kan de befaras kräva inom områden där deras intressen inte direkt kolliderar. Strävan att undvika konfrontationer sinsemellan kan alltså vara ägnad att vidga toleransramen och skapa större fördragsamhet från den enes sida gentemot den andres åtgärder. Det tysta maktpolitiska samförståndet ökar osäkerheten och riskerna för samt trycket på de mindre staterna, den grupp av stater som vi tillhör.

I ett sådant läge är det desto viktigare att Sverige fullföljer en konsekvent utrikespolitik, som ger respekt åt våra krav att som fri och oberoende nation ta del i det internationella samarbetet. Och det är – som riksdagen underströk i höstas – en nödvändig förutsättning för vår utrikespolitiks trovärdighet, att den stöds av "ett för uppgiften väl avpassat och sammansatt totalförsvaret, som ger vårt land en betydande motståndskraft inför tänkbara påfrestningar".

Sammanfattningsvis, herr talman: utvecklingen i vår omvärld är mångtydig och ibland svårtydbar. Den svenska utrikespolitiken kan snabbt ställas inför nya uppgifter. Det är angeläget att medborgarna är väl informerade om förhållandena i den värld vi lever i och har förmåga att dra riktiga slutsatser av den snabbt skiftande internationella händelseutvecklingen. Fullständig information och fortlöpande debatt utgör en förutsättning för en nationell säkerhetspolitik byggd inte bara på önsketänkande och förhoppningar utan på realistiska bedömningar.

Den internationella händelseutvecklingen under de senaste månaderna har bekräftat sambandet mellan utrikespolitik och utrikeshandelspolitik. Regeringens deklaration tar med all rätt upp även utrikeshandelspolitiska och valutapolitiska problem. Jag kommer emellertid, herr talman, att förbigå hela det avsnittet och hänvisa till det anförande som senare i dag kommer att hållas av min kollega, herr Burenstam Linder.

Och till sist, herr talman: i regeringsdeklarationen berörs vårt lands ansvar gentemot den tredje världen. Jag vill gärna anknyta till det och föra fram ett angeläget önskemål, som säkerligen också kommer upp senare under vårriksdagen. Jag syftar på de rapporter som dagligen strömmar in från svältkatastrofen i Afrika. Bakom siffrorna och bilderna av hungrande människor och helt föröddade områden döljer sig en ekologisk utveckling, som under många år har förvärrats. Den har nu nått sådan katastrofal omfattning, att hundratusentals människor berövas sina utkomstmöjligheter och hundratusentals människor svälter ihjäl. Torkzonen i Afrika sträcker sig från Mauretaniens och Mali i väster till Etiopien i öster. Hur stor den är och hur många människor den omfattar vet man inte säkert.

Ett stort antal enskilda organisationer arbetar för att skaffa fram mat och läkemedel till de svältande. Organisationerna gör utomordentliga insatser. Men deras arbete försvåras av bristande kommunikationer och bristande samordning.

Det är angeläget att det här hjälparbetet ytterligare samordnas på internationell nivå. Jag vill därför föreslå regeringen att låta Sverige i FN omedelbart ta initiativet till en utbyggnad av den samordningsverksamhet som i blygsamma former nu finns inom FN. Sverige har redan förut gjort insatser i detta syfte, och dessa bör nu fullföljas. Ett osökt tillfälle härför erbjuder den förestående extra generalförsamling som skall sammanträda i april. Utöver fastare organisation och samordning av katastrofhjälpen i Afrika krävs mera långsiktiga åtgärder inom torkzonen. Öknens utbredning måste stoppas, bevakningsresurserna analyseras och byggas ut och nya utkomstmöjligheter ges för den befolkning som överlever.

Sverige bör självfallet i samband med att sådana initiativ tas i FN utlova ett generöst stöd för såväl katastrofhjälp som återuppbyggnadsarbete.

Vårt land bör också kunna göra konkreta insatser med omedelbar verkan för de svältande i Afrika. De enskilda hjälporganisationerna tycks förhållandevis väl få fram livsmedel och läkemedel till hamnstäderna. De har däremot stora svårigheter att forsla och distribuera varorna vidare in i kontinenten. För transporter i Etiopien behövs exempelvis terränggående lastfordon. De mest utsatta byarna saknar vägförbindelser. Svenska röda korset har framhållit, att dess arbete väsentligt skulle underlättas, om Röda korset kunde förfoga över ytterligare Herkulesplan utöver de två som svenska flygvapnet under vissa tider har ställt till förfogande.

I innevarande års budget är 100 miljoner kronor avsatta för katastrofbistånd. I nästa års budget föreslås 150 miljoner kronor för detta syfte. Sådana pengar bör komma till användning just i det läge som nu råder. Och det bör ske skyndsamt. Hjälparbetet skulle kunna få ett mycket betydelsefullt stöd genom svenska insatser på det strategiska området — transportsidan.

Jag vill, herr talman, sluta detta anförande med att fråga utrikesministern om han och regeringen är beredda att vidta åtgärder av det här slaget eller göra andra insatser som kan lindra den oerhörda nöd som råder inom den afrikanska torkzonen.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Utrikespolitik skall sträva till att undvika förändringar. Det som är skall fortsätta vara. Då skapas fred, då består fred.

Det är *ett* sätt, ett felaktigt sätt, att se på internationella relationer. Av naturliga skäl är det särskilt vanligt bland de redan mäktiga. Utrikespolitik blir att på papper bekräfta det som redan gäller i verkligheten. Att befästa och bekräfta varandras intressezoner. Om Du inte går in på min gård, håller jag mig borta från Din.

Och visst kan sådana underförstådda eller på papper uttryckta överenskommelser ibland bidra till fred. Stormakterna lever med varandra sådana de är, därför att alternativet kan vara att dö tillsammans i ett kärnvapenkrig.

Visst kan det vara att föredra att kontrollen över de mest ödeläggande terrorvapnen ligger i händerna på ett par stormakter som samtalar med varandra framför att de fördelas på flera mindre stater som frustar av hat mot grannar.

Visst kan stormakterna ibland spela fredsmäklarnas roll; strid kan övergå i samtal mellan tidigare oförsonliga parter just därför att stormakterna ingriper med själva sin tyngd som yttersta argument för sans och vett.

Men väl så ofta är stormakternas strävan till stillastående ett hot mot mindre nationer och stora delar av mänskligheten. Stabilitet är ett ord som låter tryggt och bra. Men stabilitet har inte samma innebörd för de förtryckta och de fattiga som för de redan mäktiga.

Stabilitet är inte fred för dem som kämpar mot rasistregimernas förtryck i södra Afrika eller torteras i Portugals kolonier.

Stabilitet är inte frihet och rätt för dem som förvägras att tala och skriva fritt i Östeuropa eller stängs in bakom en mur i Östberlin.

Stabilitet är inte nationellt oberoende för dem som fortfarande sitter som politiska fångar i Thieus fångelser i Sydvietnam.

Stabilitet är inte mänsklig värdighet och lycka för de fattiga i de u-länder som nu hotas av ekonomisk och därmed social katastrof.

Sveriges neutralitetspolitik bygger självfallet främst på vår egen kraft och vilja men till en del också på stormakternas egenförstådda välvilja. Det är hos stormakterna vi söker vinna förtroende för vår vilja och förmåga att vid krig i vår närhet slå vakt om vårt oberoende. Men detta får aldrig leda oss till att okritiskt dela stormakternas bedömning av hur säkerhet och fred bäst skall främjas.

När rättvise- och frihetskrav mals sönder eller göms undan i stormakternas intressespel måste vår stämna höras och våra handlingar synas. Vi kan inte acceptera det spel som senast ägt rum i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna, där Sovjets landsförvisning av Solzjenitsyn kvittats mot Chiles förföljelser av vänsterpolitiker, med USA som kvittningsman.

Små stater saknar inte möjligheter att agera, inte ens i sammanhang där de stora spelar en så klar huvudroll som i förhandlingarna om avspänning i Europa. Här är spänningen mellan stabilitet och mänsklig rätt mycket påtaglig.

Närmandet mellan de båda tyska staterna är det avgörande nya i strävandena efter avspänning mellan öst och väst i Europa. Den socialliberala regeringen i Förbundsrepubliken har nått påtagliga resultat av sitt arbete på att bryta upp ur tidigare skyttegravar. Att Sovjetunionen uppfattade de nya fördragen mellan öst och väst som bra var ett stort och lovvärt framsteg. Från den 1 juni kommer de två tyska staterna att ha fasta representationer – de är ganska stora, uppåt hundratalet personer – i varandras huvudstäder. Det kommer naturligtvis att göra det lättare att lösa många praktiska problem och låta "normalisering" präglade också mer av de vardagliga relationerna. Den psykologiska betydelsen av den här överenskommelsen är uppenbar.

Men fortfarande går det taggtrådar genom Europa och en mur genom Berlin. Vi kan lika lite som andra demokratier i Europa vara till freds

med en avspänning som begränsas till regeringarna. Relationerna mellan öst och väst är inte normaliserade så länge författare utvisas från Sovjetunionen för att de publicerar böcker i väst, så länge brev censureras och människor förvägras rätten att resa till andra länder – t. o. m. om det är för att besöka släktingar. Vi kan inte vara nöjda med ett samarbete och idéutbyte uteslutande på självhärskares villkor. När kristna och judiska bekännare förtrycks, när människor som borde delta och vill delta i ett givande utbyte av idéer och erfarenheter över gränserna i stället spärras in på mentalsjukhus – då råder inte "normala" relationer, då sker inte samarbetet och idéutbytet under förutsättningar som vi kan acceptera. Det går inte att skapa ett meningsfullt idéutbyte mellan maktens hyllningskörer i öst och fria journalister, författare och konstnärer i väst – än så länge.

Men finns det här någon motsättning? Bidrar inte en säkerhetspolitisk avspänning på sikt till att skapa mer avspända relationer även i övrigt? Kommer inte frihet och mänsklig rätt att få en bättre chans i Östeuropa genom att existerande gränser erkänns, den militära spänningen minskar och regeringarna samtalar? Måste vi inte stillatigande acceptera de socialistiska diktatorernas samhällssystem för att kunna nå omedelbara framsteg i strävan efter militärpolitisk avspänning?

För stormakterna har det varit och är alljämt en klart utsagd strävan att inte låta samtalen om avspänning och formerna för samarbete påverkas av sådana enskildheter som att författare landsförvisas. Också den dåvarande svenske utrikesministern hävdade förvånande nog så sent som i utrikesdebatten för ett år sedan att en nödvändig förutsättning för de samtal om säkerhet och samarbete i Europa som också Sverige deltar i är att öst och väst accepterar varandras samhällssystem med allt vad det innebär. Vi hade då en debatt om den saken.

Kanske kunde man efter den förberedande säkerhetskonferensen i Helsingfors tro att överläggningar om säkerhetspolitisk avspänning i sig skulle kunna bidra till mer av fri- och rättigheter i Östeuropa. Sovjetunionens regering skrev ju under en resolution som bl. a. krävde "respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, inbegripet tankefrihet, samvetsfrihet, religionsfrihet", och vidare "lika rättigheter och folkens självbestämmande".

Men vi känner nu bättre än tidigare klyftan mellan orden i Helsingfors och verkligheten i Östeuropa.

"Religionsfrihet", säger sovjetregimen i Helsingfors – och fortsätter sedan förtrycket av judar och kristna; ett förtryck som noga kartlagts i en rapport av Per Ahlmark på uppdrag av Europarådet och som lett till ett skarpt uttalande av rådet – ett uttalande som bara de franska kommunisterna reserverade sig mot.

Mycket tycks tala för att den i sig så värdefulla avspänningen i de officiella relationerna mellan öst och väst kan få rakt motsatt verkan på det inre förtrycket i öst. Åtminstone på kortare sikt. Just i rädsla för vad de mer avspända relationerna kan föra med sig sker en sorts "ideologisk uppstramning". När det blir dags att diskutera utvidgade kontakter mellan författare i öst och väst blir det för regimen särskilt viktigt att se till att sådana kritiska röster tystas, så att de författare som deltar i

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

utbytet bara är de ideologiskt renläriga, eller rättare sagt de som är trogna mot regimen.

Därmed finns en direkt koppling mellan avspänningen och de mänskliga rättigheterna. Det gör det nödvändigt att – tvärt emot vad dåvarande utrikesministern var inne på i utrikesdebatten förra året – i förhandlingarna om avspänning också ställa krav på sådana förändringar i självhärskarnas samhällssystem att även de mänskliga relationerna "normaliseras". Glädjande nog gav statsminister Palme indirekt uttryck för den åsikten i sin deklaration om Solzjenitsyn här i riksdagen. Jag har också fattat det så att den svenska utrikestjänsten verkar för att Anna Porizkova skall efter godkännande av de tjeckiska myndigheterna få förena sig med sin familj. Det vore värdefullt att få det bekräftat. Men framför allt vill jag fråga den nye utrikesministern hur den svenska regeringen i dag bedömer förutsättningarna att hävda de mänskliga fri- och rättigheterna vid säkerhetskonferensen i Genève och vad utrikesminister Andersson har för uppfattning i den grundläggande frågan: I hur hög grad skall vi som liten nation stillatigande acceptera stormakternas medvetna och cyniska strävan att bortse från mänskliga rättigheter i det strategiska spelet om avspänningen i Europa?

När kriget i Mellanöstern bröt ut i höstas saknade vi ett uttalande från den svenska regeringen. Jag påpekade i den allmänpolitiska debatten att det borde ha varit naturligt att fördöma angreppet mot Israel på den nationens heligaste dag, precis på samma sätt som den svenska regeringen fördömt liknande angreppshandlingar.

Sedan dess har flera uttalanden gjorts där Israels rätt fastslås till en existens inom säkra och erkända gränser. Det är värdefullt att det sägs ut från svensk sida. Den presskommuniké som vid sidan av det officiella protokollet utfärdades efter överläggningarna mellan Sverige och Libyen här i Stockholm innehåller däremot formuleringar som vid läsningen ter sig mera tvivelaktiga. Jag utgår från att statsminister Palme, som från svensk sida förde samtalen, lägger en annan innebörd i uttrycket "det palestinska folkets legitima rättigheter" än man från Libyens sida gjort i varje fall i andra sammanhang. Då frågar man sig: Borde det inte ha markerats i själva presskommunikén?

Allvarligare är emellertid att de båda statsministrarna enligt presskommunikén utan något som helst undantag för de rena terrororganisationerna uttrycker "sitt helhjärtade stöd för befrielse rörelserna". Varför har vi då i Sverige tvingats till särslagstiftning just mot en sådan terrororganisation bland de palestinska rörelserna? Det är nog ändå en formulering som fordrar en förklaring.

Omkring en miljard människor i de fattiga länderna får i dag för litet mat eller för litet av viktiga näringsämnen. Bristsjukdomar, infektioner, allmän svaghet, social misär är vad de nuvarande förhållandena har att erbjuda dem. Nu kommer två nya stora hot mot dessa människor – och mot andra som hittills klarat sig någorlunda. Som om inte eländet vore tillräckligt stort redan!

Det första är att prisstegringarna på olja slår orimligt hårt på de u-länder som inte själva producerar olja. Ta Indien som ett exempel! Indien behöver givetvis olja för den industri man bygger upp men kanske

Onsdagen den
20 mars 1974*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

framför allt för att framställa de gödningsämnen som man inte kan köpa utifrån och som den gröna revolutionen står och faller med. Förra året räckte det med att ta 10 procent av exportintäkterna för att betala oljeimporten. Om Indien i år importerar lika mycket olja som i fjol kostar det bortemot 80 procent av exportinkomsterna, alltså åtta gånger så mycket. Och alternativet att dra ner på oljeimporten är lika dystert. 500 000 ton mindre av gödningsämnen betyder 5 miljoner ton mindre produktion av spannmål. Det är mat för 25 miljoner indier som i så fall faller bort.

U-länderna som helhet tvingas betala ungefär 10 miljarder dollar mer för samma mängd olja som 1973. Det är mer än det samlade u-landsbiståndet. Dessutom måste de i vanlig ordning betala tillbaka omkring 9 miljarder dollar i räntor och amorteringar på gamla lån och exportkrediter.

Till det här kommer också att maskinimporten från de rika länderna blir betydligt dyrare. Och svårigheterna ökar att komma in på de rika ländernas marknader nu när så många av industriländerna har fått störningar i sin egen ekonomi. Framför allt de fattigaste u-ländernas andel av världshandeln sjunker än snabbare. Och till sist: U-länderna får också med all säkerhet mindre u-landsbistånd som ett resultat av att de rika länderna har fullt upp med egna ekonomiska problem. Prisstegringarna på andra råvaror än olja kompenserar bara till en mindre del och de allra fattigaste u-länderna har som regel inte heller metaller att exportera. Gunnar Adler-Karlsson gjorde sig skyldig till en del överdrifter vid sparbankskonferensen i Stockholm nyligen, men på en hemsk punkt kan han få rätt när han säger: Oljeländernas och oljebolagens prisstegringar innebär en cynisk dödsdom över tiotals miljoner människor i världens fattigaste länder.

Det andra jag vill peka på är de nya larm som kommer från FAO om bristen på livsmedel. Exportländernas spannmålslager fortsätter att sjunka samtidigt som priserna skjuter ytterligare i höjden. Sommaren 1973 fanns det vetelager som svarade mot en månads världskonsumtion, och det ansågs då vara farligt litet. Nu i sommar kommer lagren att vara betydligt mindre. Samtidigt vet vi vilka behov som kommer att finnas i de torkdrabbade områdena i framför allt Afrika. Där har katastrofen förra året bäddat för nya katastrofer. Utsädet har i stor utsträckning ätits upp. Krcatursstammen är radikalt nedskuren. Man befinner sig långt från det läge som man strävar efter, nämligen att en stor del av det ena årets skörd skall kunna användas för att bygga upp en beredskap för nästa år.

Det svenska utvecklingsorganet SIDA har i sin senaste anslagsframställning givit en del synpunkter på hur man skall kunna sätta in effektivare insatser i katastroflägen. Det görs ju bl. a. en svensk beredskapslagring av spannmål, men förutom förbättringar i organisationen av katastrofinsatser behövs det en större total satsning, inte minst på att utveckla u-ländernas eget jordbruk.

I en sådan akut svältsituation kan verkligen svenska katastroflager av livsmedel ha en viss betydelse. För att undvika akuta livsmedelsbrister vid missväxt krävs också att spannmålslager byggs upp på nationell basis i de mest utsatta länderna. Till det arbetet måste också Sverige bidra — det

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

har folkpartiet klargjort i en partimotion. Vi bör således på olika sätt bl. a. på det internationella planet verka för att en uppbyggnad av buffertlager av spannmål och andra livsmedelsprodukter kommer till stånd. Eftersom Sverige vid den senaste FAO-konferensen höll med om det målet, hade det väl inte skadat att få en mera direkt påminnelse därom i utrikesdeklarationen än de rätt allmänna orden på s. 15.

Oljeprisstegringsens verkningar för de u-länder som inte råkat bli nyrika är liksom den hotande livsmedelsbristen i världen starka skäl för ett kraftigt ökat u-landsbistånd. Arabstaterna borde här känna en särskild förpliktelse, men under alla omständigheter kommer vi i Sverige inte från vår förpliktelse.

Därför frågar jag regeringens företrädare: Ger inte det katastrofala läge som många u-länder nu befinner sig i särskild tyngd åt kravet att Sverige skall hålla fast vid vad den svenska riksdagen lovat u-länderna: att 1974/75 anslå 1 procent av vår bruttonationalprodukt i offentligt u-landsbistånd?

Litet drygt ett år har gått sedan Parisavtalet slöts om en kommande fred i Vietnam. Avtalet fick ett betydelsefullt resultat; de amerikanska styrkorna drogs hem. Till sist insåg den politiska ledningen i Washington att en fortsättning av det direkta militära engagemanget bara kunde leda till att konflikten fördjupades. För USA betydde kriget i Vietnam ett moraliskt nederlag. De idéer om demokrati och folkens bestämmanderätt förrådades som en gång byggde den amerikanska nationen och alltjämt ingår i de amerikanska trossatserna. Det smärtar alla oss som tror på dessa värden och aktivt vill verka för dem.

För Vietnam innebar det år efter år av besinningslös materiell förstörelse och mänskliga lidanden.

Efter Parisavtalet blev det ännu klarare att kriget inte bara varit grymt utan att det också från militär och politisk synpunkt varit meningslöst och att man nu i stort var tillbaka i samma läge som 18 år tidigare.

Det som hänt i Vietnam under de 14 månader som gått sedan beslutet om fred sattes på pränt av leende diplomater och utrikesministrar visar hur sann den spådomen var. Visst, de amerikanska bombraiderna har upphört, mineringen utanför Haiphong har hävts, återuppbyggnadsarbetet främst i Nordvietnam har påbörjats.

Men i någon annan mening har löftet om fred inte infriats. Parisavtalet föreskrev att striderna mellan den sydvietnamesiska befrielse-rörelsen och dess allierade i norr å ena sidan och Saigonarmén å den andra skulle upphöra.

Men dessa strider pågår alltjämt. Antalet offer förra året var lika stort som när det "officiella" kriget rasade som värst.

Parisavtalet föreskrev att flyktingarna i Sydvietnam skulle få återvända till sina byar. Men Saigonsidan vägrar att låta någon återvända till områden där motsidan har militär och politisk kontroll.

Parisavtalet föreskrev att alla fångar skulle utväxlas. Den verksamheten har knappast påbörjats.

Parisavtalet föreskrev att ett politiskt organ med representanter för Thicuregimen, den provisoriska revolutionära regeringen och den s. k. "tredje kraften" skulle bildas, bl. a. med uppgift att organisera fria val i Sydvietnam.

Som nästan alla andra punkter i avtalet har denna föresats stannat på papperet. De grupper som skulle ingå i den "tredje kraften" tillåts inte utöva någon politisk verksamhet. Hur skall de då kunna acceptera att ingå i något politiskt organ?

Saigonregimen fruktar att den har allt att förlora på att Parisavtalet genomförs. PRR och Nordvietnam tror sig ha allt att vinna. Ingendera sidan lutar på den andra. Därför är freden och återföreningen av de båda vietnamesiska staterna alltså mycket långt borta.

Under Vietnamkrigets heta år fick förtrycket i södra Afrika en undanskymd plats i massmedia och opinionsbildning. Talet om att en avspänning skulle ha skett mellan vita och svarta håller inte. I södra Afrika har 5 miljoner vita förbehållit sig all makt över 35 miljoner afrikaner. Ändå pågår i Afrika sedan många år det sista regelrätta kolonialkriget.

Det senaste året har vissa fakta om Portugals terror genom berättelser av katolska missionärer blivit kända i en hel värld. Strejkerna i Sydafrika har gett vissa resultat. Frihetsrörelserna har konsoliderats efter en tid med stora problem. De två konkurrerande befrielse-rörelserna i Angola, MPLA och FNLA, har gått samman i en gemensam samarbetsorganisation och får båda stöd av den officiella afrikanska enhetsorganisationen. Tyvärr fortsätter trots det Sverige att stödja enbart den ena befrielse-rörelsen, och det förvånar på sina håll i världen.

Avgörande för utvecklingen i hela södra Afrika är vad som händer med de portugisiska kolonierna. Därför är det så betydelsefullt att frihets-rörelsen PAIGC lyckats befria huvuddelen av sitt land och efter ett allmänt val i de befriade områdena kunnat sammankalla en folkförsamling, som utropat Guinea-Bissau till en fri stat. Det skedde den 24 september 1973. Under det halvår som gått sedan dess har 77 olika stater erkänt Guinea-Bissau.

Portugal biter sig fast i huvudstaden och en smal kustremsa enbart med hjälp av en 30 000 man stark kolonialarmé. Genom att diplomatiskt erkänna Guinea-Bissau kan omvärlden göra klart att det är den nya regeringen, inte Portugal, som är representativ för Guinea-Bissau. Det öppnar också vägen för ett inval i FN, vilket i sin tur skulle göra det möjligt med ett omfattande internationellt bistånd. I de två tredjedelar av landet som är befriade har med knappa resurser och jämsides med befrielsekampen redan byggts upp en ganska imponerande administration med skolor, sjukhus och socialvård.

Den 14 november 1972 röstade Sverige i FN officiellt för en resolution där PAIGC beskrivs som "den enda och autentiska representanten" för Guinea-Bissau. Denna enda och autentiska representant har nu bildat en regering och vädjar om omvärldens erkännande. Men den svenska regeringen tvekar alltså att ta nästa steg.

I stället för diplomatiskt erkännande bör "i första hand möjligheterna till förnyade påtryckningar mot Portugal prövas i syfte att få till stånd en fredlig avveckling av den portugisiska närvaron i Guinea-Bissau". Det förklarade utrikesministern i en frågedebatt här i riksdagen den 28 februari, och inställningen tycks alltså vara densamma. I dagens långa regeringsdeklaration får Guinea-Bissau en enda egen rad. Hänvisningen till

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

vad de västeuropeiska staterna tillsammans genom ord skall åstadkomma är för tunn och för orealistisk. Efter 500 år av portugisiskt förtryck i Guinea hoppas tydligen utrikesministern att det före höstens generalförsamling i FN skall gå att övertala Portugal att lämna landet. Längre än till i höst kan Sverige inte vänta med att ta ställning. Då måste man rimligen rösta för eller emot förslag om att välja in Guinea-Bissau som ny medlem i FN.

Det är också en annan sak som är litet förbryllande i utrikesministerns argumentering mot ett erkännande. Han hänvisar till möjligheten att i internationella sammanhang utöva påtryckningar mot Portugal, trots att den svenska regeringen genom alla år konsekvent vägrat använda annars ganska goda möjligheter till påtryckningar inom ramen för EFTA. EFTA har visserligen nu minskat i betydelse, men å andra sidan har Sverige efter Englands inträde i EG blivit EFTA:s dominerande nation.

De nordiska utrikesministrarna träffas nästa gång den 4–5 april, och då är frågan: Är utrikesministern då beredd att tala för att de nordiska länderna bestämmer sig för att erkänna den nya staten Guinea-Bissau?

Sverige har genom alla år vänt ett dubbelt ansikte mot den svarta majoriteten i södra Afrika. Vi har gett ekonomiskt stöd till befrielseströrelser. Men vi har samtidigt gett ett mångdubbelt större ekonomiskt stöd till kolonialmakten Portugal genom det nära handelspolitiska samarbetet och utan att utnyttja EFTA som forum för kritik. Och mängder av svenska företag har varit och är fortfarande engagerade i en verksamhet som i praktiken stärker rasistregimerna. Här dras nu varje dag fakta fram i ljuset, bl. a. genom den undersökning ekumeniska nämnden har genomfört bland svenska företag och som i förgår ledde till ett kraftfullt framträdande från kyrkans sida. Ett företag – Volvo – har tagit påpekandena på allvar. Fler borde följa det exemplet.

Det är dags för Sverige att skaffa sig en samlad Afrikapolitik, att vända *ett enda* ansikte mot de människor och de rörelser som kämpar för ett Afrika fritt från kolonialism och rasism. Den svenska regeringen bör därför snarast erkänna Guinea-Bissau.

Det nordiska samarbetet får i regeringens deklaration sin sedvanliga och ganska pliktskyldiga hyllningstribut. Det talas om den gemensamma kulturtraditionen i Norden utan att det antydes hur svår språkfrågan är i det dagliga livet och hur mödosamma de egna kultursträvandena ter sig för de finländare som kommer hit utan egentliga kunskaper i svenska. Huvudsyftet för president Kekkonens besök i Sverige kunde väl ha uppmärksammats i det här sammanhanget. Jag hoppas man inom socialdemokratin är på väg att ställa om sig till en mera generös hållning i dessa språk- och kulturfrågor än den man tidigare visat. Jag blev ganska häpen över den negativism som jag mötte som ordförande i den första statliga utredningen om invandrarbarnens skolgång vid 1960-talets mitt. Det var faktiskt beklämmande att höra en av socialdemokraternas främsta begåvningar – senare i åtskilliga år bosatt på regeringsbänken – intensivt argumentera emot även små och lättöverkomliga åtgärder för att stödja invandrarbarnens egen språkutveckling i modersmålet. President Kekkonens kritiska ord i språkfrågan antyder att man alltjämt är besviken på intresset i Sverige för invandrararnas rätt till egen kultur- och

språkmiljö som komplement till den svenska.

Den offentligt mera uppmärksammade sidan av president Kekkonens besök ledde till en förklaring att frågan om IB:s verksamhet i Finland förklarades utagerad, och utrikesministern har här i dag i kategoriska ord upprepat det beskedet. Därmed borde rimligen också den utrikespolitiska sidan av saken även inom Sverige vara avslutad. Inrikespolitiskt är det däremot nödvändigt att i viss mån gå vidare. De upplysningar och den debatt som förekom på utrikesnämnden i måndags bör genom föredragningar föras vidare till den kommission med förre universitetskansler Rosén i spetsen som redan arbetar med underrättelsetjänstens principer.

Jag anser mig också böra upprepa att det var en felbedömning av regeringen att undanhålla utrikesnämnden upplysningar om ambassadör Jacobssons besök den 18 februari hos den svenske utrikesministern, ända fram till dess att saken blivit känd genom en kommuniké från Finland. Om det är riktigt att statsminister Palme skulle ha uttryckt sig så om skälet till att man inte sammankallade utrikesnämnden som framgår av gårdagens tidningar – jag syftar på hänvisningen till att man i Finland inte iakttagit tystnadsplikten -- kan det bara tolkas så att statsministern inte litar på att den svenska utrikesnämndens ledamöter iakttar den ovillkorliga tystnadsplikt som vi enligt grundlagen kan åläggas, och då blir det faktiskt en ganska kvalificerad oförsämdhet. Om skälet däremot skulle vara att redan inkallandet av en utrikesnämnd anses för sensationellt och framkallar gissningar och spekulationer, då förfogar regeringen själv för framtiden över botemedlet. Det består helt enkelt i att man inte som nu senast låter det gå många månader, ja, inemot ett halvt år mellan utrikesnämndens sammanträden, utan ser till att de hålls så ofta att meddelanden kan lämnas även vid rutinsammanträden. Så gott som alla sammanträden med utrikesnämnden under de senaste fem åren, där kontroversiella frågor varit uppe, har mer eller mindre direkt begärts av företrädare för oppositionspartierna. Regeringens intresse för täta sammanträden har fram tills nu varit mycket svalt. Därför borde statsministern här i dag offentligt klargöra hur han ser på utrikesnämndens ställning och arbetssätt.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! I en tidigare debatt om utrikespolitiken har jag framhållit att Sverige har två ansikten inför folken i världen.

Det finns en stark progressiv opinion i detta land som bestämt tagit ställning mot Förenta staternas anfallskrig i Indokina och mot det brutala nedsläendet av den chilenska demokratin. Denna opinion stöder de nationella och sociala befrielseströrelsernas och u-ländernas kamp. Den slår samtidigt bestämt vakt om den alliansfria politiken och kräver att denna skall göras helt konsekvent. Samtidigt måste solidaritetsrörelsen för de förtryckta folken ytterligare stärkas och utvecklas. Denna inställning har mött en stark uppskattning hos folken världen över.

Sveriges andra ansikte är den imperialistiska ekonomins. Folken i Brasilien och Chile, Portugal och dess kolonier, i Sydafrika, i Asien möter Sverige i form av utländska investerare, utländska kapitalister. De svenska storföretagen söker utnyttja den fascistiska lagstiftningen och polister-

rorn i Spanien, Grekland, Sydafrika och Portugal för att minska sina lönekostnader. Utsugningen är ännu brutalare i dessa länder. Genom att flytta utomlands kan de också hålla nere de svenska arbetarnas löner. Afrikanska, portugisiska och svenska arbetare säljer i allt större utsträckning sin arbetskraft till samma arbetsköpare.

Svensk imperialism är en del av ett världssystem för utplundring av folken. Frigörelse ur detta system förutsätter en grundläggande förändring av ekonomi och politik. Det betyder inte att det i nuvarande läge skulle saknas olika handlingsmöjligheter. Sverige har en relativ rörelsefrihet inom systemets ram. Målsättningen anser vårt parti skall vara en konsekvent antiimperialistisk politik. Vi strävar att befordra varje steg i denna riktning. Först därigenom kan också den alliansfria politiken göras konsekvent.

I dag måste man ställa frågan om Sverige också har ett tredje ansikte inför andra folk. Det är IB:s, det militära spionagens ansikte.

Den alliansfria politiken, som syftar till neutralitet om det fasansfulla som heter ett tredje världskrig skulle utbryta, måste stödjas av en nationell försvarsmakt. Vi har andra meningar än de övriga partierna om hur denna försvarsmakt skall vara uppbyggd, men den diskussionen skall jag inte ta upp i dag, även om det finns nytt och intressant stoff t. ex. i general Nils Skölds nya bok. Det påstås att alla stater bedriver militärt spionage som en del av sin försvarsmakt. Under de förhållanden som i dag råder i världen kan det svenska försvaret säkert heller inte avvara en säkerhets- och underrättelsetjänst.

Men det är ett självklart och oeftergivligt krav att denna underrättelsetjänst icke får bedrivas på ett sådant sätt att den strider mot den officiellt uttalade linjen för Sveriges utrikespolitiska handlande, mot den alliansfria politiken. Då skadar den ju försvaret av vårt lands nationella självständighet i stället för att gagna detta.

Såvitt jag kan förstå har en del av IB:s verksamhet varit sådan att den skadat den alliansfria politiken. Den granskning som försvarsutskottet gjorde i sitt betänkande till höstriktsdagen var icke övertygande. Man tog icke upp till konkret undersökning alla de uppgifter som offentliggjorts och av vilka en rad undan för undan bekräftats om hur IB samarbetat främst med västliga underrättelseorganisationer. Agenter till arabländerna, rapporter om den palestinska befrielse rörelsen, rapporter från en sjökaptan om förhållanden i egyptiska hamnar, den östekonomiska byråns verksamhet, den motorbåt med avlyssningsapparater ombord som grundstötte i den finländska skärgården, spionflygningar över Finland — det är fakta som först förnekades av de ansvariga, men som sedan bekräftats.

IB har icke följt en neutral kurs, en kurs som överensstämmer med den alliansfria politiken, i förhållande till konflikten i Mellersta Östern. IB har bedrivit en ensidig verksamhet riktad mot de arabiska staterna och den palestinska befrielse rörelsen. Det står icke i överensstämmelse med vårt lands alliansfria politik att den svenska militärmaktens underrättelseorganisation bedriver samarbete under en öppen väpnad konflikt med den ena sidans spionageorganisation, att man sänder provokatörer och agenter till den ena sidans militära utbildningsläger, att man från svenska

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

fartyg utspionerar den ena sidans hamnar, att man låter sina agenter stå på vakt utanför den ena sidans ambassad i Stockholm medan den andra sidans spioner genomforskar denna ambassad.

IB har icke följt en neutral kurs, en kurs som överensstämmer med den alliansfria politiken i förhållande till vårt grannland Finland. IB har i stället utnyttjat Finlands territorium för spionageverksamhet riktad mot en tredje makt. IB har gentemot Finland uppträtt synnerligen omdömeslöst. Dess verksamhet måste betecknas som en provokation mot den finländska utrikespolitiken. Att Finlands härvarande ambassadör, även efter det besök som den nuvarande svenske utrikesministern gjorde i Finland för att förklara sig, måste påtala IB:s verksamhet till den svenska regeringen och att Finlands president måste ta upp saken i samtal med statsminister Palme och utrikesminister Andersson visar frågans allvar.

Det har påståtts att avslöjandet av IB:s verksamhet skadat Sverige. Just nu talar de ansvariga i regeringen om att vissa krafter vill försöka skada det goda grannskapsförhållandet mellan Sverige och Finland. Sanningen är ju att det är informationsbyråns verksamhet som skadat vårt land. Det är informationsbyråns agerande som skadat förbindelserna mellan Finland och Sverige. Det är verkligen inte deras förtjänst, som varit ansvariga för IB:s verksamhet, om det goda grannskapsförhållandet mellan de svenska och finländska folken trots allt består.

Den verksamhet IB bedrivit har i viktiga stycken varit farlig för vårt lands säkerhet och nationella oberoende. Genom informationsbyrån har höga militära befattningshavare fört en egen utrikespolitik, som strider mot den officiellt deklarerade utrikespolitiska linjen.

Det måste vara ett oavvisligt krav att den svenska försvarspolitiken i alla dessa yttringar strikt måste fullfölja en konsekvent alliansfri utrikespolitik. Underrättelsetjänsten måste självfallet underordnas detta. Jag framförde i riksdagsdebatten den 14 december kritik mot att något krav att underrättelsetjänsten icke får strida mot den alliansfria politiken ej hade tagits upp bland de allmänna krav på denna verksamhet som försvarsutskottet uppställde. Kritiken kvarstår självfallet. Om det finns höga militära befattningshavare som vill byta "äpplen mot päron", som de brukar uttrycka sig -- den ena hemligheten mot den andra -- så får de vara så vänliga att begränsa denna sin frukthandel. Den alliansfria politiken får icke misstänkliggöras och äventyras.

Det behövs garantier för att underrättelsetjänsten icke överskrider de gränser som på detta sätt uppdras av den officiellt deklarerade utrikespolitiska linjen, som stöds av en överväldigande majoritet av Sveriges befolkning. De som bär ansvaret för att IB bedrivit en verksamhet som strider mot Sveriges alliansfria politik måste avkopplas från sina befattningar. De som gjort sig skyldiga till brottsliga handlingar måste bestraffas. Argumenten för att det förutom de tillsatta utredningarna behövs en fempartikommission för att utreda hela IB-affären har undan för undan växt i styrka.

Dessa krav har i hög grad med den utrikespolitiska debatten att göra. Denna handlar inte bara om officiella deklARATIONER och högstämda anföranden, utan i främsta rummet om det praktiska genomförandet av den alliansfria linjen. Sveriges fred och säkerhet, tryggheten för de

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

människor som bor i detta land är alltför dyrbara för att få spelas bort av Ekbergare och andra som driver agent- och provokationsverksamhet.

Herr talman! Ett konsekvent fullföljande av den alliansfria politiken krävs också på andra områden. Jag vill här ta upp några erkännandefrågor, där regeringen enligt vår mening icke fullföljer denna politik på ett riktigt sätt.

USA tvingades till slut att upphöra med sitt öppna anfallskrig mot Vietnam och underteckna en fredsöverenskommelse. Det var det vietnamesiska folkets kamp, hjältemodiga och framgångsrika försvar av sitt oberoende, som tillfogade USA sådana förluster att det inte längre kunde fortsätta det öppna anfallskriget.

USA och dess marionetter har skrivit under Parisavtalet om Vietnam. Men de har sannolikt aldrig haft en tanke att följa dessa stadganden. PRR har visat att Saigonfascisterna i ca 300 000 olika aktioner brutit vapenstillståndsavtalet. Fortfarande plågas och torteras mer än 200 000 politiska fångar i Saigonjuntans fångelser.

USA:s och Saigonjuntans brott mot avtalet sker dagligen i allt större omfattning. USA har fortfarande en stor militär apparat i Sydvietnam, även om dess 20 000 medlemmar klätt sig i civil klädsel. Stora mängder vapen införs. Läget i Sydvietnam är oerhört spänt. USA och dess marionetter hotar Parisavtalet och freden. Därför måste man i alla länder med ökad styrka kräva att USA och Saigonjuntan skall följa fredsavtalet.

Ett erkännande av den provisoriska revolutionära regeringen i Sydvietnam – PRR – är ett stöd till fredens krafter i Vietnam. Den svenska regeringens vägran att erkänna PRR är helt ohållbar. PRR har vunnit ett rimligt mått av självständighet utåt, som någorlunda allmänt godtagits av omvärlden. Jag vill erinra om att de alliansfria staternas stora internationella konferens i Alger förra året med delegationer från 76 stater erkände PRR som den rättmätiga representanten för Sydvietnams folk. PRR har en rimlig stabilitet inåt genom att det finns statliga myndigheter som faktiskt upprätthåller kontroll över ett visst territorium och där utövar suveräna befogenheter.

De ord jag här använt är just de som den svenska regeringen brukar för att uttrycka sina principer vid upptagande av diplomatiska förbindelser med stater. Dessa ord är helt tillämpliga på PRR, och regeringen bör nu dra konsekvenserna av dem och erkänna PRR.

I Cambodja pågår också öppna strider. Den amerikanska marionettregimen under Lon Nol saknar helt och hållet folkligt stöd och förankring i Cambodja. Dess militära styrkor är demoraliserade och får vidkännas allt svårare förluster. Samtidigt växer det folkliga stödet för GRUNC – Cambodjas nationella enhetsregering.

GRUNC och dess folkarmé har befriat 85–90 procent av Cambodjas territorium. I de befriade områdena utvecklas framgångsrikt det ekonomiska och sociala livet. För att främja det kambodjanska folkets befrielse och rätt till nationellt självbestämmande bör Sverige omedelbart erkänna GRUNC som Cambodjas lagliga regering.

När det gäller Guinea-Bissau framstår ett erkännande som om möjligt ännu mera självklart. Den 24 september 1973 utropades Guinea-Bissau till självständig stat av landets nationella folkförsamling efter nära 17 års

Onsdagen den
20 mars 1974*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

väpnad kamp mot den portugisiska kolonialmakten. Den nya republiken erkändes snabbt av mer än 70 stater samt av den afrikanska enhetsorganisationen OAU och FN-organen FAO och Internationella teleunionen.

Den nya republiken uppfyller samtliga krav som regeringen säger sig ställa för erkännande av andra stater. Här finns inte ens någon marionettregering på den andra sidan. Här handlar det obestridligt om ett folk som tillkämpar sig oberoende i strid mot en brutal kolonialmakt. Ett svenskt erkännande utgör det mest verkningsfulla bidraget för att säkra fred och nationellt oberoende åt folket i Guinea-Bissau. Sverige har ju också i FN varit med om att olagligförklara den portugisiska kolonialförvaltningen, och ett erkännande av den nya staten är en konsekvens härav. De regeringar som fortfarande undandrar sig ett erkännande ger ju de facto sin sanktion åt den portugisiska kolonialmaktens närvaro i Guinea-Bissau.

När tänker regeringen erkänna PRR, GRUNC och Guinea-Bissau?

Tiden efter det andra världskriget har inneburit en genomgripande förändring av världskartan. Kolonialväldena har krossats och folk efter folk blivit fria och oberoende. Men flera folk tvingas fortfarande leva under kolonialt herravälde. Det är folken i de s. k. portugisiska områdena i Afrika. Det är folken i Sydvästafrika, Sydafrikanska unionen och Rhodesia, där en vit överklass härskar och använder en brutal politik av rasförtryck för att söka bevara sin ställning som kolonialherrar.

Många folk som vunnit nationellt oberoende har tyvärr måst uppleva att den gamla formen av kolonialt förtryck ersatts med en ny. Utländskt kapital slår under sig gruvor och andra naturtillgångar, utplundrar land och folk, snedvrider och deformerar den ekonomiska utvecklingen. Nykolonialismen är en realitet inte bara i Latinamerika utan också i Afrika och Asien.

Det försiggår en kamp mot denna nykolonialistiska utplundring och de nya formerna av beroende liksom mot rasförtrycket och den kvarvarande kolonialmakten i de s. k. portugisiska områdena. Denna kamp måste stödjas. Om den förs konsekvent, måste den rikta sig också mot svensk imperialism.

De svenska kapitalisternas investeringar i utlandet har ökat kraftigt under de senaste åren. Under perioden 1969–1973 uppgick de till inte mindre än 7,5 miljarder kronor. Antalet anställda i svenskägda företag utomlands har ökat från 130 000 år 1960 till 260 000 år 1972, dvs. en fördubbling på något mer än ett årtionde. De totala tillgångarna i dessa företag har under 1960-talet fyrdubblats, mellan 1965 och 1970 fördubblats och uppgick detta sistnämnda år till nära 16 miljarder kronor. Det är storföretagen som dominerar kapitalexporten.

De svenska storföretagen exporterar kapital till andra länder därför att man förväntar sig högre profiler av denna anläggning. De stora svenskägda internationella trusterna följer samma mönster som övriga multinationella företag. Deras syfte är utsugning och utplundring av folken i Sverige och i andra länder.

Vänsterpartiet kommunisterna har länge krävt begränsningar i och stopp för den svenska kapitalexporten till vissa länder. Vi har där pekat på länder med fascistiska regimer och särskilt på länder med en

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

rasförtryckande regim. Det är helt klart att utländska investeringar i sådana länder innebär ett stöd för regimen. Regimen legitimeras i viss mån genom de utländska företagen, särskilt när dessa förknippas med ett land som driver en alliansfri politik och inte tillhör stormakterna.

Det är ett faktum att svensk storförfinans med investeringar och utrikeshandel stöder reaktion, rasförtryck och fascism. Detta kan inte accepteras. Det står i direkt strid med den utrikespolitiska linje, den linje för Sveriges uppträdande ute i världen, som en stor folkmajoritet vill slå vakt om.

Det är glädjande att regeringen nu tagit upp frågan om en mera restriktiv prövning när det gäller tillstånd för svenska direktinvesteringar utomlands. Det gny som med anledning därav förekommer i arbetsköparpressen tycker vi inte att regeringen skall fästa sig vid. Kapitalet slåss alltid för obegränsad rörelsefrihet och utsagningsrätt, men den typen av frihet och den sortens rättigheter står i direkt motsättning till folkens intressen. Regeringen vill emellertid, om man skall döma av den PM som utarbetats inom industridepartementet i samråd med arbetsgruppen om multinationella företag, begränsa prövningen till kapitalexportens effekter i Sverige på sysselsättningen, industristrukturen och den regionala balansen. Detta tycker vi är alltför begränsat. Man måste också ta hänsyn till de ekonomiska, sociala och politiska förhållandena i de länder där svenska företag vill göra investeringar. Det finns flera undersökningar, senast av Svenska ekumeniska nämnden, som visar den stora löneklyftan mellan vita och svarta anställda i s. k. svenska företag i Sydafrika. Det heter i ett tidningsreferat av denna undersökning: "Gränsen för undernäring har blivit ett riktmärke när det gäller att bestämma afrikanernas minimilöner, och denna gräns anger det absoluta minimum som krävs för att orka arbeta. Däremot räcker inte denna minimaliststandard till saker som hälsovård, undervisning eller personliga utgifter. Hos flera svenska företag i Sydafrika ligger afrikanernas löner på gränsen till undernäring."

Svenska storföretag utnyttjar alltså rasdiskrimineringen i Sydafrika för en samvetslös utplundring av människor, som hålls nere vid och under svältgränsen. Samma företags representanter brukar tala stort om sitt sociala ansvar. Det är ett upprörande hyckleri.

Det räcker inte med allmänna uttalanden om att svenska investeringar i Portugals kolonier, i stater som bygger på rasåtskillnad eller i fascistiska regimer över huvud taget inte är önskvärda. Vad som krävs är ett direkt investeringsförbud och detta måste konstrueras så att det inte kan kringgå genom utnyttjande av halvögda dotterbolag i andra länder eller på annat sätt.

Herr talman! Det finns nya viktiga tendenser i den utrikespolitiska bilden. En av dessa är den växande spänningen mellan USA och EEC-blocket. Samtidigt har gamla tvisteämnen kunnat föras åt sidan när det gäller förhållandena på den europeiska kontinenten. Denna utveckling har bl. a. kommit till uttryck i den allmänna uppslutning som finns kring den europeiska säkerhetskonferensen. Jag delar den uppfattning som fått uttryck i regeringsdeklarationen, att ett begränsat resultat av konferensen är att föredra framför en brytning som för lång tid kunde omöjliggöra nya möten av detta slag. Denna deklaration har en

omedelbar och stor betydelse eftersom det finns krafter, också hörda i denna debatt, som vill utnyttja säkerhetskonferensen för att påverka de inre förhållandena i vissa stater. Jag vill också instämma i påpekandet i regeringsdeklarationen om vikten av att finna lämpliga former för en uppföljning av de strävanden som den europeiska säkerhetskonferensen representerar.

Förhållandena mellan de stora maktblocken må växla, motsättningar skärpas eller avta – för Sverige är det avgörande att förena en konsekvent alliansfri kurs med utvecklandet av en politik av solidaritet med de fattiga och de förtryckta folkens kamp. Det måste vara riktpunkten när det gäller ställningstagandet till alla frågor – från valutapolitik till handelspolitik och erkännandefrågor.

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! De inlägg som har gjorts i den här lugna debatten tyder på att det råder en bred enighet kring den allmänna bedömning av det internationella läget som kommit till uttryck i regeringsdeklarationen i dag och enighet kring Sveriges utrikespolitiska handlande i olika frågor. Vi är i stort sett eniga också om analysen av den internationella miljö, i vilken vi lever.

Jag menar att det är värdefullt att vår utrikespolitik på det här sättet får stöd även av företrädare för oppositionen. Det finns enstaka Sverigekritiker i utlandet som har försökt göra gällande att den nuvarande regeringens utrikespolitik i själva verket skulle ha ett svagt stöd hos den svenska opinionen. Man har påstått att Sverige skulle vara på väg från en västlig neutralitet till en östlig neutralitet. Dagens inlägg från oppositionens företrädare utgör ju en bestämd dementi på sådana föreställningar, och jag vill gärna begagna tillfället att slå fast detta.

Vi är ense om de grundläggande demokratiska värderingarna, och det påverkar våra ställningstaganden när mänskliga rättigheter och demokratiska friheter förtrampas i öst eller väst. Om vår kritik i de enskilda fallen överensstämmer med den ena eller andra stormaktens, betyder inte det att vi i vår utrikespolitik närmar oss vederbörande stormakt.

Vi är också överens om fortsatt vakthållning kring neutralitetspolitiken. Vi har tidigare haft olika meningar om denna politiks konsekvenser t. ex. i vårt förhållande till EG, men ingen tycks på allvar vilja ta upp den debatten på nytt.

Vi hoppas på fortsatt avspänning, men vi är övertygade om att neutralitetspolitiken alltså behöver stödjas av ett starkt försvar. Även herr Hermansson talade om att vi behöver ett försvar. I bedömningen av utsikterna till avspänning kan vi ha olika meningar, men jag har inte hört någon som vill underkänna själva avspänningspolitiken.

Jag skall gå in på några av de problem som tagits upp i debatten. De två frågor som herr Fälldin ställde till regeringen kommer handelsministern att svara på.

Herr Bohman var inne på frågan om nödvändigheten för oss att analysera det läge som har uppstått i Nordkalottenområdet. Alla vet att där har byggts en mycket stor sovjetisk militärbas som blivit föremål för diskussion. Men nästan alla bedömare är ju överens om att den sovjetiska

upprustningen, framför allt av de marina stridskrafterna, i denna del av världen måste ses i ett globalt perspektiv och väl inte kan anses speciellt riktad mot de nordiska länderna. Naturligtvis skall vi analysera läget, eftersom det är fråga om en militär upprustning i vår geografiska närhet. Men enligt min mening saknas det skäl att räkna med några ökade faror för Sverige under den utveckling som nu låter sig överblickas.

Herr Bohman vädjade i slutet av sitt tal om samordning i hjälparbetet på internationell nivå i det hårt kris- och svältdrabbade Afrika. Jag delar hans mening. En samordning är nödvändig, och vi har fått många exempel på att en sådan inte tillämpas i tillräcklig utsträckning. Jag vill erinra om att vi hela tiden från svenskt håll har riktat uppmärksamheten på detta spörsmål. Vi har också ökat vår hjälp till dessa områden. På fredag kommer vi att besluta om ytterligare medel till de krisdrabbade områdena. Jag utgår ifrån att vi vid den fortsatta behandlingen av dessa frågor i olika FN-organ skall verka just i den riktning, som herr Bohman pekar på.

Herr Helén tog upp flera frågor som jag måste beröra, bl. a. innehållet i det pressmeddelande som lämnades vid den libyske premiärministerns besök i Stockholm. Jag vill bekräfta att innehållet i det pressmeddelandet inte innebär någon ändring av Sveriges kända ståndpunkt i fråga om Mellersta Östern-krisen. Säkerhetsrådets resolution 242 är grundläggande för oss, och att det inte kom till uttryck i pressmeddelandet beror på att Libyen har en annan mening. Officiellt har Libyen inte accepterat resolution 242, och alltså kunde den icke tas upp i pressmeddelandet.

Passusen om befrielseörelserna är bara ett uttryck för vår allmänna, positiva inställning och vårt stöd till folk och folkgrupper som befinner sig under kolonialt eller annat förtryck. Tyvärr blev det ett fel i översättningen från den engelska text som är den enda som gäller. Där skall stå "befrielseörelser" och inte "befrielseörelserna", som det kom att stå i den svenska översättningen. Det är alltså ett översättningsfel som kan ha åstadkommit missuppfattningarna.

I sitt tal erinrade herr Helén om de stora skillnaderna mellan samhällssystemen i öst och väst, och han frågade mig hur jag ser på förutsättningarna att i den här situationen hävda de mänskliga fri- och rättigheterna vid säkerhetskonferensen — aktuella frågor, alltså. Jag instämmer i stort i herr Heléns beskrivning av skillnaderna mellan våra samhällssystem, men jag måste ändå se det hela i dess stora sammanhang. I regeringsdeklarationen är det stora sammanhanget detta att avspänningspolitikens huvudsyfte är att minska sannolikheten av ett storkrig. Om man skall verka i den riktningen, måste man, herr Helén, uppenbarligen acceptera att det också i framtiden kommer att existera stater — många stater, för övrigt — som på olika sätt förtrampar de mänskliga rättigheterna. Ändå kan det vara nödvändigt att försöka komma överens med dem för att minska krigsriskerna. Henry Kissinger, som ju är den aktuella avspänningspolitikens kanske främste företrädare, har också visat sig klart medveten om det här problemet.

Vid den europeiska säkerhetskonferensen är det meningen att man skall skapa en säkrare grundval för freden i Europa. Vi tror att ökad ömsesidig information och ett friare utbyte av idéer i det långa loppet

Onsdagen den
20 mars 1974*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

också skall gagna freden, men vi menar att man i nuläget inte kan driva frihetskraven så långt att varje överenskommelse med Sovjetunionen och de andra staterna i öst skulle bli omöjlig. Från sovjetisk sida bör man naturligtvis inte heller räkna med att de icke kommunistiska staterna skall rucka på principer som de tillmäter avgörande betydelse. Därför kan det bli nödvändigt med kompromisser – det bästa får inte här bli det godas fiende – och vad Sverige nu gör är att medverka till att få sådana kompromisser till stånd.

Herr Helén frågade mig beträffande Anna Porizkova, om vi har utövat påtryckningar på de tjeckiska myndigheterna. Vi har fäst tjeckiska myndigheters uppmärksamhet på den vikt svensk allmänhet tillmäter lösningen av denna humanitära fråga, och jag vill uttala tillfredsställelse över den tjeckiska regeringens beslut att låta henne utresa.

Herr talman! Jag återkommer med övriga repliker.

Herr handelsministern FELDT:

Herr talman! Herr Fälldin frågade i sitt inlägg om regeringsdeklarationens uttalande om de speciella dragningsrätterna – SDR – och utvecklingshjälpen skall tolkas så att en nyorientering pågår av det svenska biståndets inriktning. Mitt svar är att inriktningen av Sveriges direkta utvecklingshjälp inte på något sätt berörs av en eventuell reform av det internationella valutasystemet.

Fördelningen av SDR sker i dag efter ett kvotssystem som bygger på storleken av valutatilgångarna i valutafondens medlemsländer. Skulle en extra tilldelning av SDR, som nu diskuteras, till u-länderna utan inskränkningar följa samma princip, betyder det att det är de mera välbeställda u-länderna, de som redan har vissa reserver, som framför allt får glädje av det här extra likviditetstillskottet i form av SDR. Det är för att förebygga detta som vi i anslutning till reformarbetet i valutafonden framhållit att tilldelningen av SDR bör inriktas så, att de fattigaste länderna också får sådana här dragningsrätter på valutafonden – eller med andra ord att de gynnas.

En sådan justering av fördelningsmekanismen för SDR från valutafonden har givetvis ingenting att göra med principerna för inriktningen av Sveriges direkta bistånd. De principerna anges för övrigt i utrikesdepartementets del av 1974 års statsverksproposition, på s. 18 i bilaga 5. Där kan herr Fälldin studera hur de ser ut.

I sitt anförande ville herr Fälldin ha ett klarläggande också på en annan punkt, nämligen hur regeringen agerar för att få till stånd en rimlig fördelning av det stora kapitalflödet från oljeländerna, framför allt så att det går till fattiga, icke oljeproducerande länder. Jag vill hänvisa herr Fälldin till regeringsdeklarationen. Av den framgår att Sverige stöder ett förslag om att valutafonden skall ges i uppdrag att bidra till en lösning av detta fördelningsproblem. Arbetet på att i det syftet skapa en ny s. k. kreditfacilitet i valutafonden pågår för närvarande.

Hur sedan herr Fälldin har kunnat hitta formuleringar i regeringsdeklarationen som kan ses som "en omsorg om de multinationella oljejättarna", är mig en gåta. Kanske skulle herr Fälldin kunna hjälpa mig genom att läsa upp formuleringen i fråga.

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Också jag har klart för mig att det inte finns något direkt samband mellan de speciella dragningsrätterna och det bilaterala svenska biståndet. Jag ansluter mig till dem som kategoriskt hävdar att de fattigaste länderna måste ägnas en särskild omtanke när det gäller de speciella dragningsrätterna.

Jag har ingen åstundan att ändra det nuvarande ländervalet för det svenska biståndet, men i den utsträckning som vi får mera pengar till förfogande för det direkta biståndet ligger det nära till hands att resa frågan om samma princip skall gälla för det framtida länderurvalet för svensk del också. Det var den tanken som låg bakom frågan.

Det var väl inte så svårt att komma till den slutsats som jag såg en möjlighet till när jag läste – och hörde – den passus i regeringsdeklarationen där det sägs: ”De oljeproducerande ländernas starkt ökade valuta-inkomster kommer i stor utsträckning att investeras i de oljeförbrukande industriländerna.” Därefter heter det att detta kapital fördelas ojämnt, och man fortsätter: ”Det finns inte någon fördelningsmekanism som garanterar att länder med stort importöverskott för olja” – dit hör ju många industriländer som inte har egen oljeproduktion, t. ex. Sverige – ”får del av detta kapitalåterflöde tillräckligt snabbt och i tillräcklig omfattning.”

Denna fråga är alltså i regeringsdeklarationen satt före det problem som rimligen måste vara störst, nämligen det som gäller för de icke oljeproducerande u-länderna. Visserligen är väl de absoluta tal som anges i regeringsdeklarationen högre för OECD-ländernas samlade underskott i bytesbalansen – 30 à 40 miljarder under 1974 jämfört med ett överskott på i runda tal 10 miljarder – men de icke oljeproducerande u-ländernas underskott beräknas uppgå till minst 15 miljarder. I det fallet skulle det bli en fördubbling.

Det var mot den här bakgrunden som jag fann det litet egendomligt att omsorgen om kapitalåterflödet till de industriländer som icke har egen olja prioriterades före en lösning av problemen för de u-länder som icke har egen olja. Jag ansåg att man faktiskt kunde uppfatta detta som en omsorg om de multinationella företagen. Men jag tycker det är bra att regeringen nu förklarar att detta icke är avsikten. I överensstämmelse med vad jag sade i mitt huvudanförande är det självfallet så, att fördelningsproblemet när det gäller de tillgängliga energiresurserna och de tillgängliga råvaruresurserna i världen kommer att bli det allt överskuggande. Därvid är i utgångsläget u-länderna i en dålig situation i jämförelse med i-länderna, och därför bör i ett sådant här sammanhang omsorgen om dem ligga före.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag delar utrikesministerns uppfattning att vad som sker på Nordkalotten måste bedömas i ett globalt perspektiv och att koncentrationen naturligtvis inte är direkt riktad mot de nordiska

länderna. Jag har precis samma uppfattning. Men redan det förhållandet att den här starka koncentrationen finns så nära inpå våra gränser placerar oss och de andra länderna i den militärpolitiska blickpunkten på ett helt annat sätt än vad fallet var tidigare, och det har vi anledning att ta hänsyn till.

Då det gäller katastrofhjälpen i Afrika uttalade utrikesministern, om jag inte hörde fel, följande: Jag utgår från att Sverige kommer att verka i FN i den riktning herr Bohman antytt. — Jag anför detta med reservation för missuppfattning, men jag tar det i alla fall som ett löfte att man kommer att vidta åtgärder, för sådana behövs. Och jag skall tillåta mig att komplettera vad jag sade om den här frågan i mitt inledningsanförande.

Man räknar såvitt jag kan förstå med att i Västafrika söder om Sahara och i Etiopien förra året betydligt mer än 100 000 människor skall ha dött av svält och törst. Det gäller Tchad, Mali, Mauretanien, Niger, Senegal, Övre Volta och Etiopien. Man räknar också med, enligt de uppgifter jag har fått, att situationen under innevarande år kommer att förvärras i förhållande till läget förra året.

Det här är en utmaning mot allas våra samveten, och det är därför så nödvändigt att man verkligen vidtar konkreta åtgärder. Den katastrofkoordinator — om vi skall använda det uttrycket — som arbetar i FN sitter i Genève. Hans arbetsfält är hela världen, men resurserna är så begränsade att hans möjligheter att göra effektiva insatser är utomordentligt små. Såvitt jag vet har han inga verkställande möjligheter; det är enbart fråga om rekommendationer. Och enligt uppgift har han heller ingen egen budget att handla efter. Därför är det inte underligt att det har riktats hård kritik mot de hjälpinsatser som hittills gjorts. Den kritiken har förts fram både i FN och i enskilda länder.

Häromveckan gjorde FN:s generalsekreterare Kurt Waldheim ett uttalande, i vilket han sade att en djärv internationell insats av enorm omfattning är nödvändig för att hjälpa katastrofområdena. Det är därför naturligt att man från svensk sida så fort som möjligt tar upp denna generalsekreterarens maning och lägger fram konkreta förslag. Men utrikesministern berörde inte min fråga om möjligheterna för Sverige att omedelbart göra någonting genom att ställa transportmedel av olika slag till förfogande, eventuellt också nya penningsummor — om så skulle behövas — genom en omdisponering av tidigare fastlåsta medel.

Sedan diskuterade utrikesministern och herr Helén uttalandet i förra årets utrikesdeklaration om att vi är tvungna att respektera andra samhällssystem. Nu kan man naturligtvis lägga olika innebörd i uttrycket respektera, och jag tror inte att regeringen i uttrycket respektera har inlagt något som helst gillande. Vad det är fråga om är i stället att vi lever med detta samhällssystem; det är ett faktum som vi är tvungna att godta när vi förhandlar med omvärlden. Tyvärr är demokratierna i vår värld ett mindretal, och en realistisk utrikespolitik måste räkna med förhållandena sådana de är. Mot bakgrund av de värderingar som är våra i den gamla svenska demokratin innebär alltså inte uttrycket respektera att vi godtar de här samhällssystemen.

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

Herr HELÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först några ord om kommunikén vid det möte som hölls mellan Sveriges och Libyens statsministrar. Utrikesministern hänvisar nu till att det förelåg ett översättningsfel i den svenska versionen av presskommunikén och att det var det felet som gjorde att man kunde tolka kommunikén så, att Sverige även skulle ha givit sitt helhjärtade stöd till sådana befrielseörelser som vi i andra sammanhang har karakteriserat som terrororganisationer vilka vi måste värja oss mot. Det är värdefullt att det konstaterandet gjordes, och jag skall nu inte kritisera uttalandet ytterligare.

På den andra punkten blev utrikesministerns besked däremot inte helt uttömmande. Utrikesministern underströk att det förhållandet att man i ett beskrivande sammanhang av samtalet mellan de båda regeringscheferna skrivit in att ett betonande av det palestinska folkets legitima rättigheter inte kunde tas som någon ändring i svensk utrikespolitik. Det är ju mycket värdefullt. Men nu var det ju så att statsministern fick lov att göra samma uttalande direkt efter det att presskommunikén hade avlämnats, och den libyske premiärministern hade tolkat kommunikén som i stort sett en anslutning till Libyens synpunkter. Och när man i en gemensam kommuniké skriver in en sådan formulering, som man två gånger måste förklara inte innebära någon ändring av den svenska utrikespolitiken, så är väl den naturliga kommentaren att det är det bästa beviset på att formuleringen inte borde ha stått där i den utformningen.

Sedan vill jag uttala min glädje över och tacka utrikesministern för det meddelande han lämnade om fallet Anna Porizkova. Jag tror att det kommer att hälsas med stor tillfredsställelse av de många människor som har engagerat sig i det fallet.

Slutligen också några ord om den stora och svåra frågan rörande förhållandet mellan vår syn på de stormakter som vägrar acceptera de mänskliga fri- och rättigheterna, som vi upplever dem, och dessa stater roll i det internationella samarbetet. Självfallet har jag samma syn som utrikesministern, att vi måste acceptera att det finns sådana stater som förtrampar de mänskliga rättigheterna och ändå godta att de medverkar i strävanden till internationell avspänning. Men frågan är om man skall acceptera det utan att reagera, utan att gång efter annan i konkreta sammanhang påvisa de avsteg de gör även från sin egen tolkning av mänskliga fri- och rättigheter. På den punkten upplever jag det som utrikesministern sade i dag som ett betydande framsteg i förhållande till fjolårets debatt, eftersom utrikesministern nu i stort sett instämde i de beskrivningar som jag gjorde i mitt inlägg.

Jag blev bara litet förvånad över att utrikesministern fann det nödvändigt att åberopa Henry Kissinger som något slags riktrote. Det är väl ändå så, att det är alldeles speciella amerikanska omständigheter – den amerikanska statsledningens egna svårigheter – som gör att den amerikanska statsledningen i det nuvarande förhandlingsläget så litet och så sällan påpekar de övertramp som görs på den andra sidan; man anser sig helt enkelt ha en så svag förhandlingsposition att man inte som tidigare kan delta i den berättigade kritiken av den nedtrampning av fri- och rättigheterna som sker på den andra sidan.

Utrikesministern har självfallet rätt i att man inte får bli så dogmatisk att man låter det bästa bli det godas fiende. Men jag tror mig ha rätt när jag än en gång slår fast att det finns en risk för att just avspänningen, förhandlingarna vid säkerhetskonferensen och liknande, tas till intäkt för en ideologisk åtstramning i diktaturländerna som faktiskt hårt och svårt går ut över enskilda människor. Sviker då den andra stormakten, skall vi inte gömma oss bakom den som en riktrote, utan då skall vi framhärda i att ta fram de övertramp som sker mot de mänskliga fri- och rättigheterna även i en aldrig så stark stormakt.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Utrikesministern tog i sin replik inte alls upp erkännandefrågorna, och det beklagar jag; jag tror att de är mycket viktiga och att många människor är intresserade av dem.

Varför vägrar regeringen att uppta diplomatiska förbindelser med PRR, den provisoriska revolutionära regeringen i södra Vietnam? Den representerar dock obestridligen majoriteten av befolkningen i södra Vietnam. I motsats till Saigonjuntan har den en stark folklig förankring. I motsats till Saigonjuntan är den ingen marionettregering för USA-imperialismen utan en självständig regering.

Varför vill regeringen inte erkänna GRUNC, Cambodjas nationella enhetsregering? Denna regering och dess folkarmé har befriat huvuddelen av Cambodjas territorium. Den har en stark folklig förankring, i motsats till den amerikanska marionettregeringen under Lon Nol.

Varför erkänner regeringen inte omedelbart Guinea-Bissau som en självständig stat? Folket i detta land har i 17 år kämpat för sin nationella självständighet mot den portugisiska kolonialmakten. Nu har man lyckats vinna sitt oberoende. Det borde vara en självklarhet att Sverige omedelbart erkänner Guinea-Bissau.

Det är heller inte så att Sverige har upphört att uppta diplomatiska förbindelser med nya stater. Under den senaste tiden har Sverige upprättat sådana förbindelser med en rad nya stater. De regeringar jag nämnt har kanske inte för närvarande några oljekällor att peka på, men de kan med skäl framhålla att de representerar sina folk, och det är nog så viktigt.

Herr talman! Låt mig återkomma till frågan om de svenska investeringarna i utlandet — jag tror att det är en väsentlig del av hela frågan om Sveriges förhållande till omvärlden. De organisationer som anser sig representera de svenska kapitalexportörerna, nämligen Svenska bankföreningen, Svenska handelskamarförbundet och Sveriges Industriförbund, har gjort ett gemensamt remissutlåtande om den PM som regeringen framlagt om begränsning av utlandsinvesteringarna. De här organisationernas uttalande är givetvis kritiskt, eftersom de motsätter sig begränsningar av kapitalets rörelsefrihet. Deras remissutlåtande är en partsinlaga, men även som sådan är utlåtandet behäftat med stora brister.

De utländska dotterbolagen har mellan 1965 och 1970 ökat sin sysselsättning mycket kraftigt, medan den totala industrissysselsättningen inom Sverige har sjunkit. Storfinansens organ har nu funnit att de storbolag som driver kapitalexport under denna tid har ökat sin

sysselsättning. Detta bevisar, säger de, att den internationella etableringen positivt har påverkat sysselsättningen i Sverige. Det bevisar det inte alls! Vad det visar är att koncentrationsprocessen fortsätter inom den svenska kapitalismen, att de stora bolagen ökar sin sysselsättning medan de små tvingas minska sin. Det är storföretagen som står för huvudparten av kapitalexporten.

De tre organisationerna anför också att storföretagen, som alltså har huvudparten av utlandsetableringen, har ökat sin exportförsäljning kraftigt, medan deras försäljning på hemmamarknaden varit mer begränsad. Detta sägs av dem återigen bevisa att kapitalexporten ökat sysselsättningen i Sverige. Men här är det ännu en gång fråga om ett cirkelbevis. Exportens ökning behöver inte i och för sig ha med etableringen i utlandet att göra. Snarare kan det vara så, att etableringar i utlandet minskar möjligheterna att exportera från Sverige. Det finns alltså ingen saklig grund för den kritik som framställts från dessa organisationer mot förslaget att begränsa utlandsetableringarna.

Storfinansens organisationer kan inte komma ifrån det faktum att en kapitalexport från Sverige på 7,5 miljarder kronor under fem år har minskat tillgången på kapital inom landet för industriell utbyggnad. Denna kapitalexport har direkt bidragit till att öka arbetslösheten för arbetare och tjänstemän. Den måste alltså stoppas också av sysselsättningspolitiska skäl. Men den bör begränsas också därför att den mer och mer binder Sveriges politik samman med stora imperialistiska intressen. Svenska storföretag opererar i skydd av den fascistiska lagstiftningen i Spanien, Portugal och Sydafrika för att öka sina profiter. Genom sin verksamhet i dessa länder stärker de svenska företagen fascistiska och rasförtryckande regimer.

Detta kan inte accepteras, och därför vill jag återigen uttala min tillfredsställelse över att det kommer att läggas fram en proposition med förslag till begränsning av utlandsinvesteringarna och en strängare prövning. Men jag vill samtidigt framhålla att jag tror att denna prövning måste göras mer omfattande än vad regeringen hittills velat gå med på och också ta in hela frågan om de politiska, ekonomiska och sociala förhållandena i de länder där investeringarna skall göras.

Herr utrikesministern ANDERSSON:

Herr talman! Herr Hermansson beklagade sig över att jag inte hade tagit upp erkännandefrågorna. Det var många andra frågor som jag inte hann med i min replik. Jag undrar om det inte är ganska besvärligt för partiledarna att regeringens ledamöter numera bara har tio minuter till sitt förfogande och inte hinner replikera och hålla i gång debatten. Men jag har som sagt bara tio minuter på mig den här gången också.

Riksdagen beslöt i höstas vid behandling av motionsförslag att vi inte nu skulle erkänna PRR. När det gäller Guinea-Bissau förhandlar jag med den holländska och de nordiska regeringarna för att få en samordnad behandling. I första hand försöker vi få de västeuropeiska länderna att pressa den portugisiska regeringen att ta hänsyn till den av säkerhetsrådet gjorda enhälliga uppmaningen att förhandla med befrielseörelserna. Men

som jag för en tid sedan sade i ett svar till fru Birgitta Dahl, ledamot av denna kammare, kan vi inte uppskjuta vårt ställningstagande särskilt länge. I höst kommer frågan om Guinea-Bissaus medlemskap i Förenta nationerna upp till behandling, och då måste vi ta ställning. Min avsikt är att försöka verka för att Sverige icke skall bli isolerat vid detta ställningstagande inom västvärlden.

Sedan, herr Hermansson, några ord om IB, framför allt Finland—Sverige. Herr Hermansson sade i sitt tal, om jag fattade honom rätt, att IB har skadat vår alliansfria politik och att regeringen nu har bekräftat sådant som man tidigare förnekat i IB-affären.

För det första: Försvarsutskottet kontrollerade påståendena om att denna del av försvarsstabens verksamhet icke överensstämmer med de allmänna riktlinjer för vår utrikespolitik som är uppdragna och godkända av riksdagen och konstaterade därvid att påståendena var felaktiga. Herr Hermansson påstod ändå att man för en egen utrikespolitik inom försvarsstaben. Det är felaktigt, herr Hermansson.

För det andra: Vad är det som vi tidigare förnekat men nu bekräftat? Jag skall ta upp de frågor som gäller förhållandet mellan oss och Finland. Folket i Bild/Kulturfront hade påstått, och så även Peter Bratt i en bok, att svenska myndigheter medverkat vid en amerikansk landstigningsövning på finländskt område, att man grävt ner radiosändare i norra Finland, att man bedrivit spionage mot ledande personer i Finland, att man bedrivit spionage inom finsk fackföreningsrörelse och att man hade bedrivit signalspaning från hotell i Finland. När jag var i Helsingfors den 3 december i fjol och hade samtal med presidenten, statsministern och utrikesministern förnekade jag detta. Jag hade en presskonferens i Helsingfors den 3 december, där jag upprepade detta och bekräftade det som var riktigt, nämligen att vi hade haft en FRA-båt på spaning i Finska viken och att den hade beträtt finländskt område. Allt detta deklarerade jag öppet i Helsingfors.

När jag var i Finland fick jag reda på att en annan Folket i Bild, FiB-Aktuellt, hade innehållit påståenden om flygningar som jag icke kände till. Jag undersökte detta när jag kom hem och meddelade de finländska myndigheterna genom utdrag ur flygdagböcker vilka flygningar det var fråga om. Jag utgår ifrån att det var bl. a. detta material som jag tillställde de finländska myndigheterna som låg till grund för deras undersökningar och bedömningar. De menade att de fick fram indicier som pekade på att det kunde vara fråga om flygfotografering.

Hela frågan är som vi vet nu avslutad. Av hela den flora av påståenden som herr Hermansson står här och på nytt räknar upp och av de beskyllningar som vi har trakterats med under den senaste tiden kring förhållandet mellan Sverige och Finland kvarstår de två fall jag har pekat på: flygningarna och båten vid Kotka. Där är vi överens med de finländska myndigheterna om fakta i sak. Den svenska båten har beträtt finländskt territorium. Den har bunkrat där. Det ogillade man i Finland. Vi respekterar det. I fortsättningen skall sådant icke ske. Beträffande flygningarna har vi icke erkänt att det har varit fråga om underrättelseverksamhet. Indicierna pekar på det, säger man i Finland. Vi säger att vi

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

kan ha förståelse för denna tolkning från finländsk sida, och vi har i godo gjort upp affären. Den har reducerats till sina rätta proportioner och den är utagerad mellan våra länder.

Herr talman! Det är ju så att de nordiska länderna är fullkomligt öppna samhällen. Vi som lever här har ju praktiskt taget obegränsad rörelsefrihet. Det gäller också utlänningar. Vi har slopat pass, vi har slopat viseringar, vi har förenklat tullformalitetserna så att de praktiskt taget inte märks. Och att vi har gjort detta beror på den samhörighet som råder mellan folken. Vi har inga hemligheter för varandra - praktiskt taget inte heller några militära hemligheter. Det är naturligt att vi på grundval av våra värderingar och erfarenheter också i de vidare sammanhangen, t. ex. vid den europeiska säkerhetskonferensen där vi samarbetar intimt, stöder tanken på att den ordning som vi har i våra länder, där tankar och människor får röra sig praktiskt taget hur fritt som helst, också skall komma människor i andra länder till del.

Men självfallet får inte rörelsefriheten mellan de nordiska länderna missbrukas, t. ex. för olovlig informationsverksamhet. Det intresse vi helt naturligt har för varandras förhållanden måste tillfredsställas genom legitima kanaler, men de fria förbindelserna oss emellan måste vi slå vakt om. Jag hoppas att vi inte skall komma i den situationen att vi börjar misstänka varandra för dolda avsikter med våra besök över gränserna.

Herr Helén påpekade att utrikesnämnden borde ha sammankallats sedan Finlands ambassadör hade varit hos mig och gjort ett påpekande om att man misstänkte att det hade förekommit olovlig underrättelseverksamhet. Det var inte fråga om protest, vilket uttryckligen framhölls. Man ville att dessa uppgifter skulle hållas högst sekretä - det var en hälsning från Finlands president. Jag bedömde inte detta påpekande så att det var nödvändigt att omedelbart sammankalla utrikesnämnden. Det kan finnas andra bedömningar, men detta var den bedömning som regeringen gjorde.

Jag kan förstå att oppositionen har behov av att oftare få informationer från regeringen i utrikespolitiska frågor och att den anser att utrikesnämnden inte skall sammankallas bara när det plötsligt har hänt någonting. Därför skall vi gärna överväga den tanke som jag tyckte herr Helén framförde, nämligen att man kanske borde ha tätare sammankomster. Vi skall överväga den frågan och ta upp den i resonemang med ledarna för de andra partierna. Men jag vill erinra om att informationen från regeringen till partiledarna samt till ledamöterna av utrikesutskottet och utrikesnämnden är ganska omfattande. Utrikesutskottet kan när som helst kalla till sig experter eller regeringsledamöter för att få information i en fråga. Vi skickar numera ut mer material till nämnden och utskottets ledamöter än tidigare. Och dessutom har vi denna något informella grupp som sammanträder tämligen regelbundet, nämligen statsministerns sammankomst med partiernas ledare.

Herr ANTONSSON (c):

Herr talman! Det nordiska samarbetet diskuteras ganska sällan i den svenska riksdagen jämfört med vad fallet är i de övriga nordiska ländernas parlament. Jag vill därför knyta några reflexioner till detta samarbete.

Onsdagen den
20 mars 1974*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

Det finns en del som menar att det nordiska samarbetet avsatt alltför blygsamma resultat under de mer än tjugo år som Nordiska rådet arbetat. Man pekar då ofta på att vissa stora nordiska planer inte kunnat genomföras. Dit hör tanken på ett nordiskt försvarsförbund som aktualiserades omedelbart efter andra världskrigets slut. Dit hör också planerna på en nordisk tullunion och NORDEK-planen som inte blev verklighet.

Jag hör inte till dem som menar att det är en svaghet att de nordiska länderna valt skilda lösningar för sin försvars- och säkerhetspolitik. Tvärtom, de nordiska ländernas säkerhetspolitik bildar i dag ett naturligt mönster som svarar mot varje lands nationella intressen men som samtidigt – och det skall vi inte glömma bort – gagnar hela den nordiska länderkretsen. Det är naturligt att Danmark och Norge valt att samarbeta med NATO. Lika naturligt är det att Finland och Sverige valt neutralitetens väg. Jag är övertygad om att det är en styrka att det finns två länder i Nordvästeuropa som valt neutralitetens väg. Det innebär att det finns ett neutralt länderområde mellan de två militärpolitiska blocken – dessa möts inte vid en geografisk gräns. Detta faktum har helt säkert varit en avspännande faktor i vår del av Europa under hela efterkrigstiden.

I fråga om det ekonomiska samarbetet har Nordens länder genom tullavvecklingen inom EFTA:s ram i stort sett uppnått vad som avsågs med NORDEK-planen. Tullavvecklingen är nu helt genomförd, och det positiva däri framgår bl. a. av att den nordiska samhandeln på kort tid fördubblats och gått snabbare än utvecklingen av vår handel med övriga länder. Vi kan också notera ett positivt och utvidgat industripolitiskt samarbete främst mellan Finland, Norge och Sverige.

Det nordiska samarbetet under de mer än tjugo år som Nordiska rådet arbetat har avsatt många positiva resultat. Jag tror inte att det finns någon annan krets av länder i världen som är så nära förbundna med varandra i ett positivt samarbete som just Nordens länder.

Som resultat av Nordiska rådets arbete vill jag peka på upprättandet av den fria nordiska arbetsmarknaden, den nordiska socialkonventionen, passfriheten, som utrikesministern nyss var inne på, och lagharmoniseringen på en lång rad områden.

Som bekant har Nordiska rådets 22:a sessions första samling nyligen ägt rum här i nya riksdagshuset, och vi har enligt min mening uppnått en rad betydelsefulla resultat.

Helsingforsavtalet, som reglerar det nordiska samarbetet, föreslås bli utökat med artiklar som avser miljövårdskonventionen mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige, vilken kommer att behandlas av vårriksdagen. Denna överenskommelse, som tillkommit på Nordiska rådets initiativ, är utomordentligt betydelsefull.

Konventionen innehåller regler om ömsesidigt hänsynstagande vid prövning av tillåtligheten av miljöskadlig verksamhet. Vederbörande myndigheter i varje land är vidare enligt konventionen skyldiga att vid sådan prövning jämställa grannländernas miljöskyddsintressen med motsvarande intressen i det egna landet.

Helsingforsavtalet föreslås också bli kompletterat med en artikel, som

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

stadgar att största möjliga offentlighet skall iakttagas i det nordiska samarbetet. Det är också enligt min mening ett viktigt tillägg, som möjliggör största möjliga insyn i vårt gemensamma arbete och som skapar möjlighet för de nationella parlamenten att värdera och kontrollera det nordiska samarbetet.

Av andra rekommendationer som antogs och vilka kan intressera kammarens ledamöter vill jag mycket kort peka på så skilda områden som förbud mot alkoholreklam, tryggnad av sjuka människors – patienters – rättssäkerhet, obligatorisk användning av säkerhetsbälte, samordning av villkor för exportkrediter i öst-västhandeln och företagsdemokrati i gemensamma nordiska företag. Jag har nämnt så skilda områden för att visa att vårt arbete spänner över ett vidsträckt fält.

Energikrisen kom inte oväntat att dominera Stockholms-sessionens generaldebatt. I mitt inledningsanförande vid sessionen framhöll jag att nordiskt samarbete när det gäller energifrågorna förefaller både önskvärt och nödvändigt. Vi är ju små länder – det vet vi. Var för sig väger vi ganska lätt i kampen om tillgången till energi. Men tillsammans skulle vi däremot kunna bilda ett inflytelserikt block. Tillsammans skulle vi dessutom i utbyte mot energiprodukter kunna tillföra producentländerna både värdefulla varor och tjänster.

Jag finner det motiverat att regeringarna forcerar arbetet på att infria en rekommendation som Nordiska rådet antog vid sin Oslo-session 1973 om att utreda förutsättningarna för ingående av en nordisk energipolitisk överenskommelse. Jag tror att det är fel att uppskjuta ställningstagandet till denna fråga, vilket regeringarna tycks göra, om man får tro ministerrådsberättelsen i år. Det är inte tillfredsställande, särskilt mot den bakgrund som vi har fått det senaste halvåret.

Det är inget tvivel om att energifrågorna kommer att inta en framträdande plats i det nordiska samarbetet under de kommande åren. De norska oljefyndigheterna öppnar nya perspektiv och nya möjligheter till samarbete mellan Norge och vårt eget land. Att det finns en positiv vilja att söka åstadkomma samnordiska lösningar framgick av en rad intressanta inlägg som gjordes under Stockholms-sessionen av de fyra statsministrar som då var närvarande och deltog i debatten. Samtidigt väcktes inte mindre än tre medlemsförslag om energisamarbete.

Det är säkert bekant för kammarens ledamöter att ministerrådet, dvs. regeringarna, förra året presenterade ett s. k. handlingsprogram för nordiskt samarbete som spänner över vida fält: näringspolitik, regionalpolitik och miljöpolitik. Detta förslag förs nu vidare och kommer att utmynnas i en rad konkreta projekt. Från parlamentarikerhåll är vi tacksamma för regeringarnas aktivitet på detta område.

Herr talman! Ett ämnesområde, som jag tycker är särskilt viktigt, är regionalpolitiken. Regeringarna har tillsatt en ämbetsmannakommitté för regionalpolitik och har dessutom igångsatt en rad utredningsprojekt. En samordning av de regionalpolitiska medlen bör vara målet för en stegvis utvecklad harmonisering av regionalpolitiken i de nordiska länderna. Även om jag är positiv till dessa initiativ anser jag att det måste betecknas som en allvarlig brist att ministerrådet inte har vidtagit några åtgärder för att från början förse det regionalpolitiska samarbetet med ekonomiska

resurser på samma sätt som man gjort när det gäller det industricella och teknologiska samarbetet i Norden.

Av detta skäl har jag tagit initiativet till ett medlemsförslag som avser upprättandet av en regionalpolitisk fond för Nordkalotten, som kanske är det område i Norden som brottas med de största problemen.

Avsikten med fonden är vittsyftande. Den förutsätter ett övergripande regionalpolitiskt program. Fondens medel skulle enligt förslaget användas för åtgärder som skulle utgöra delar av ett långsiktigt program och en total utvecklingsplan för Nordkalotten. Om erfarenheterna från ett sådant samarbete skulle bedömas vara positiva, bör det nordiska regionalpolitiska samarbetet också kunna utvidgas att omfatta andra regioner.

Rent generellt är det önskvärt att man så långt möjligt eftersträvar att uppnå enhetlighet i utformningen av de enskilda ländernas stödåtgärder på detta område.

Herr talman! Det nordiska samarbete som bedrivs genom Nordiska rådet är av stor betydelse för våra länders medborgare, det har jag försökt visa genom detta inlägg. Som allt politiskt arbete är det ett vardagsarbete, som endast i undantagsfall skapar stora rubriker.

Dess syfte är att steg för steg föra våra länder närmare varandra, att undanröja orättvisor och att skapa en bättre framtid för de 22 miljoner människor som utgör Nordens befolkning.

Det är av dessa skäl som jag i dag velat säga några ord om Nordiska rådets verksamhet.

Får jag här gå över till att knyta några korta reflexioner till ett annat betydelsefullt samarbetsområde, nämligen relationerna och utvecklingen inom EG. Det behöver inte sägas att det är självklart för vårt land att vi ser på utvecklingen inom de europeiska gemenskaperna med utomordentligt stort intresse. Huvuddelen av vår handel sker fortfarande med EG-länderna. Såvitt vi nu kan bedöma fungerar vår uppgörelse med EG-länderna tillfredsställande.

Jag vill slå fast detta därför att alla i denna kammare vet att farhågor uttalades från mycket stora delar av det svenska näringslivet för att det skulle bli en stagnation i vår handel och i vår ekonomiska utveckling om vi icke fick medlemskap i EG. Dessa farhågor har nu visat sig icke befogade. Jag noterar att man nu från industrihåll tvärtom förefaller ganska nöjd med resultatet av frihandelsavtalet.

Vårt samarbete med EG-länderna kan nu utvecklas på den grund som vårt handelsavtal och vår fasta neutralitetspolitik utgör.

Utvecklingen inom EG-länderna är för närvarande föremål för många kritiska kommentarer. Man konstaterar från många håll att de vittsyftande planerna på en fortsatt snabb integration inte kunnat uppfyllas. Man konstaterar vidare att EG-länderna inte stått rycken när det gällt att solidariskt bemästra de svårigheter som bl. a. energikrisen skapat.

Och visst kan man peka på misslyckanden: den gemensamma inflationsbekämpningen har inte avsatt några märkligare resultat, valutafrågorna inom EG-länderna är fortfarande olösta, bara för att ta några exempel. Det visar sig också att när energikrisen kom fick solidariteten inom EG vika för de nationella intressena.

Onsdagen den
20 mars 1974

Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt

Men jag tror ändå att man skall vara litet försiktig när man nu försöker att nästan dödförklara samarbetet på grund av det som har hänt på senaste tiden. På en lång rad områden – låt mig bara nämna socialpolitiken och miljö- och forskningspolitik som exempel – har rådet antagit aktionsprogram, som visserligen kan ses som något av tidtabeller men som ändå i högsta grad vittnar om att det hos alla medlemsstater finns en stark vilja till fortsatt samarbete.

Jag tror att de som nu så starkt ifrågasätter EG:s möjligheter till fortsatt integration gör det från en utgångspunkt som från början innebar alltför högt ställda förväntningar. Jag hör till dem som inte hade så stora förväntningar på utvecklingen inom EG, och det är därför jag kan säga att jag tror att man från skilda håll har bedömt möjligheterna alltför optimistiskt ifrån början. Den snabba integrationstakten under EG:s första år och de långtgående målsättningarna var i och för sig goda skäl för en sådan bedömning. EG:s utveckling har emellertid snarare medfört svårigheter än varit stimulans åt integrationsarbetet.

De problem som vi ser i EG-länderna är inte typiska just för dem. Vi möter liknande samarbetsproblem inom många andra internationella organ och organisationer.

Vi kan väl slå fast att tendensen att se om sitt eget hus blir mer påtaglig i en tid då de ekonomiska problemen är extra stora och då framtiden mot bakgrund av exempelvis energikrisen ter sig särskilt osäker. För att komma vidare krävs bl. a. stabila regeringsförhållanden, och vi vet att den parlamentariska situationen både här i Norden och framför allt i många västeuropeiska länder, som det här samarbetet angår, inte varit sådan att starka majoritetsregeringar kunnat arbeta med mera långsiktiga mål.

Inom ramen, herr talman, för avspänningspolitiken i Europa har sonderingar under en tid pågått mellan EG-länderna och den östeuropeiska handelssammanslutningen SEV om samarbete. Motsvarande kontakter har tagits mellan de stora internationella fackliga organisationerna i öst och väst. Det finns all anledning att hälsa dessa vidgade kontakter eller försök till vidgade kontakter med tillfredsställelse.

Självfallet vet vi att det finns många hinder att övervinna innan dessa sonderingar kommer att avsätta några mera påtagliga positiva resultat. Men jag är angelägen att betona hur viktigt det är att söka slå bryggor förbi den gamla järnridån för att på sikt kunna upprätta, eller snarare återupprätta, vidgat samarbete i Europa.

I den mån Sverige kan bidra till denna broslagning bör vi självfallet göra det. Det faktum att vi inte är och inte vill vara fullvärdiga medlemmar i EG ställer oss inte utanför det europeiska samarbetet. Tvärtom har vi nu som tidigare ett ansvar för att inom det europeiska samarbetets ram bidra till en utveckling som garanterar en fortsatt fredlig utveckling i vår del av världen.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Det här har varit en mycket fridsam debatt, präglad av en bred enighet. Mitt syfte är heller inte att på något sätt polemisera mot Nordiska rådets president och hans utmärkta inlägg här. Men den tidigare

debatten fick ett något abrupt slut. Jag skulle till den vilja foga några anmärkningar i kanten. Eftersom herr Hermansson inte besvarade utrikesministerns sista replik skall jag inte ta upp direkt vad denne där sade.

Herr Hermansson använde uttrycket provokation. Det är ett gammalt nyckelord i kommunistisk ideologi, kan man säga. Därför vill jag uttala att om man ur den synpunkten skall tala om provokation i samband med Sverige och Finland och IB-affären, skulle jag närmast vilja beteckna det som en s. k. maoistisk eller en s. k. kineskommunistisk provokation i syfte att skada de goda förbindelserna mellan Sverige och Finland, mellan Sverige och Sovjetunionen och möjligen – det kan jag inte överblicka – mellan Finland och Sovjetunionen. Den som har studerat de senaste dagarnas diplomatiska reaktioner kan ju konstatera att den provokationen har misslyckats och att de goda förbindelserna mellan här berörda länder består, och det tycker jag på sitt sätt är intressant och viktigt.

Nu var herr Hermansson i sitt anförande betydligt mera dämpad än han varit tidigare, och det är tillfredsställande. Herr Hermansson sade t. o. m. ut att Sverige behöver ett försvar och en underrättelsetjänst och att det alltid varit hans utgångspunkt. Då bör man inte vara alltför indignerad, om det faktum kommer fram att sådan underrättelsetjänst pågår.

För ungefär ett år sedan kom det upp en man till mitt kontor och talade om att han var agent, som hade sänts till Sverige framför allt för att spionera på det socialdemokratiska partiet i allmänhet och min person i synnerhet. Nu tyckte han emellertid av en rad olika skäl inte om att vara agent, och därför hade han beslutat att komma upp direkt på det här sättet till mitt kontor och överlämna sig till sitt främsta offer. Jag vill gärna bekänna att det var en litet överraskande och ovanlig situation, men vi undersökte saken efter bästa förmåga och fann att de uppgifter mannen lämnade var korrekta.

Detta har ju föranlett en och annan intressant upplysning, men jag har icke gjort en stor offentlig historia av detta. Sådant förekommer. Men jag säg icke heller herr Hermansson med indignation fördöma detta anslag.

En av de två saker jag har diskuterat i samband med våra relationer till Finland har gällt den båt som bunkrade i Kotka. Denna händelse har man från finskt håll reagerat mot. Jag har offentligt sagt att det förekommer mycket av sådan här internationell signalspaning på internationellt vatten utanför våra egna kuster. Det finns många båtar med sådan verksamhet. Ibland kommer de in i svensk hamn för att bunkra och det känner vi till. Men vi har inte gjort något speciellt nummer av det. Därför var det ju inte heller så konstigt om en svensk båt, som bedrev internationell signalspaning, gick in och bunkrade i ett annat land. Men jag har sagt mig att om den finska regeringen anser detta olämpligt, är det olämpligt även för den svenska regeringen, och det skall icke vidare förekomma.

Jag tycker dock återigen att herr Hermanssons indignation är litet överdriven. Varför blir han inte indignerad å våra vägnar i så fall, och varför påstår han att Sverige har utnyttjat Finlands territorium för spionageverksamhet riktad mot en tredje makt? Det är ju icke en svensk ståndpunkt. Det finns inga belägg för detta. Vi är överens om att det

finns fakta, vars tolkning man kan tvista om, men detta är inte en svensk ståndpunkt. Det kan icke vara en svensk ståndpunkt, om vi inte får fram bevis för att sådant skett. Varför påstår då herr Hermansson detta?

Det har självfallet i den här debatten förekommit mycket av överord och obevisade påståenden. Jag skall gärna erkänna att det måste vara svårt för massmedia att sköta en sådan här affär, där så lätt sensationsrykten sprider sig och där det är omöjligt att publicera alla fakta. Men det finns också en svårighet för de ansvariga, eftersom man icke kan tala om allting som gäller saken.

Jag är oerhört fjärran ifrån att uttala några allmänna fördömanden av massmedia — de söker göra sitt jobb — men det är ett visst slags journalistik som jag inte tycker om. Det är en journalistik där man anser det all right att publicera rykten utan reservationer och utan källkritik och där man blinkar förstulet till publiken och säger: Visserligen är det inte bevisat att de ansvariga ljuger, men vi kan ta för givet att så är fallet.

Det har ju förekommit något slags egendomlig pingpong över Ålands hav på senare tid. Först publiceras uppgifter i Sverige om spionlandstigningar med CIA, radiosändare i Salla, undersökningar av privatliv och allt möjligt sådant. De dementeras genom offentliga utredningar, och så är de borta. Ett antal månader senare publiceras de i finsk press. I Finland känner man inte till dementierna och utredningarna om felaktiga påståenden. Så studsar uppgifterna tillbaka över Ålands hav och publiceras i svensk press som fräscha nyheter och sanningar. En stor tidning i Stockholm hade en karta, direkt tagen ur en kommunistisk tidning i Finland, med alla de här gamla påståendena om IB som har dementerats hur många gånger som helst; det är ju offentligt utrett att de är felaktiga. Pingpongen har fungerat. Minnet varar kanske inte alltid tre månader.

Mot detta reagerar jag.

Framför allt har jag med indignation reagerat mot den typ av beskyllningar som framförts mot Sveriges utrikesminister. Det har varit alltför lätt att bara hålla fram en mikrofon eller ställa en spalt till förfogande för den som vill gapa: Sven Andersson ljuger!

Nu har det bevisats att detta är fel. Utrikesministern har i varje särskilt fall så långt det varit möjligt redovisat vad som finns att redovisa. Han har gjort det här, han har gjort det för de finska myndigheterna. Några påståenden om att någon skulle ha talat osanning har ingen ansvarig från Finland framfört — icke ett ögonblick. Dessa påståenden vill jag med den största skärpa visa tillbaka.

Jag konstaterar med glädje att trots den kampanj som bedrivits förblir det goda grannskapsförhållandet mellan Sverige och Finland oförändrat gott och förtroendet för svensk neutralitetspolitik lika oförändrat gott.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! I det engelska underhuset lär det vara så, att man måste fånga talmannens öga för att få ordet. Det är inte riktigt lika svårt här, men att jag inte gick upp i replik efter utrikesministerns föregående anförande berodde inte på att jag inte hade någonting att anmärka mot vad han sade. Jag tillåter mig att strax ta upp några av de saker jag ville invända mot i hans anförande.

Onsdagen den
20 mars 1974*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

Statsministern sade här att påståendena om IB:s verksamhet – att den skulle ha varit ett brott mot den alliansfria politiken osv. var en maoistisk provokation. Ja, om det vore så enkelt, så skulle vi väl alla vara tillfredsställda. Tyvärr tror jag inte att det är så enkelt som statsministern här ville framställa det.

Vad jag sade i mitt anförande om IB-frågan var precis samma saker som jag har sagt sedan dessa förhållanden blottades. Jag var inte mera dämpad än tidigare utan använde precis samma formuleringar och ställde samma krav, och dem står jag fast vid.

Utrikesministern sade i sitt inlägg att jag hade anfört hela florán av beskyllningar, som hade visat sig vara oriktiga, om IB:s verksamhet och därmed skadat den alliansfria politiken. Jag begränsade mig till IB:s verksamhet när det gällde två områden.

Jag tog upp förhållandet till konflikten i Mellersta Östern, då jag ansåg att IB icke följt vad som överensstämde med en alliansfri kurs, och jag anförde en rad saker. Det gällde agenter till arabländerna, rapporter om den palestinska befrielse rörelsen, rapporter från en sjökaptén om förhållanden i egyptiska hamnar, att IB-agenter stod på vakt utanför en arabambassad medan spioner från den andra sidan genomförde en undersökning där. Såvitt jag vet har detta inte vederlagts utan bekräftats av vad som har kommit fram sedan påståendena första gången gjordes.

När det gällde de brott mot den alliansfria politiken som ägt rum i Finland anförde jag endast två saker. Det var precis desamma som utrikesministern själv anförde, nämligen båten med avlyssningsmateriel som har opererat i den finländska skärgården och de flygningar över Finland som har avslöjats. Det har icke bestritts att personal från IB medföljde på dessa flygningar. Man kan då fråga sig: Varför medföljer personal från IB på sådana flygningar enligt bestämda rutter över Finland, om icke i underrättelsesyfte? Eller är rekreationsmöjligheterna för IB-personalen möjligen så små att man måste tillgripa sådana här privatutflykter för att roa sig? Jag tror inte det.

Också utrikesministern säger att det finns fakta när det gäller dessa bägge saker. Jag tycker att de är tillräckliga – de är grava och allvarliga. Jag tar fasta på statsministerns deklaration – och jag tror att utrikesministern har sagt detsamma – att eftersom man från finländsk sida har inlagt gensaga och tycker att vad som har förekommit är olämpligt, så skall man på svensk sida se till att det icke upprepas. Det tycker jag är bra, för detta får icke upprepas. Det är utan tvivel så att det har skadat förbindelserna mellan Sverige och Finland.

Jag tror inte att man får bagatellisera den här frågan – en konsekvent alliansfri politik förutsätter att den får slå igenom på alla områden och måste vara övergripande. För oss är det självfallet att försvarspolitiken måste underordnas denna målsättning, och detsamma måste givetvis gälla underrättelseverksamhet som militärmakten bedriver. Den får icke bedrivas på ett sådant sätt att det kan uppkomma frågetecken beträffande den alliansfria kurs som Sverige skall följa enligt den mening som en överväldigande folkmajoritet har, för då leker man med Sveriges alliansfria kurs. Sådana agenter som gör det bedriver en brottslig politik mot vårt land.

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

Man säger nu att frågan om IB och Finland är utagerad. Jag hoppas att den skall bli det, men den blir det inte enbart genom att herrar Kekkonen och Palme träffas. Den blir det endast genom att garanti skapas mot ett återuppreparande av den verksamhet från IB:s sida som vållat skada för förbindelserna mellan Finland och Sverige.

Och jag vill upprepa att fortfarande återstår det att göra den genomgripande undersökning av IB:s hela verksamhet som har krävts inte bara av vårt parti utan av många andra organisationer — även av fackliga sammanslutningar — och som gått ut på att man bör tillsätta en fempartikommission för att undersöka IB:s hela verksamhet. Jag upprepar alltså det kravet till statsministern.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Att döma av inledningen till herr Hermanssons anförande *vill* han antingen inte höra på eller också hörde han inte på. Jag sade ju aldrig att debatten om IB varit en maoistisk provokation, för där finns många inlägg som innebär en seriös debatt och samhällskritik, utan jag sade att kampanjen när det gäller förbindelserna mellan Sverige och Finland var att betrakta som en maoistisk provokation, enligt den typ av ideologisk förkunnelse som man använder på kommunistisk sida. Det är min uppfattning, om jag nu får studera er så att säga utifrån såsom ni framträder som internationell rörelse.

Herr Hermansson fortsätter att hävda att detta har skadat förbindelserna mellan Sverige och Finland. Det har det ju inte — det är vi fullständigt överens om, presidenten Kekkonen och jag. Någon skada har inte inträffat, saken är utagerad, förhållandet är gott. Jag vet inte om herr Hermansson anser sig vara en större auktoritet när det gäller förbindelserna mellan våra länder. Om denna skada skulle ha inträffat, då skulle provokationen ha lyckats, men den har misslyckats.

Jag skall inte ta upp Mellersta Östern, men jag vill säga att de påståenden som herr Hermansson här gör har icke bekräftats. Det är likadant i fråga om Finland — påståendena har icke bekräftats.

Jag har ingen möjlighet att i alla delar uppställa en total garanti för vad myndigheter kan göra. Det går inte. Jag kan undersöka sakerna så långt det är möjligt. Men det skall finnas belägg innan man påstår att någonting har skett. Att dessa privata flygningar av personer som är kända som flygentusiaster också skulle ha haft något obehörigt syfte finns det inga belägg för i vare sig Sverige eller Finland, och då är jag inte beredd att påstå det.

När det gäller bunkringshistorien kan man heller inte påstå att någonting otillbörligt har förekommit. Det är en lämplighetsbedömning, och vi delar en finsk lämplighetsbedömning som alltså innebär en annan praxis än den vi själva har tillämpat. Det är heller ingenting som har skadat förbindelserna mellan våra länder.

Men innebär det som herr Hermansson nu säger att han också begränsar sig till dessa två ting, då tycker jag det är värdefullt. Innebär detta alltså att herr Hermansson tar avstånd från resten, från alla de här beskyllningarna som då och då framställs som sanningar — hur mycket de än motbevisas — om landstigningar ihop med CIA, personkontroll av högt

uppsatta personer, spionsändare och allt detta? Det vore väl på sätt och vis rejält av herr Hermansson att stå upp och säga: Ja, jag tror på de försäkringar som givits i både Sverige och Finland om att detta är påhitt.

Så några ord om Finland och vår neutralitet. Av olika inrikes- och utrikespolitiska skäl har man på sina håll hyst förhoppningar om att kunna skada våra förbindelser med Finland, och detta har ibland tagit sig nära nog makabra uttryck. Jag hörde i radion att det på ett offentligt möte hade påståtts att överbefälhavaren ljuger, när han offentligt säger att Sverige för en neutralitetspolitik, ty bakom lyckta dörrar och under ed erkänner han att Sverige icke är ett neutralt land. Det låter ju förskräckligt. Men jag har i kraft av mitt ämbete tillgång till det protokoll det gäller, och jag har läst det. Protokollet på denna punkt innehåller inga hemligheter, och därför kan jag här avslöja vad som står där. Och vad har då överbefälhavaren sagt? Jo, på en fråga svarade han: Sverige är inte ett neutralt land. Sverige är ett alliansfritt land med sikte på neutralitet under krig.

Detta är sävitt jag förstår ett helt korrekt svar, och det överensstämmer i och för sig också med herr Hermanssons definition på neutralitet. Där är vi sålunda alla överens. Det råder inga delade meningar i det fallet. Men genom att i skydd av sekretessen kapa en av överbefälhavarens meningar på mitten försökte man skapa intryck av att han farit med osanning. Och det är ju litet beklämmande att jag skall vara tvungen att läsa protokollet och i kraft av mitt ämbete tala om sanningen, för att en sådan kampanj skall kvävas!

Eller ta påståendet att eftersom överbefälhavaren sagt att publicerandet av uppgifter om Finland vållat synnerligt men, så är dessa uppgifter sanna. Men det är ju ett ostridigt faktum att sådant publicerande av uppgifter kan vålla synnerligt men alldeles oavsett om de är sanna eller falska. Men det har man inte talat om.

Nu skall jag emellertid ändå på sätt och vis uttrycka min tillfredsställelse över att herr Hermansson har dämpat sitt tonläge i dagens debatt och att han tydligen tar avstånd från de uppenbara excesserna i den allmänna debatten. Därmed gagnar han måhända sitt parti. Men han gagnar också den svenska riksdagen. Ty om den parlamentariska debatten skall bli meningsfull måste den ju utgå från något av en minsta gemensam nämnare när det gäller bedömningen av fakta och när det gäller vår strävan till en någorlunda korrekt presentation av verkligheten -- även om vi sedan kan vara väldigt oense om hur vi tolkar verkligheten och hur vi vill förändra systemet.

Jag tycker att herr Hermansson skall fortsätta på den vägen. Och för att göra det lättare vill jag understryka för herr Hermansson och försäkra honom om att svensk neutralitetspolitik icke har lidit någon skada. Den skadan finns måhända i vissa människors drömmar; den finns icke i de kontakter som vi har utåt. Sveriges förhållande till vårt grannland Finland är gott och kommer att så förbli. Det har inte tagit skada.

I den värld vi lever i måste vi som alla andra länder ha en underrättelsetjänst för att värna vår fred och vårt oberoende. Denna underrättelsetjänst skall stå under kontroll och verka i enlighet med den svenska utrikespolitiken. Debatt och kritik kan i det avseendet ofta fylla

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

ett syfte. Men vi gagnar icke möjligheterna att få en underrättelsetjänst som har en rimlig effektivitet och som fyller det av statsmakterna deklarerade syftet, om vi med systematiskt misstänkliggörande, osanningar och groteska överdrifter söker undergräva tilltron till vårt samhälles förmåga och vilja att värna sitt oberoende och sin fred.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Som alla vet talar jag alltid i dämpat tonläge. Jag tror inte att man hörs bättre därför att man skriker eller använder stora ord. Men jag tror inte att statsministern skall ta detta som ett tecken på instämmande i hans synpunkter, för det är det faktiskt inte.

Statsministern sade att Sveriges förhållande till Finland skall vara gott i fortsättningen. Ja, det hoppas också jag, för det är en oerhört viktig del av svensk alliansfri politik. Men det finns ett bestämt villkor för det, nämligen att svensk underrättelsetjänst icke fortsätter med sådan verksamhet som man har gjort sig skyldig till på finländskt territorium. Jag tror att det är ett avgörande villkor; annars blir inte förhållandet gott. Det visar också att här finns något att kritisera och ändra.

Jag beklagar om jag citerade statsministern för allmänt när jag sade att han betecknade hela avslöjandet om IB som en maoistisk provokation; han ville begränsa det till att gälla avslöjandena om IB:s verksamhet i Finland. Jag kan då upprepa vad jag sade i min första replik: Bara det vore så väl ändå! Men tyvärr finns här fakta som man inte kan komma ifrån. Jag tänker på de bägge saker som jag har talat om och som även utrikesministern erkänner såsom fakta, nämligen avlyssningsbåten och flygningarna över finländskt territorium. Dessa saker kommer man inte ifrån. Det finns också uppgifter om att avlyssningsverksamhet förekommit även på finländskt farvatten. Dessa påståenden har icke vederlagts. Det är möjligt att så kan komma att ske och i så fall skall jag naturligtvis ta tillbaka vad jag har sagt på den punkten, men hittills har det icke skett.

Statsministern frågade mig om jag tar avstånd från andra påståenden som gjorts om IB:s verksamhet och som hittills icke har bekräftats. Nej, det kan jag verkligen inte göra. Han tycker att det skulle vara rejält av mig – jag tror att det skulle vara mycket värdeslöst. Hittills har de ansvariga för denna verksamhet aldrig erkänt någonting innan de överbevisats. I debatten den 18 maj, som var den första här i kammaren om IB:s verksamhet, sade utrikesministern inte ett ord om avlyssningsbåten: den som tittar efter i protokollet skall själv finna det.

Denna affär kan ännu icke läggas till handlingarna. Jag vill upprepa det krav jag tidigare ställde: Tillsätt en fempartikommission och utred frågan i hela dess vidd. Då kan vi få fram det material som behövs för en slutlig debatt.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Herr Hermansson säger att vi, för att förhållandet mellan Sverige och Finland skall vara gott, måste se till att vår underrättelsetjänst inte åter får utföra sådana handlingar som den bevisligen gjort sig skyldig till.

Det rör sig om en enda handling - att en FRA-båt har varit inne och bunkrat i finsk hamn. Och vi har sagt till att sådana båtar, i den mån de förekommer, inte får bunkra på detta sätt i framtiden.

Nu tror jag inte att detta är någon enormt stor fråga. Det är en bedömningsfråga, där vi självfallet anser det viktigt att följa vad den finska regeringen tycker.

Vi kan inte heller hindra människor i de öppna samhällen som finns att flyga privatflyg och vara med i den flygklubbsverksamhet som förekommer. Men de skall inte bedriva någon obehörig verksamhet. Det som inträffade kan tolkas som om de skulle ha kunnat bedriva sådan obehörig verksamhet, men det kan inte bevisas. Det är ändå ett skäl att rent allmänt understryka att man måste vara försiktig på sådana här punkter, så att inte ens misstankar uppstår.

Genom mitt påpekande att det har gjorts stora utredningar om i och för sig uppenbart orimliga påståenden om en CIA-landstigning osv. gav jag herr Hermansson en chans att inta samma ståndpunkt som alla andra i Sveriges riksdag, samma ståndpunkt som Finlands president, den finska pressen och partierna - ja, jag vet inte riktigt vilken uppfattning herr Hermanssons partivänner i Finland stannat för, eftersom de finns i litet olika boningar. Herr Hermansson som säger sig vara angelägen om förbindelserna mellan Sverige och Finland, hade här kunnat ta chansen att ge sitt lilla bidrag, men han tog inte den chansen.

Det var synd, men det är inte heller någon större tragedi. Jag tror nämligen att de senaste veckornas våldsamt upphetsade debatt i massmedia har haft vissa goda ting med sig. Den har visat styrkan i våra förbindelser: man lät sig inte provoceras.

Den har också visat något annat, som jag märker vid alla de kontakter jag har - att det finns en enorm portion av sunt förnuft hos befolkningen i Finland och Sverige. Människor tycks anse att det kan vara intressant att läsa om det här, men de går inte på vad som helst. Jag möter ständigt samma uppfattning: Det är klart att vi måste hålla oss med en underrättelsetjänst, såsom världen ser ut. De som arbetar inom denna underrättelsetjänst kan, liksom fallet är i all annan mänsklig verksamhet, begå felaktigheter och göra sig skyldiga till omdömeslöshet. Men vi tror i grunden att den verksamheten står i svenska samhällets tjänst och söker följa de värderingar som det överväldigande folkflertalet har gett uttryck åt och den utrikespolitik som de svenska statsmakterna med stor skärpa lagt fast. Vi förlitar oss på att de politiska instanserna kommer att, så långt sig göra låter, kontrollera att det faktiskt sker. Allt detta utesluter inte skröpligheter och felaktigheter, men det utesluter mycket grava fel, tror jag. Därför har den senaste veckans debatt kring den här frågan, som nu så fridsamt avslutats, också framför allt avslöjat något om styrkan i förbindelserna mellan de nordiska folken och om det förtroende som vi i grunden hyser för varandra.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Hermansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Efter det meningsutbyte som just har förekommit kan det vara värdefullt att få konstatera att regeringsdeklarationens ställningstaganden kan vinna en mycket bred anslutning. Detta är värdefullt med tanke på att enigheten om utrikespolitiken är en grundläggande styrka för vårt land.

På det internationella ekonomiska området har dramatiken under den senaste perioden varit påtaglig. Detta framgår också av regeringsdeklarationen, även om framställningen i dessa stycken kanske är mindre inträngande än vad gäller avsnitten om den internationella politiken.

GATT-konferensen i Tokyo i september förra året utgjorde startpunkten för nya världsomspännande förhandlingar inom handelspolitiken. I regeringsdeklarationen sägs det att Sverige i detta sammanhang ämnar "verka för en kraftig sänkning av tullarna på industrivaror och ett avskaffande av sådana icke-tariffära handelshinder, som skapar väsentliga problem för världshandeln". Detta ställningstagande är bra och ligger i linje med traditionell svensk handelspolitik.

Deklarationen förbigår dock här en viktig fråga. Den handelspolitiska debatten i dag gäller i hög grad hur man vid en fortsatt liberalisering av världshandeln skall utforma sådana skyddsåtgärder som kan behöva tillgripas om det skulle uppstå strukturella anpassningsproblem för olika näringsgrenar. Det finns tre anledningar till att frågan om skyddsklausuler har kommit i förgrunden. För det första: När det sedvanliga tullskyddet gradvis avvecklats, lämnas olika känsliga branscher mera öppna för svängningar i de internationella konkurrensförhållandena. För det andra: Nya industriländer med helt andra kostnadsförhållanden har brutit sig in på världsmarknaden. För det tredje: De olika regeringarnas växande åtaganden och politiska ambitioner att försöka garantera sysselsättning utan några störningar har gjort en branschmässig anpassning under internationellt konkurrenstryck svårare. När man nu diskuterar möjligheterna att ytterligare utnyttja den internationella specialiseringens fördelar genom att fortsätta avvecklingen av de traditionella handelshindren, har man velat skaffa sig vissa garantier för att kastningarna i branschernas internationella förutsättningar inte skall bli alltför tvära.

Detta kan tyckas vara naturligt och riktigt. För vår del är en ytterligare avveckling av tullar och andra handelshinder en fördel. Möjligheten även för oss att, om det skulle uppstå påfrestningar för den ena eller andra branschen, falla tillbaka på skyddsklausuler kan tyckas vara en fördel. Men här finns också en risk. Bestämmelser i handelspolitiken om hur man skall förfara när den ena eller andra branschen kommer i trångmål måste nödvändigtvis vara utformade så att ett ganska stort beslutandeutrymme lämnas till det enskilda land som vill återopa klausulerna. Därvid finns en risk för missbruk som blir speciellt påtaglig för ett litet land, som inte har så mycket att sätta emot i det internationella spelet.

Jag tror därför att det vore bra för oss om dessa skyddsklausuler fick ett ganska begränsat innehåll. Det skulle vara intressant att veta hur den svenska regeringen ställer sig till utformningen av dem.

Risken för att olika skyddsregler kan komma att tillämpas på ett

nationalistiskt sätt kan vi för närvarande iaktta på nära håll i vårt eget land. Statsrådet Lidbom har lagt fram ett utredningsförslag som går ut på att man skall kunna resa nya hinder för svenska företags investeringar utomlands. Man åberopar där en undantagsklausul som finns inom våra avtal med OECD. Endast genom att pressa dessa bestämmelser kan man till nöds skylta över den bristande juridiska grunden för de regler som man har tänkt införa. Skulle vi i en ny handelspolitisk ordning få skyddsregler som skulle komma att tillämpas på ett sådant sätt som Sverige gör med OECD:s regler är jag rädd för att ett litet land som Sverige inom handelspolitiken mycket lätt råkar ur askan i elden.

En sådan nationalistisk politik som de investeringsbegränsningar som herr Lidbom föreslår kan tyckas ge fördelar på kort sikt, men ganska snart kommer nackdelarna på litet längre sikt att överväga. Så kommer det definitivt att bli om andra länder vidtar motåtgärder mot oss. Men även utan sådana motaktioner är riskerna uppenbara.

Eftersom frågan om utländska investeringars verkningar har varit aktuell inte bara i vårt land utan också i andra länder är det naturligt att det har gjorts en serie vetenskapliga studier beträffande sammanhangen. Som vanligt är det svårt att komma fram till helt säkra resultat, men den alldeles övervägande slutsats som i studierna tränger sig fram är att begränsningar av det slag som den svenska regeringen överväger inte gynnar vare sig exporten eller sysselsättningen i det land som vidtar begränsningarna. Det kan egentligen tyckas konstigt; vid första påseendet kan det förefalla ganska självklart att en investering utomlands innebär att vad som annars skulle ha kunnat exporteras från det egna landet i stället kommer att produceras i det andra landet och att sysselsättnings-tillfällen då kan komma att falla bort. Men så är det alltså inte, och anledningen till det är att inskränkningar i direkta investeringar inte innebär att de företag som utsätts för dem har något fullvärdigt alternativ i att investera i det egna landet. Det kan faktiskt i stället bli så att investeringarna inte alls kommer till stånd. På det sättet kan de svenska företagen få sämre förutsättningar att hävda sin ställning på sikt och därigenom sämre möjligheter att klara både sysselsättning och export.

Om man tittar på de remissutlåtanden som redan har kommit, finner man att detta är just vad t. ex. näringsfrihetsombudsmannen påpekat. Han har gjort det med hänvisning till en vetenskaplig studie som har utförts i England.

I Sverige har Birgitta Swedenborg för ett par år sedan gjort en undersökning av den svenska industrins investeringar i utlandet. Av denna framgår att svenska industriföretag med dotterbolag utomlands ökade sin export med 86 procent under tiden 1965–1970. Under samma period ökade den totala svenska exporten mindre – den ökade med 76 procent. Det är anmärkningsvärt att de företag som har producerande dotterbolag utomlands ökade sin export betydligt mer än andra företag. Vad beträffar sysselsättningen är det så att de industriföretag i Sverige som har utländska dotterbolag under denna femårsperiod ökade sin sysselsättning med 6 procent. Det är inte så mycket, men det är i alla fall en betydligt bättre utveckling än den som skett i industrin i dess helhet. Där har det nämligen under motsvarande period varit en nedgång i sysselsätt-

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

ningen med 2 procent.

I regeringsdeklarationen kritiserar man bl. a. olika förslag som framkommit vid en internationell konferens angående linjesjöfartens villkor som för närvarande pågår. Utrikesministern säger: "Ett konventionsförslag föreligger som, om det genomföres, kommer att orsaka allvarliga problem för den svenska handelsflottans möjligheter att delta i världssjöfarten och att transportera vår egen sjöburna import och export."

Det förslag som utrikesministern här diskuterar går ut på en flaggdiskriminering till 80 procent av linjetrafiken genom att två länder som handlar med varandra får reservera 40 procent vardera av transporterna för sina egna kölar. Endast 20 procent av linjefarten skulle bli kvar för konkurrens på det sätt som nu sker.

Detta förslag, som det inte skrivits så mycket om i svensk press, är ett utomordentligt allvarligt hot mot vår sjöfartsnäring. Ungefär hälften av vår sjöfart är linjefart. Resten är trampfart, men även trampfarten kan komma i skottgluggen ifall principen om flaggdiskriminering börjar bli allmänt accepterad. Totalt sett har den svenska handelsflottan bruttofrakter om nära 5 miljarder kronor om året, och den sysselsätter 25 000 personer. Det finns mycket som tyder på att hotet mot vår sjöfart måste tas på stort allvar.

Tyskland och Frankrike har tidigare haft samma uppfattning som vi, nämligen att man inte bör ha någon flaggdiskriminering, men dessa två länder har nu släppt denna sin tidigare inställning. Det är egentligen bara de skandinaviska länderna och England som hyllar den inställning till hur sjöfarten skall vara ordnad som vi för närvarande har och som är grunden till att den svenska handelsflottan har kunnat utvecklas på det sätt som varit fallet och kommit att spela en så betydelsefull roll när det gäller både att intjäna valuta och att ge sysselsättning. Det är därför bra att Sverige kraftfullt agerar mot det här konventionsförslaget, och det är bra att utrikesministern för några veckor sedan kallade till sig ett antal företrädare för andra industriländer för att ge uttryck för den svenska kritiken. Men utrikesministern måste ju vara medveten om att hans möjligheter att i en fråga som denna få gehör för svenska ståndpunkter minskas om det är så, som jag här påpekat, att man samtidigt från svensk sida lägger fram egna nationalistiska och protektionistiska förslag som man nu gör vad det gäller utländska investeringar. De länder som tänker sig inskränka möjligheterna för t. ex. svensk sjöfart använder precis de argument som används av regeringen i Sverige när den vänder sig mot utländska investeringar. Man säger: Vi vill hålla möjligheterna nere för Sverige att delta i sjöfarten, därför att vi vill reservera sysselsättningen på egna fartyg. Vi vill se till att vi själva kan tjäna ihop pengar, som man annars skulle betala till Sverige i form av frakter. Det är alltså precis samma sorts motiv som herr Lidbom använder i sin promemoria om hur vi skall ha det med utländska investeringar.

Vad skulle då de svenska rederierna kunna göra om det, som det tyvärr ser ut, blir allvar av dessa hot? Ja, här får man i blyxtbelysning insyn i det tvivelaktiga i regeringens förslag om hinder för utländska investeringar. Rederierna kommer faktiskt, såvitt jag förstår, att ställas

inför ettdera av två alternativ: antingen måste den svenska handelsflottan avveckla en viss del av sin verksamhet eller också måste man finna på någon metod att omregistrera svenska fartyg till utländsk flagg och inleda samarbete med utländska rederier. Inget av dessa alternativ är lockande. Men att lägga ned en del av den svenska handelsflottans verksamhet ter sig självklart sämre än att försöka vidta någon annan form av motåtgärd. Men försöker man hålla liv i verksamheten genom att på något sätt omregistrera tonnage, då blir det faktiskt fråga om en direktinvestering. Formellt skulle det klassificeras som en sådan. Det blev en typ av direktinvestering utomlands, som utgör ett exempel på ett alternativet till en sådan inte nödvändigtvis behöver innebära motsvarande satsning här hemma, vilken, som i detta fall, skulle omöjliggöras genom de nya regler man diskuterar på sjöfartens område.

Mitt uppe i de stora förhandlingar, som inleddes i höstas i Tokyo om ett ytterligare frigörande av handeln, finns ännu en risk för att utvecklingen i stället kan gå i motsatt, protektionistisk riktning. Länderna har nämligen fått ökade besvär med sina betalningsbalanser, och detta har som vi vet kommit att medföra kriser i det internationella betalningssystemet. Det internationella monetära system, som växt fram under efterkrigstiden, har faktiskt kommit att brytas sönder. Tursamt, ja förvånansvärt nog har detta åtminstone än så länge inte lett till att världshandeln har stagnerat. Men risk finns för att valutaproblemen kommer att bli ett allvarligt hinder för handeln. I de stora handelsförhandlingarna har ett land som Frankrike intagit den ställningen, att det egentligen inte är så stor idé att prata om ytterligare handelsliberalisering så länge man inte lyckats lösa betalningsbalanssvårigheterna. Det ligger ju något i den franska ståndpunkten. Skulle det verkligen bli allvarliga betalningsbalansrestriktioner, måste detta bli ett allvarligt hot mot handeln, även om detta inte var själva avsikten med inskränkningarna. Denna synpunkt framfördes med all önskvärd kraft av GATT:s chef i ett föredrag här i Stockholm så sent som i går.

De svårigheter man redan har att klara ländernas jämvikt i fråga om betalningsbalans har ökat i oroande grad genom de stora oljeprishöjningarna. Man beräknar — som det också sägs i regeringens deklaration — att prishöjningarna på oljan kommer att kosta industriländerna ungefär 50 miljarder dollar under 1974, och det beloppet kan ju stiga ytterligare under kommande år, om importvolymerna upprätthålls och priserna inte faller. För att få något grepp över vad en sådan förändring innebär, kan man titta på hur situationen för ett land som Saudi-Arabien förändrats. Detta lands oljeinkomster kommer i år att öka från 10 miljarder dollar till 30 miljarder. Eftersom den totala befolkningen är 6 miljoner människor, innebär detta oljeinkomster om 5 000 dollar per individ. Detta innebär att redan oljeinkomsterna ger en summa per huvud som är lika hög som den svenska nationalinkomsten per huvud. Redan detta ger alltså en inblick i vilken form av scenförändring som det här är fråga om.

Men eftersom landet ändå är ett outvecklat land är det sannolikt att konsumtion och investeringar i landet kommer att ligga på en förhållandevis låg nivå. Importen kanske inte blir större än lät oss säga 5 miljarder dollar per år. Det skulle i sin tur innebära att Saudi-Arabiens internatio-

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

nella tillgångar i form av valutor, utländska värdepapper och direktinvesteringar skulle komma att öka mycket snabbt. På en tioårsperiod kan dessa tillgångar öka med kanske 400 miljarder dollar.

Låt oss försöka få en inblick i vad det beloppet innebär. Räkna vi att landet i fråga skulle lyckas placera sina tillgångar utomlands på det sättet att man fick en avkastning på 10 procent om året, skulle det innebära att Saudi-Arabien vid slutet av tioårsperioden kommer att ha inkomster bara av sina utländska investeringar som är lika stora som hela den svenska nationalprodukten i dag. Ovanpå detta kommer då de inkomster man har av löpande oljeförsäljningar.

Detta är ju inte någon prognos, utan bara ett räkneexempel som skall försöka fånga in dramatiken i det som vi för närvarande kan iaktta. Det verkliga problemet är faktiskt att flera av de oljexporterande länderna omöjligt kommer att kunna öka sin import i samma utsträckning som de ökar sin export. Om de ökade sin import innebure det att vi finge en sedvanlig möjlighet att betala för oss, att exportera och betala vad vi köper från omvärlden som vi brukar och vill göra. Men om de inte ökar sin import kommer inte den möjligheten att finnas, och det kommer i sin tur att innebära att vi gradvis kommer att skuldsätta oss alltmera till de stora oljexporterande länderna. På kort sikt kan det vara behagligt att slippa ge ifrån sig reala tillgångar för att betala sin export på sedvanligt sätt. Men det behöver inte gå många år för att det skall visa sig ganska obehagligt.

Det kommer att bli svårigheter med denna ofantliga skuldsättning som det här är fråga om för industriländerna och antagligen också till en del för Sverige.

Man skall för det första betala räntor på alla dessa stora lån. För det andra gäller det att hitta någon metod att undvika störningar på de internationella kapitalmarknaderna. När låt oss säga Saudi-Arabien bestämmer sig för att det är roligare att ha sina tillgångar i Tyskland i stället för Frankrike, eller i USA i stället för Sverige, kan sådana beslut om att skifta pengar från det ena landet till det andra utlösa betydligt värre kriser på valutamarknaden än vi har varit med om under de senaste åren. För det tredje tar sig de oljexporterande ländernas tillgångar i utlandet kanske formen av direkta investeringar i raffinaderier och andra tillgångar. Det kan skapa en hel del motsättningar mellan länderna som det gäller att finna ett sätt att hantera.

Det är, herr talman, min uppfattning att det som jag här har försökt beröra kommer att skapa betydligt större svårigheter under de närmaste åren än vad vi nu tänker oss eller vad som t. ex. framskyftar i regeringsdeklarationen. Mot den bakgrunden vill jag med all kraft instämma när utrikesministern säger, att "Sverige har välkomnat ett förslag att valutafonden skall ges en mera aktiv roll för att bidra till en lösning av dessa omfördelningsproblem", dvs. av de olika valutatillgångarna. De nuvarande och de kommande problemen ger ökad vikt åt det internationella samarbetet.

För industriländerna innebär de höga oljepriserna en viss broms på utvecklingen och mycket stora svårigheter när det gäller att föra stabiliseringspolitik. Men värre än så behöver det faktiskt inte vara. För

de u-länder däremot, som inte producerar olja, kan det bli rent katastrofala följder. De u-länderna är de som verkligen förlorar på dessa oljeprishöjningar. Talesmän för u-länderna har ju ofta klagat över att råvarupriserna är för låga, och det kan ju då tyckas vara paradoxalt att när det verkligen inträffar en kraftig råvaruprishöjning på ett område så är det framför allt u-länder som drabbas – vilket naturligtvis har att göra med att råvaruresurserna är ojämnt fördelade och att prisstegringar på olika råvaror är ojämn.

I utrikesdeklarationen påpekar man de svårigheter som kommer att uppstå för de oljeimporterande u-länderna. Man talar om "akuta problem som hotar deras utvecklingsansträngningar". I en deklaration som denna kanske det är vanligt att inte använda alltför starka ord, men i talet om dessa problem som något som hotar u-ländernas utvecklingsansträngningar framskymtar inte klart vilka verkligt allvarliga problem som det här är fråga om för de länderna. Det är faktiskt fråga om någonting på gränsen till en katastrof, en katastrof som vi måste anstränga oss för att avvärja. Oljeländerna har här naturligtvis ett eget ansvar, åtminstone de som – vilket jag påpekade nyss – får mycket höga inkomster, men det är också ett problem för industriländerna. Det gäller verkligen för de länderna att inte nu skära ned sin hjälp eller reagera på något liknande sätt inför de svårigheter som man själv har. Det är en uppmaning som gäller även för svensk del. Det gäller att föra en sådan politik att man skapar förutsättningar för att kunna uppnå de mål som vi tidigare har uppställt för vår u-landshjälp.

När det gäller u-landshjälpen är det ju också betydelsefullt att man utformar den på ett sådant sätt att det inte uppstår motsättningar mellan olika befolkningsgrupper och åsiktsgrupper. Jag har den uppfattningen att regeringen här utsätter u-landshjälpen för en viss risk genom att i ganska stor utsträckning lägga vad man kan kalla politiska synpunkter på ländervalet. Man vill helt enkelt ge u-hjälp framför allt till länder som har en socialistisk regim. Om man driver den uppfattningen för hårt kommer det att skapa motsättningar som inte kommer att befrämja möjligheterna för oss att fullfölja våra önskningar på u-hjälpsidan. Jag vill ta ett exempel. När man ökar u-hjälpen så kraftigt som man gör till Cuba kan jag inte inse att det finns några verkligt starka skäl för det. Cuba är ett land vars nationalinkomst per huvud inte ligger speciellt lågt. Ändå satsar man i så hög grad på hjälp till Cuba, uppenbarligen därför att det är ett land som på något sätt anses vara "progressivt", dvs. socialistiskt. Men det finns nog en del invändningar att göra på den punkten, herr talman. Om man läser ett av de senare numren av Fackföreningsrörelsen, LO:s tidning, finner man en verkligt skarp vidräkning med hur förhållandena håller på att ändras på Cuba. Jag syftar på en artikel av Margareta Medri under rubriken Cubansk arbetsmarknad på väg att sovjetiseras. Botaniserar man i denna artikel, finner man förvisso inte något stöd för idén att det skulle vara så särskilt lockande för svensk socialdemokrati att satsa så mycket som sker på svensk u-landshjälp till Cuba.

De internationella valutakriserna har också medfört att många länder har infört fria växelkurser. Den svenska regeringen har inte haft så mycket till övers för en sådan växelkurspolitik. Men det är faktiskt så att

om andra länder kopplar loss sina valutor och tillämpar fria växelkurser, kommer också vår valuta att flyta, vare sig vi vill det eller inte, i förhållande till dessa valutor. Men för att minska den omfattning i vilken kronan är flytande mot omvärldens valutor har Sverige tagit upp ett samarbete med en del av EG-länderna och knutit den svenska kursen till dessa länders kurser.

I regeringsdeklarationen sägs det vidare, att man i arbetet på att få ett nytt internationellt valutasytem bör utgå från att valutakurserna skall vara fasta och inte flytande. Jag tror att det finns stora fördelar med fasta växelkurser. Ätminstone är det så att flytande växelkurser inte löser problem i så stor utsträckning som en del av förespråkarna för rörliga växelkurser ibland gör gällande. Men man måste ju också vara medveten om att i en situation som den nuvarande, med snabba prisstegringar i många länder, kommer ett system med fasta växelkurser inte att vara särskilt funktionsdugligt. Det kommer att bli för stora skillnader mellan rörelserna i de olika ländernas prisnivåer för att det skall vara möjligt att upprätthålla fasta växelkurser och få de fördelar ett sådant system kan tänkas ge. Därför vilar det ett mycket stort ansvar på varje land att skapa förutsättningar i den egna politiken för att motverka en kraftig inflation, som gör att ett system med fasta växelkurser inte kan fungera. Detta är en synpunkt som framfördes i en utomordentligt intressant analys av professor Erik Lundberg i lördagens nummer av Svenska Dagbladet.

I detta sammanhang vill jag också upprepa vad jag hade anledning att säga här i riksdagen för en vecka sedan i vår ekonomisk-politiska debatt, nämligen att man kan använda växelkurspolitik för att avskärma sig från utländska prisstegringar. Därför kan regeringen inte skylla den svenska inflationen på prisstegringar utomlands. Men förutsättningen för att man genom en aktiv växelkurspolitik skall kunna avskärma sig från utländska prisstegringar är förstås, att man i den egna ekonomiska politiken skapar förutsättningar för prisstabilitet. Annars leder försök att aktivera den egna växelkurspolitiken bara till att man skapar problem för sig. Men om man, som jag sagt, i det egna landet verkligen för en bättre prisstabiliserande politik än andra länder, kan man utan fara för sitt internationella konkurrensläge föra en växelkurspolitik som gör att vi i Sverige t. ex. slipper prishöjningar från andra länder. Detta enkla sammanhang måste, herr talman, understrykas eftersom regeringen ofta försöker göra gällande att den inte bär någon skuld för den svenska inflationen.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Den största internationella krisfrågan har under det senaste halvåret varit konflikten i Mellersta Östern. Jag skall ägna mitt anförande åt Sveriges uppträdande i samband med denna konflikt under den här tiden. Det gör jag mot bakgrund av den enighet som länge har rått i Sverige om följande principer:

1. Små nationer har rätt till oberoende och trygghet, rätt att själva utforma sin politik.
2. Konflikter mellan nationer skall lösas på fredlig väg, genom förhandlingar i stället för genom krig.
3. Demokratiska stater har en särskild rätt att försvara sig mot

angrepp från totalitära regimer. Demokratin som styrelseform ökar sannolikheten för att regeringens handlande återspeglar medborgarnas önsknings.

Det har också rätt relativt stor enighet om att den svenska neutralitetspolitiken inte utgör något hinder för oss att klart säga vår mening i internationella konfliktsituationer. Den innebär ingen förpliktelse till ideologisk neutralitet. Tvärtom har det ofta hävdats att vårt land genom sin obundna ställning har särskild anledning att tala klart och fritt till förmån för fred, demokrati och mänskliga rättigheter; mot krigshets, aggression, förtryck och övergrepp mot grupper och individer, var de än förekommer, av vem de än vidtas.

Vi bör också säga vår mening utan att falla undan för ekonomiska påtryckningar. Det har bl. a. hävdats med stor skärpa av statsminister Palme i samband med Vietnamkonflikten. Han har -- med rätta -- avvisat tanken att Sverige skulle mildra sin kritik av USA:s politik av hänsyn till eventuella negativa effekter för den svenska exporten till USA.

Det kan tilläggas att av allt att döma har sådana negativa effekter inte heller uppstått. Vi har kunnat säga vår kritiska mening om USA utan kostnad. Men om så hade varit, skulle vi alltså varit beredda att ta kostnaden för vår rätt att tala klart för de principer som vi tror på.

Den svenska regeringens handlande i frågan om Mellersta Östern har -- mot bakgrund av de här principerna, som vi har varit eniga om -- erbjudit en serie pinsamma överraskningar.

Den 6 oktober i fjol angrep Egypten och Syrien Israel. Den lilla demokratiska staten Israel angreps av två mängdubbelt större grannar, totalitära stater som av Sovjetunionen hade försetts med militära resurser långt större än Israels. Två av de stater, som ständigt hade förkunnat att konflikten i Mellersta Östern måste lösas med våld, angrep den nation som lika konsekvent hade förklarat sig beredd till förhandlingar i syfte att nå en fredlig lösning.

I krigets inledande skede kunde också angripna notera betydande framgångar. Det är ingen överdrift att säga att Israels position var utsatt. Kanske var hela den judiska statens existens hotad.

Det borde inte ha varit svårt för den svenska regeringen att säga ifrån, att protestera mot angreppet, i konsekvens med de principer som jag här nämnt.

Det var med beklämning man tog del av den dåvarande svenske utrikesministerns tal den 11 oktober i FN, ett tal som sannerligen inte uppfyllde de krav man kan ställa på klarhet och konsekvens med tidigare svenska uttalanden.

Beklämningen blev bestörtning när man dagen därpå kunde läsa i den största socialdemokratiska tidningen, att utrikesministern själv uppfattade sitt tal som ett angrepp på Israel, och när två veckor gick utan att tidningens uppgifter gavs en klargörande dementi.

Den 26 oktober fick vi dock i riksdagen en sådan dementi. Aftonbladets uppgifter var helt gripna ur luften, förklarade utrikesministern. Herr Wickman sade sig vara helt beredd att upprepa de uttalanden om solidaritet med Israel, som gjordes av dåvarande statsministern Tage Erlander år 1967, och som givetvis var om möjligt ännu mer befogade hösten 1973.

Nr 43

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

Det var bra att de uttalandena gjordes, men det var illavarslande att utrikesministern skulle behöva pressas i riksdagen för att lämna sådana självklara och otvetydiga besked.

Krisen gick vidare med de oljeproducerande arabländernas försök att använda sina naturresurser som påtryckningsmedel för att få de västliga industriländerna – och bland dem Sverige – att ändra ståndpunkt i Mellanösternkonflikten. Vi borde utöva påtryckningar på Israel att omedelbart frånträda alla områden som man ockuperat sedan 1967 i strid med säkerhetsrådets resolution 242, som förutsätter att frågan om landområden skall lösas i samband med en fredsuppgörelse, som garanterar alla inblandade parter säkra och erkända gränser. Om vi ägnade oss åt sådana påtryckningar, då skulle vi få olja igen, hette det.

Även nu hade en protest från den svenska regeringen varit naturlig. Nu borde man ha hävdat vårt lands rätt och vilja att fritt säga vår mening, och klandrat försöken till politisk utpressning med ekonomiska påtryckningsmedel. Men nu kunde det ju – till skillnad från vad som var fallet med vår kritik mot USA för Vietnamkriget – ha kostat något att tala klarspråk. Då teg den svenska regeringen. Utan att heroisera regeringarna i Holland och Danmark kan man ändå konstatera att deras insatser under de här kritiska höstmånaderna var mer hedrande än Sveriges.

Det är en klen tröst att den svenska regeringen nu – att döma av dagens regeringsdeklaration – har upptäckt att oljan har använts för politiska syften. Ännu har man dock inte kunnat komma fram till någon åsikt om detta förhållande.

I stället får vi uppleva hur den svenske statsministern står som värd för ett besök från den kanske mest aggressivt israelientliga staten i Mellersta Östern, den libyska militärdiktaturen. I den presskommuniké, som utrikesdepartementet har lämnat efter mötet, refereras vissa åsikter om konflikten i Mellersta Östern, utan att några skillnader i uppfattning mellan de två regeringarna antyds. De två regeringscheferna understrekar det palestinska folkets legitima rättigheter. Självfallet menar inte den svenska regeringen detsamma med detta uttryck som Libyen. Libyen anser ju att till dessa rättigheter hör, att staten Israel skall försvinna. Men varför då göra ett gemensamt uttalande, där detta viktiga uttryck används?

Vidare uttryckte regeringscheferna sitt helhjärtade stöd för befrielse- rörelserna i Afrika, Asien och Latinamerika. Nu får vi höra av utrikesministern att det skulle stå befrielse-rörelser utan bestämd artikel. Herr Palme tänkte alltså på vissa befrielse-rörelser, och herr Jalloud på andra organisationer. Ja, ingen behöver väl tvivla på vilka s. k. befrielse-rörelser den libyske premiärministern hyllar. Det är PLO, PFLP, Al Fatah och andra palestinska terrororganisationer. Deras ledare gör varje dag, eller i vart fall varje vecka, nya uttalanden med innebörden att Israel bör förgöras, att de judar som kommit till Israel från andra länder skall tvingas återvända till förföljelsen i dessa, osv.

Den här lilla finessen att arbeta med centrala uttryck i obestämd form, så att de kan tolkas olika av parterna, är ju inte ny i Mellersta Östern-konflikten. Jag kan förstå att den tekniken kan vara nödvändig för att åstadkomma en resolution i FN:s säkerhetsråd. Men man måste ställa

Onsdagen den
20 mars 1974*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

sig frågan om det är lika viktigt när herr Palme och herr Jalloud träffas. Kommunikén har redan skapat oklarhet om den svenska hållningen. Libyens premiärminister förklarade vid presskonferensen att han hade fått uppfattningen att den svenska regeringen hade anslutit sig till Libyens politik.

Är det ett villkor från Libyen för att vi skall få köpa olja, att sådana uttalanden görs? Är Libyen i så fall verkligen tillfreds, trots att den svenska regeringen snabbt tvingas att dementera Libyens tolkning av kommunikén? Och – framför allt – bör vi verkligen spela med i detta spel?

Om inte annat, så har dessa uttalanden i varje fall en förödande effekt på den nuvarande svenska regeringschefens trovärdighet som världssamvete. Är herr Palme inte medveten om att han genom dessa sinnrika ordvändningar löper risken att få den kommentaren, nästa gång han tar till orda, att här kommer den som protesterar, så länge det inte kostar något?

I regeringens deklaration i dag upprepas stödet för Israels existens och ländernas i området rätt till säkra och erkända gränser. Även palestiniernas rätt till politisk identitet betonas. Sveriges uppslutning bakom resolution 242 markeras. Det är bra att dessa självklara uttalanden görs.

Men jag måste reagera mot utrikesministerns teckning av bakgrunden till det aktuella läget. "Under loppet av 1973 synes arabstaterna alltmer ha fruktat att Mellersta Östern-problemet skulle skjutas åt sidan och Israel därigenom få tillfälle att ytterligare konsolidera sina ställningar. Det nya kriget rubbade den utbredda tron på Israels totala militära överlägsenhet", heter det. Och utrikesministern fortsätter: "Israel och arabstaterna har äntligen kunnat mötas vid förhandlingsbordet."

Det är en märklig skildring; man tassar mycket försiktigt när den svenska regeringens uppfattning skall uttryckas. Ett krig bröt tydligen ut, på något sätt. Varför, vem som bar ansvaret – det uttalar man ingen åsikt om. Man kunde väl åtminstone uttrycka någon inställning till själva detta krig, där tusentals människor dödades och oerhörda materiella och ekonomiska skador åstadkoms, ett krig som genom den materiella fördöelsen försvårar strävandena att åstadkomma drägliga förhållanden för människorna i området.

Nu får man närmast intrycket av den här kommunikén att kriget inte var så farligt – det fick ju i alla fall till resultat förhandlingar. Ja, men förhandlingar borde ha kommit utan krig. Det har varit Israels ständiga strävan under hela statens existens att få till stånd förhandlingar. Av regeringens uttalande i dag får man uppfattningen – även om det inte sägs ut, texten är ju ganska diffus – att regeringen har förståelse för arabländernas vägran att förhandla, att det kunde vara rimligt att man först genom detta fruktansvärda krig måste visa sin militära styrka.

Självfallet måste vi alla hälsa med tillfredsställelse att förhandlingar nu har påbörjats, även om de sker i trevande former och under stora svårigheter, och även om oroligheterna på den norra fronten utgör en ständig varning, att en ny katastrof kan inträffa.

Självfallet vill vi alla hoppas att en avgörande sinnesändring har skett, att arabländerna är på väg att överge sina gamla målsättningar om

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

krossande av staten Israel. Om så är fallet kommer de fortsatta förhandlingarna säkerligen att kräva ett betydande mått av vilja till eftergifter och satsning på förtroende från båda parter.

Men ännu har vi inte några säkra tecken på att en sådan sinnesändring har skett. Så sent som den 10 mars, för två veckor sedan, sade den syriske försvarsministern: "Som ett resultat av vapenvilan som Egypten gått med på, förlorade Syrien en sällsynt chans att likvidera fienden, men denna möjlighet har inte förlorats för evigt. De syriska styrkorna kommer inte att lägga ned sina vapen förrän Golan har återlämnats till Syrien, Sinai till Egypten och Palestina och Jerusalem till dess legitima söner."

Liknande uttalanden, som innebär att man fortfarande syftar till ett krossande av staten Israel, görs ständigt av ledarna för både Syrien och andra arabstater.

Det finns en föreställning, som också är spridd i vårt land, att syftet med Egyptens och Syriens angrepp i oktober 1973 bara var att ta tillbaka de områden som man förlorade 1967. Det är svårt att se grunden för en sådan uppfattning.

Visserligen görs ibland uttalanden av denna innebörd, avsedda för en internationell publik. Men samtidigt, och oerhört mycket oftare, förklarar arabländernas ledare för sina egna folk att syftet är att förgöra den judiska staten Israel.

Låt mig bara ta några exempel av de många som skulle kunna åberopas, några som ligger relativt nära i tiden före det senaste kriget.

Egyptens utrikesminister Riad uttalade den 9 januari 1971 att Egypten stöder de palestinska organisationernas syfte att göra slut på sionismen.

Libyens ledare Khadafi sade den 1 april 1972 att konflikten mellan Israel och araberna endast kan sluta med att ena parten försvinner.

Iraks vicepresident hävdade den 13 april 1972 att rättvisa betyder att hela Palestina återlämnas till palestinierna.

En skrift som delades ut till alla egyptiska soldater före det senaste kriget ger en antydning om hur man på den sidan ville att folket, de stridande, skulle uppfatta målsättningen med kriget: "Döda judarna varhelst ni finner dem, och var på er vakt så att de inte lurar er, för de är ett förrädiskt folk. De kan låtsas ge sig för att få makt över er och döda er i lönnedom. Döda dem, och låt inte medlidande eller barmhärtighet för dem gripa er!"

Man proklamerade alltså det heliga kriget mot judarna. Tror någon att syftet med detta heliga krig endast skulle vara att ta tillbaka de områden som förlorades i kriget 1967?

De som hävdar uppfattningen att Egypten och Syrien hade sådana begränsade syften tycks glömma bort att dessa länder hade samma aggressiva budskap före 1967 års krig, att de samlade ihop stora truppmassor vid det som då var gränslinjerna och proklamerade krigets oundviklighet för att nå syftet att krossa Israel. Vad finns det för belägg för att avsikterna inte fortfarande är desamma och var det före 1973 års krig?

Framför allt: Hur kan man begära att Israel skulle förlita sig på att en sådan grundläggande ändring har skett, utan att få några bindande

garantier för detta?

Det sägs ibland i svensk debatt att Israel har intagit en alltför orubblig hållning. Man borde ha gjort eftergifter för att få till stånd förhandlingar, heter det. Visst kan det finnas fog för kritik på vissa punkter. Men den som angriper Israel bör då också ha ett förslag om vad Israels statsledning borde göra i stället. Man bör vara beredd att säga att man själv skulle förorda sådana åtgärder om man tillhörde en demokratisk statsledning i Israel.

Är det t. ex. rimligt att begära, att Israel någon gång under tiden efter 1967 utan motprestation, eller utan garantier för trygghet, skulle återlämna Golanbergen till Syrien, de berg från vilka syriska prickskyttar i många år har skjutit ned israeliska arbetare på fälten?

Man kan inte förväna sig över att många i dag i Israel tänker på hur situationen skulle ha varit i höstas, om den till en början framgångsrika syriska attacken hade kunnat starta från Golanbergen. Hela Galiléen hade legat öppet. Det är inte svårt att förstå, och det är inte för oss att moralisera över, att Israels socialdemokratiskt ledda regering inte har velat ta ansvar för att riskera ett så fruktansvärt blodbad som detta kunde ha inneburit.

Herr talman! Jag började med att uttala besvikelse över den svenska regeringens handlande. Motsvarande besvikelse känner många ute i Europa med sitt lands regering, oavsett regeringens partifärg. Men det är inte bara en besvikelse över regeringen, utan också en besvikelse över svensk socialdemokrati.

Vi har alla kunnat notera hur Israels position även i debatten, både i Sverige och internationellt, under de senaste åren har kommit att bli alltmer utsatt, trots Israels ofta upprepade vilja att lösa konflikten med fredliga medel, trots dess förhandlingsvilja och trots arabstaternas lika envist upprepade nej till förhandlingar. Det borde vara ett skäl för svenska socialdemokrater och andra att högre säga ut de åsikter som man ju ändå förklarar sig hysa. Det borde ge svenska demokrater anledning att förklara sin lojalitet mot de idéer och de principer som präglar det israeliska samhället.

När det gäller människorna som bor i detta område har vi självfallet samma känslor för dem, oberoende av nationalitet. De människor som framför allt har fått lida för den arabiska konfrontationspolitiken är ju palestinierna, även om den har varit en olycka för alla. Men vi har som demokrater en särskild anledning att ge vårt stöd åt försöken i Israel att under oerhört påfrestande yttre förhållanden bygga en demokrati med långt gående jämlikhet. I många stycken har man där lyckats bättre än vi.

Vi har också särskild anledning att hoppas på framgång för krafterna i den nuvarande israeliska regeringen, som har visat sig mer beredd än oppositionen att pröva nya vägar för att göra framsteg mot fred. Det dominerande socialdemokratiska regeringspartiet i Israel kunde ha haft glädje av någon form av stöd från sina partivänner i Sverige. Man fick manifestationer av sådant stöd från socialdemokrater i andra länder före det val som hölls på nyåret, ett val som mer tydligt än något annat markerade skillnaden mellan den demokratiska staten Israel och de diktaturer av skilda slag som omger den. Men svensk socialdemokrati teg

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

– med få undantag. Därmed spelade man de militanta krafterna inom oppositionen i Israel i händerna.

Jag vill sluta denna dystra betraktelse över den europeiska opinionen med att peka på ett par ljusglimtar som trots allt finns. I de europeiska ländernas parlament har många reagerat mot regeringarnas undfallenhet inför oljestaterna. Över 100 europeiska parlamentariker från alla de stora demokratiska partierna träffades i början av februari i Berlin och uttalade sitt stöd för strävan till fred, byggd på Israels rätt att leva med säkra gränser, och sin protest mot arabstaternas angrepp och utpressning. Tyvärr deltog ingen svensk socialdemokrat i konferensen, men man kanske kan hoppas på deltagande från svensk socialdemokrati nästa gång en sådan samling äger rum.

Statsminister Palme har enligt tidningsuppgifter hållit ett tal, som innebar en stark lojalitetsförklaring till demokratin Israel. Det talet hölls vid en sammankomst med den socialistiska internationalen. Det har såvitt jag kunnat se inte offentliggjorts i Sverige. Jag vill därför sluta med att fråga den svenska regeringen – som tyvärr inte har någon representant närvarande i kammaren nu, men som kanske ändå lyssnar på debatten – om man vill medverka till ett offentliggörande av detta anförande av statsministern.

I detta anförande, under vilket herr andre vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr Hörberg (fp).

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! "Om demokratin skall kunna hävda sig i Europa, måste man ständigt stärka dess grundvalar." Så står det på ett ställe i regeringsdeklarationen. Det kan vara motiverat att utveckla den tesen en smula. Det är ju alltid lätt att skriva sådana allmänt hållna självklarheter. Det blir betydligt svårare när man sätter dem i relation till den samhälleliga verkligheten och den samhälleliga utvecklingen.

Ty hur stärker man demokratins grundvalar? Det går en politisk reaktion över den kapitalistiska världen, en reaktion som har likheter med 1930-talets men som är försätligare. Det är i dag inte marscherande, stövelprydda frikårer som främst svarar för reaktionen. Den kommer väsentligen inifrån statsapparaterna själva. Den bär kravallpolisens hjälm och batong eller den hemliga underrättelsetjänstens grå rock. Den gör sig bred i multinationella företags styrelserum. Dess bakgrund är den kris som kapitalismen råkat i, i sitt högsta stadium. Kapitalism och imperialism fruktar mer och mer den öppna debatten, den ökade aktiviteten, självständigheten och civilkuraget hos de breda lagren. Därur stiger behovet av agentverksamhet mot det egna folket, av straff mot förtal av statschefer och ämbetsmän eller av elastiskt tolkade spionparagrafer, som ändras från tid till annan för att tillgodose behoven.

Hur stärker man demokratin i Europa? Man stärker den inte genom att utmåla som antidemokrater dem som med rätta kritiserar urholkningen av demokratins innehåll. Man är inte antidemokrat, därför att man kritiserar hemliga beslutsprocesser eller personregister. Det är de som i skydd av hemliga beslut spelar sitt eget spel eller som i strid med

Onsdagen den
20 mars 1974*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

författning och beslutade lagar upprättar sådana register som utgör ett hot mot demokratin. Lojaliteten mot demokratins innehåll är viktigare än en läpparnas bekännelse till en demokratis yttre former, där dessa former håller på att urholkas.

Man stärker inte demokratin med allmänna deklamationer, samtidigt som man låter svensk industri ta hem vinster av affärer och investeringar i Spanien, Sydafrika, Portugal eller Rhodesia.

Man stärker inte demokratin om man passivt finner sig i den kapitalistiska koncentrationen, i det ständigt ökade inflytandet från politiserande multinationella företag, företag som spelar ut sin fackföreningsfientlighet och som, när de har möjlighet och behov, också kan störta regeringar.

Man stärker inte demokratin om man låter storbanker fusionera och belönar dem med skatteförmåner. Ett regeringsparti som envist vägrar att attackera den tilltagande ekonomiska maktkoncentrationen försvagar i verkligheten demokratins position mot dem som vill angripa den.

Utvecklingen av ekonomin mot högre grad av koncentration förändrar också statsapparaterna. De representativa organen tenderar att skjutas tillbaka, deras beslut blir alltmer allmänt hållna rambeslut. En växande del av de faktiska besluten kommer att fattas internt, på administrativ och byråkratisk väg.

Detta stärker inte utan försvagar demokratins grundvalar. Däremot är det väl anpassat till storkapitalistiska intressen, som alltmer uppfattar de demokratiska rättigheterna som en fara, så snart folk börjar ta dem på allvar.

Det finns skäl att erinra om denna utveckling i ett läge där Sverige slutit ett avtal, utifrån vilket ett närmare samarbete med EG i framtiden skall utvecklas. Ty demokratin börjar sitta trångt, inte bara i Spanien och Grekland. I Frankrike ser man till att valsystelet ger den gaullistiska minoriteten parlamentsmajoritet och vänstermajoriteten en hopplös minoritet. Konfrontationerna mellan gaullistregeringens polis och de arbetande som kräver sin rätt är legio.

I Italien dånar bombexplosionerna. Vänsterfolk mördas. De fascistiska ligornas attacker trappas upp. Polisskandalerna duggar tätt. Ryktena om planer på en militär statskupp har sedan 1964 gång på gång dykt upp.

I Västtyskland stiger en alltmer markerad reaktionär våg mot den halvhjärtade och svaga socialdemokratiska regeringen, som står inför dilemmat att inte stöta sig med den tyska storindustrin och som därför måste konfrontera sig med fackföreningsrörelsen. Allt vad reaktionära och auktoritära fördomar heter mobiliseras nu ur Västtyskland djup. I det landet behövs ingen Glistrup. Där är hatet mot allt progressivt, hatet mot fackföreningsrörelsen, och den besinningslösa anti-intellektualismen kvar sedan Hitlertiden. Och SPD varken kan eller vill effektivt rida spärr mot utvecklingen. Brandt är räddare för sitt eget ungdomsförbund än han är för den politiska reaktionen.

Vårt parti har inte sällan skäl att kritisera de tendenser till byråkratism och bristande frihet som uppträder i de socialistiska länderna. Vi brukar vara ganska öppna i vår kritik. Men vi kan ändå inte undgå att se hur det trots allt i det längre perspektivet arbetar sig fram en ökad öppenhet i de

länderna, en demokratisering på det breda planet, på arbetsplatserna, via kvinnofrigörelsen -- områden där många av dessa länder nått längre i demokratisering och faktiskt folkinflytande än Sverige gjort.

Vad som är frapperande är hur det trots allt i dessa länder går åt rätt håll, allmänt och i stort sett, medan det i Västeuropa generellt och i stort sett håller på att gå åt fel håll, detta trots de vanligen starka historiska traditioner som demokratin där har. Och detta är av intresse för Sveriges utrikespolitik i ett läge där folkinflytandet och de demokratiska fri- och rättigheterna står under diskussion också här. Det är nämligen relationerna till de länder där reaktionen nu marscherar fram som Sverige i framtiden skall bygga ut. Det är med de länderna vi skall diskutera utvidgad handel, gemensam valutapolitik, u-landspolitik. Det är till de länderna som en stor del av den svenska kapitalexporten sker.

Det råder bred enighet om den svenska utrikespolitiken, säger herr Burenstam Linder. Att det råder enighet mellan moderater och socialdemokrater om sökarregister och terroristlagar är väl känt, och det är en förtjusande kombination till demokratins försvar. Men att det råder enighet om EG-politiken var intressant att höra. För det är de borgerliga som genom alla år har hävdad att vi politiskt och ideologiskt hör samman med gaullismen i Frankrike och med reaktionen i Västtyskland. Det är de borgerliga som i fråga efter fråga på det inrikespolitiska planet hävdad samma konservativa värden som i så hög grad dominerar EG-staternas lagstiftning.

Och man frågar sig: Vad händer i Sverige om landet knyts närmare detta allt instabilare EG? Hur kommer den svenska lagstiftningen att påverkas om vi, som de borgerliga i punkt efter punkt vill, eftersträvar en anpassning till EG-lagstiftningen? Hur blir det med de arbetandes möjligheter i Sverige att hävda sina rättigheter om de multinationella företagen släpps in i Sverige eller om EG:s ekonomisk-politiska principer tilltvingar sig inflytande också över Sverige? Hur blir det om Sverige i en framtid går samman med EG om en gemensam valutapolitik? Hur kommer svensk biståndspolitik och utrikespolitik att se ut gentemot u-länderna om den får motiv att lägga sig närmare den franska och den västtyska? Vilken social utveckling kommer att ske i Sverige om de sociologiska och mänskliga värderingar slår igenom här som nu utmärker livsmönstret i socialt vida mer auktoritärt präglade länder?

Skulle herr Burenstam Linder ha rätt i att det råder enighet i Sverige om en anknytning med sådana följder till EG-länderna -- då är det sannerligen inget som stärker demokratin vare sig i Sverige eller i Europa i övrigt.

Självständighet och oberoende kräver ansträngningar och ibland strid mot dem som söker undergräva dessa värden. Man kan inte i framtiden knyta Sverige närmare till EG utan att ge upp möjligheten att driva demokratiseringen här i landet vidare. Man kan inte låta de stora EG-kapitalen och den inhemska storfinansens framföras i frihet, om man vill stärka folkflertalets maktpositioner och driva på demokratiseringen. Man kan inte befrämja en progressiv utveckling av sociala förhållanden och värderingar, om man väljer EG-ländernas reaktionära socialsyn och lagstiftning som mönster.

Man måste i stället vara i stånd att välja en alternativ väg. Och den vägen leder till strid mot den internationella reaktionen, mot den ständiga ekonomiska maktkoncentrationen och mot auktoritära sociala krafter, utom och inom landet. Men det är den enda vägen för dem som vill främja demokratin och skapa ett samhälle, där makten över produktionen ligger i de arbetandes händer och demokratin i fullt mått realiserar i statsapparat, på arbetsplatser, i hemmen och i människornas tänkande.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c):

Herr talman! Ett av de viktigaste beslut som fattats i Förenta nationerna var när organisationen i december 1966 antog konventionerna om de mänskliga rättigheterna och det därtill fogade protokollet om enskild klagorätt och den därefter följande behandlingen av sådana klagomål. Det är i och för sig något förvånande och inte desto mindre mycket glädjande att så många länder som är representerade i Förenta nationerna och som har så olika religioner, kulturer och uppfattningar kunde enas om vissa mänskliga rättigheter som bör komma varje människa till del oavsett var vederbörande finns på vår jord.

I regeringsdeklarationen har man sagt att för Sverige liksom för andra demokratier är det ett intresse att mänskliga rättigheter och demokratiska friheter vinner allt starkare förankring i vår världsdel. Det gäller alltså Europa, men jag vet att regeringen har uppfattningen att det bör gälla hela världen.

Det har många gånger under denna debatt talats om de mänskliga rättigheterna, och de har återopats i olika sammanhang. Man kan undra: Var finns dessa frågor nu? Var finns konventionerna? De har som bekant inte trätt i kraft, och jag tänkte ägna några ord under första delen av mitt anförande just åt de mänskliga rättigheterna.

Efter det att deklarationen om de mänskliga rättigheterna antagits år 1948 påbörjades omedelbart arbetet på konventionerna, och det var först efter 18 års arbete som konventionerna och protokollet slutligen kunde antagas. Under arbetets gång kunde det mycket väl förmärkas att vissa länder inte hade någon större entusiasm för att få de mänskliga rättigheterna nedskrivna i konventioner, förmodligen därför att handlingssättet i dessa länder i många avseenden inte motsvarade vad som stod i konventionerna. Det kan också påtalas som ett försök att hindra konventionernas ikraftträdande att man beslöt att inte mindre än 35 länder skulle ha undertecknat och ratificerat konventionerna innan de kunde träda i kraft. Detta var ett mycket högre tal än vad som vanligen brukade tillämpas för liknande handlingar.

De länder som i viss mån önskade sabotera konventionernas ikraftträdande har verkligen lyckats, eftersom konventionerna ännu inte trätt i kraft trots att det är i det närmaste åtta år sedan de var öppna för signering. Sverige önskade att ett lägre signaturltal skulle ha gällt för ikraftträdandet, och därefter har Sverige vid många tillfällen varit med på resolutioner som uppmanat länderna att fullfölja sin anslutning till konventionerna och protokollet. Jag vill uttala det önskemålet till utrikesministern och till regeringen att Sverige vid alla tillfällen arbetar

för anslutning, så att konventionerna kan träda i kraft.

54 länder har nu skrivit på konventionerna, men det är endast 23 som har ratificerat, och därmed återstår ännu ett stycke innan man kan räkna med att dessa viktiga dokument verkligen kommer att träda i kraft och tillämpas mer eller mindre. Det är nämligen med största beklagande man nödgas konstatera att medan 54 länder skrivit på konventionerna så är det endast 19 som skrivit på det fakultativa protokollet. Vid behandlingen av frågan ville Sverige och 38 andra länder att enskilda människor som ansåg att de inte blivit behandlade i överensstämmelse med konventionerna skulle kunna klaga hos en internationell kommitté och att vissa åtgärder därefter skulle vidtagas.

Åtskilliga länder, främst Sovjetunionen, var emellertid emot att någon form av kontroll skulle kunna ske om de mänskliga rättigheternas efterlevnad, och förslaget om kontrollens inskrivande i själva konventionerna fälldes med 41 röster mot 39. Ett protokoll upprättades emellertid som också kan underskrivas och där kontroll accepteras. Det bör därför noggrant observeras vilka länder som godkänner protokollet. Länder som inte skriver under protokollet undandrar sig kontroll, och då kan man starkt misstänka att dessa länder inte följer konventionernas bestämmelser.

Även om konventionerna om de mänskliga rättigheterna ännu inte trätt i kraft borde det finnas en moralisk förpliktelse att följa bestämmelserna och även att ta hänsyn till deklarationen av år 1948.

Amerikas förenta stater har tyvärr inte anslutit sig till konventionerna. Det är att beklaga från många synpunkter, inte minst med hänsyn till värdet av att ännu en av stormakterna skulle ge sin anslutning till dessa viktiga konventioner. Av säkerhetsrådets medlemmar, stormakterna som vi brukar kalla dem, är det bara Storbritannien och Sovjetunionen som har anslutit sig, medan de tre andra, Förenta staterna, Frankrike och Kina inte har anslutit sig till konventionerna.

Det kan ha sitt intresse att se vad som innehålles i konventionerna och hur man eventuellt följer detta i en del länder.

I konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter står det i artikel 2, 2 §, att konventionsstaterna förpliktar sig att garantera, att i denna konvention inskrivna rättigheter får utövas utan åtskillnad av något slag på grund av ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationell eller social härkomst, förmögenhet eller ställning i övrigt. Hur är det egentligen med ras och hudfärg? Hur många människor förföljs på grund av ras eller hudfärg i Sydafrika och i Rhodesia? I Sovjetunionen förföljs judarna, i andra länder förföljs andra minoritetsgrupper – på många platser i världen bryts det grovt mot den första regeln som uppställs.

Man får inte förfölja någon på grund av politisk eller annan åskådning. Men hur är det med fallet Solzjenitsyn i Ryssland? Har Sovjetunionen följt de mänskliga rättighetskonventionerna när hans böcker förbjöds och han utvisades från sitt land? Visserligen röstade inte Sovjet för deklarationen år 1948 utan avstod från att rösta, men vi trodde ju att man i våra dagar skulle ha kommit till en annan insikt, när man nu har skrivit på och ratificerat konventionerna. Hur blir det med konventionens

frihet för författare, vetenskapsmän och andra i Sovjetunionen när konventionen verkligen har undertecknats av de 35 länderna och således har trätt i kraft?

I artikel 8 står det om rätten för fackföreningar att bilda nationella förbund och rätten för dessa att bilda eller ansluta sig till internationella fackföreningsorganisationer. Det står om rätten för fackföreningar att fritt utöva sin verksamhet och om rätten att strejka. Tillämpas detta av länder som har anslutit sig till konventionerna? Det skulle nog i åtskilliga länder behövas en självprövning av frågan om det finns någon fri strejkrätt och någon frihet för fackföreningar att arbeta, inte minst i länder som den förre talaren, herr Jörn Svensson, ville förhålliga som någonting som skulle representera friheten.

Man kan fortsätta paragraf efter paragraf och undra hur en del länder följer bestämmelserna. Går man vidare till konventionen om medborgerska och politiska rättigheter får man anledning att sätta ännu flera frågetecken. I denna konvention står det att varje människa har en inneboende rätt till livet, att ingen må nödgas att utföra tvångsarbete eller annat honom påtvingat arbete. I vissa länder sänds ungdomar obligatoriskt till vistelse i läger under viss tid. Överensstämmer detta med konventionerna om att man inte får använda tvångsarbete? Det finns massor med exempel som skulle kunna tas fram. Jag skall bara välja några få.

I artikel 12, 2 §, står det: "Envar äger frihet att lämna vilket land som helst, däribland sitt eget." Vidare i 4 §: "Ingen må godtyckligt förvägras rätten att inresa i sitt eget land." Hur är det med Solzjenitsyn och andra landsförvisade personer? Har Östtyskland, när man nu t. o. m. ratificerat konventionen, börjat riva ner Berlinmuren? För den kan ju omöjligt stå i överensstämmelse med att man har rätt att lämna vilket land som helst, även sitt eget, och att man fritt skall kunna resa in i ett land.

Artikel 18 är mycket intressant. I den står det: "Envar skall äga rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Denna rätt innefattar frihet att bekänna sig till eller antaga en religion eller tro efter eget val och frihet att ensam eller i gemenskap med andra, offentligt eller enskilt, utöva sin religion eller tro genom gudstjänst, iakttagande av religiösa sedvänjor, andaktsövningar och undervisning." I samma artikel 4 § står det att konventionsstaterna förpliktar sig att respektera föräldrars och, i förekommande fall, förmyndares frihet att tillförsäkra sina barn den religiösa och moraliska uppfostran, som står i överensstämmelse med deras egen övertygelse. Den sista delen bör beaktas av vissa svenskar som attackerar att barnen under första delen av sitt liv kommer att tillhöra samma religiösa sammanslutning som föräldrarna.

Många gånger har riksdagen diskuterat fackföreningars kollektivanslutning till socialdemokratiska partiet, men hur överensstämmer kollektivanslutning med artikel 22 där det står: "Everyone shall have the right to freedom of association with others - - -"? Jag citerar på engelska för att få den direkta ordalydelsen från ett av originalspråken. Överensstämmer verkligen kollektivanslutningen med de mänskliga rättigheterna på denna punkt om att var och en har rätt att ansluta sig till föreningar?

Slutligen bör alla andra länder med enpartisystem begrunda artikel 25,

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

och det gäller för övrigt en del svenskar som ständigt förhårligar diktaturstater i olika delar av världen. Artikel 25 lyder:

”Varje medborgare skall äga rätt och möjlighet att utan någon av de åtskillnader, som angetts i artikel 2, och utan oskäligen inskränkningar:

a. deltaga i handhavandet av allmänna angelägenheter, direkt eller genom fritt valda ombud;

b. välja och bli vald, vid periodiska och hederliga val, förrättade på grundval av allmän och lika rösträtt och hemlig röstning, varigenom garanteras att väljarnas vilja kommer fritt till uttryck;

c. få tillträde på lika villkor till allmän tjänst i sitt land.”

Denna artikel är ju en fullständig anslutning till ett demokratiskt styrelseskick, och hur kan länder med diktatur över huvud taget påstå att de följer de mänskliga rättighetskonventionerna? Hur kan länder med enpartisystem över huvud taget tala om att de skall kunna följa denna paragraf, där det sägs att man skall välja och bli vald vid periodiska och hederliga val? Kan ett land med enpartisystem verkligen säga att det kan ansluta sig till de mänskliga rättighetskonventionerna?

Herr talman! När mänskliga rättigheter dagligen trampas under fötterna i olika delar av vår värld har jag ansett att en crinran om de mänskliga rättighetskonventioner som antogs för snart åtta år sedan skall komma till uttryck i en svensk utrikesdebatt.

Det är glädjande att man i en utrikesdebatt kan ägna några minuter åt en så betydelsefull men endast på lång sikt genomförbar fråga som de mänskliga rättigheterna och inte behöver direkt tala om internationella problem som är så brännande att de fordrar en omedelbar lösning. Det torde råda enighet om ... och det har framkommit också i dagens debatt – att en viss avspänning ägt rum i den internationella politiken under senare tid. I synnerhet gäller detta mellan de två supermakterna Sovjetunionen och USA. Däremot torde den nästan oförsonliga attityden mellan Kina och Sovjet inte ha avtagit, utan spänningen består i denna del av världen.

Det kan också noteras att efter många års Koreadebatt har denna fråga gått in i ett något lugnare skede. Tillvitelserna från respektive håll om brytandet av överenskommelser och andra påstådda oförrätter är dock lika starka. Jag har tidigare uttalat mitt tvivel om att Nord- och Sydkorea någonsin blir förenade med fredliga medel och jag gör det fortfarande. Detta är en princip som jag tror gäller i alla sådana sammanhang. Den oförsonliga och fanatiska kommunistlinjen gör varje sammanslagning med länder med andra styrelseskick omöjlig.

Därför tror jag inte på sammanslagning av vare sig de båda tyska delarna av ursprungligen samma land eller på sammanslagning av Korea eller Vietnam. Det vore mycket bättre att i dessa fall utgå från att det är fråga om två länder på respektive platser som kommer att så förbli under nuvarande förhållanden. Det borde också vara möjligt att på samma sätt som med de två tyska staterna bevilja medlemskap i FN såväl för Nord- och Sydkorea som för Nord- och Sydvietnam. Det skulle dock vara en fördel om dessa fyra de facto existerande stater också blev medlemmar i FN. Sverige har alltid arbetat för universaliteten i FN och ju större del av världens länder som är medlemmar i FN desto större möjligheter finns

Onsdagen den
20 mars 1974*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

det att organisationen skall kunna fullfölja sin strävan till fred och säkerhet i världen. Det är i högsta grad förkastligt att Portugal – det har sagts flera gånger i debatten – fortsätter att bedriva kolonialvälde i Afrika och därigenom hindrar länder i denna världsdel att som självständiga stater delta i FN:s arbete.

Avspänningspolitiken har t. o. m. i någon mån gjort sig gällande i Mellersta Östern, fastän dock utgången av detta stora drama ännu är synnerligen oviss. Vad som kan sägas från svensk synpunkt är i varje fall att oljan som vapen i en storpolitisk konflikt inte är vare sig lämplig eller effektiv. Just i dagarna har de oljeproducerande länderna avslutat oljeblockaden mot USA, och man torde kunna säga att den inte alls ledde till avsett resultat, om den nu ledde till något resultat alls. Först och främst svarar oljan endast för 45 procent av energibehovet i Förenta staterna, av vilket åtskilligt produceras inom landet och av länder som inte tillhör arabsidan. Dessutom bör bemärkas att av oljekonsumtionen i Amerika förbrukas drygt hälften inom samfärdsektorn, som är den enklaste att göra besparingar på om man så önskar. Sovjetunionen har ju olja själv och drabbas inte så hårt av oljeresriktioner. De båda supermakterna är således för dagen inte särskilt sårbara när det gäller olja, även om deras situation i framtiden torde bli mycket besvärlig.

Däremot har andra länder som Danmark, Sverige, Japan m. fl. drabbats hårt av energikrisen. Jag tror inte alls att arabländerna avsåg att ställa till med svårigheter för dessa länder, men på grund av åtgärdernas generella natur blev ändå resultatet till viss del vad man inte avsett. Oljetillförseln synes sålunda vara ett ganska olämpligt instrument som politiskt påtryckningsmedel. En annan sak är de ekonomiska vinster som de oljeproducerande länderna gjort och det förhållandet att man hos vissa länder kunnat få större gehör för vissa synpunkter.

Vad som inträffat på energiområdet var dock en skarp och välbehövlig varning för många länder inklusive Sverige att utnyttja egna energikällor och att disponera de tillgångar som finns på bästa möjliga sätt. Oljan har alltid spelat en viktig roll i världen, och den kommer säkerligen att ha en oerhört stor betydelse under den närmast överskådliga tiden. Men nya oljefyndigheter tillkommer ständigt och därför kan de gamla oljeländerna påräkna en alltmer hårdnande konkurrens, som också kan leda till att man måste sänka oljepriserna. Vad som finns på de stora djupen under havsytan vet vi inte mycket om, men en intensiv forskning och ett intensivt utvecklingsarbete pågår, som leder till att allt större havsdjup kan bemästras och därvid naturrikedomar, främst olja, kan utvinnas. Det stora problemet om vem som äger rätten att exploatera havsdjupen har dock ännu inte blivit löst genom den FN-kommission som arbetar med dessa problem.

I regeringskommunikén framhålles att under trycket av de valuta-svårigheter som energikrisen medfört har strävandena till valutapolitisk solidaritet försvagats inom den europeiska gemenskapen. I kommunikén ägnas med rätta flera sidor åt svårigheterna med valutasystemet. Den enighet som rått inom 20-kommittén att i det nya systemet söka tillgodose kravet på stabila monetära förhållanden genom en förbättrad och jämnare fördelad anpassning i de enskilda länderna, så att över- och

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

underskott i utrikesbetalningarna utjämnas, är ju i hög grad eftersträvansvärd. Det har också i vårt land höjts röster för att Sverige skulle tillämpa flytande växelkurser, men jag tror inte att detta skulle vara till nytta för vårt land. Flytande växelkurser orsakar kastningar och osäkerhet i ekonomin, vilket inte är gynnsamt för svensk ekonomi. Åtskilliga av de varor som Sverige säljer till andra länder tecknas på långa kontrakt och då är en stabil valuta önskvärd. Enligt min uppfattning bör Sverige i de förhandlingar som pågår sträva efter att få största möjliga fasthet i valutasytemet. Det framtida permanenta ministerråd som finnes omnämnt i kommunikén bör gärna komma till stånd.

Slutligen vill jag säga några få ord om ett av världens största problem, nämligen livsmedelsförsörjningen. Världslivsmedelskonferensen skall analysera den alltmer kritiska livsmedelssituationen i stora delar av världen och föreslå nödvändiga åtgärder. Regeringen säger att Sverige vill sätta in livsmedelsproblemen i ett bredare sammanhang av ekonomisk och social utveckling och säger därefter att huvudmålet måste vara att främja jordbruksproduktionen i u-länderna. Att sätta in som huvudmål att främja jordbruksproduktionen i u-länderna anser jag inte vara att sätta in livsmedelsproblemen i ett bredare sammanhang. Huvudmålet måste i stället vara att skaffa mat åt jordens befolkning var nu denna mat produceras. Också Sverige bör bidra med livsmedel till världens svältande befolkning. Observera att jordens befolkning nu är 3,8 miljarder och att den ökade med 76 miljoner bara under det senaste året. Skall inte svälten skörda ännu flera offer på vår jord, så måste all odlingsbar mark tas till vara även i Sverige. Det borde bli riktlinjerna för en ny svensk jordbrukspolitik.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Förri i världen fanns det en populär läsebok som hette Läsning i blandade ämnen. Så här dags på debatten och i denna överfyllda kammare kanske jag skulle kunna göra mig skyldig till några blandade inkast, innan jag börjar med vad som egentligen är ämnet för mitt inlägg, nämligen Nordiska rådet.

Vi får i kammaren före utrikesdebatten del av två böcker. Den ena behandlar FN, och den andra behandlar dokument från den svenska utrikesförvaltningen. Tyvärr måste jag här säga att den sistnämnda publikationen är behäftad med ett fel. På s. 255 finns en förteckning över handläggningen av motioner och utskottsbetänkanden rörande utrikespolitiken, och där står det om motion nr 626 att den är avslagen av riksdagen. Det är den inte alls. Den är tvärtom biträdd av ett enigt utskott och av en enig kammare. Motionen härstammar alltså från moderaterna, och jag vet att riksdagens bifall till den väckte ont blod på något högt uppsatt håll i kanslihuset, men det är ju inte motiv för att man skall ändra historien efter sovjetisk modell eller förändra innehållet i årsboken. Jag säger nu detta som en avis au lecteur, en upplysning åt dem som läser årsboken noggrant, att denna uppgift inte är korrekt.

Naturligtvis förstår jag, herr talman, att det är fråga om ett olycksfall i arbetet. Däremot är det inget olycksfall när, som herr Helén har påpekat i dagens debatt, utrikesnämnden inte har inkallats på lång tid. När

nämnden sammanträdde i måndags, var det faktiskt första gången sedan i september. Det har dock hänt åtskilliga ting i fråga om svensk utrikespolitik sedan dess, engagemang i främmande länder etc. etc. Nog borde utrikesnämndens sammanträden bli mera reguljära. Då skulle det ju skapas mindre sensation kring nämndens möten.

Nu har utrikesminister Andersson lovat att han skall överväga ordningen, och jag tror att det är klokt att han gör det. De informella onsdagsträffarna kan naturligtvis icke — och får icke, enligt konstitutionen — ersätta utrikesnämndens sammanträden. I det sammanhanget vill jag gärna instämma i vad utrikesministern sade, nämligen att man har vinnlagt sig om att informationen till utrikesutskottet och utrikesnämnden skall bli fylligare. Jag noterar med glädje det som hänt i det avseendet.

Sedan kanske man kan göra den reflexionen att vad som skett under de senaste månaderna med visst skäl kan betecknas som den största förmögenhetsöverföringen i modern tid. I en hast har enorma belopp överförts och överförs från oljekonsumenter till oljeproducenter — bland dessa icke blott arabstater utan därjämte också länder som Sovjetunionen och Venezuela. Siffrorna har lämnats av herr Burenstam Linder, varför jag inte behöver gå in på dem.

Några har betecknat denna förmögenhetsöverföring såsom en motsvarighet till den arabiska expansion som ägde rum på vår kontinent för något tusental år sedan, då med militära medel — nu är det ekonomiska tillgångar som svarar för en expansion genom investeringar, inköp av industrier, förvärv av fastighetskomplex t. ex. i själva Paris osv. — och detta bara som en liten liten början på vad som komma skall.

Reaktionen bland oljekonsumenterna har varit minst sagt förvirrad. Stormakternas förehavanden må här lämnas därhän, liksom motsättningarna mellan EG och Förenta staterna. Men utsända emissarier från snart sagt alla länder har trängts på hotellen kring Persiska viken, och statsmän har stått i kö framför oljeministerierna. Även Sverige, som länge kallsinnigt och obegripligt undvek reciprocitet när Saudi-Arabien på sin tid etablerade ambassad på Djurgården i Stockholm, har hastat och kastat om sin politik. Med största skyndsamhet har vår representation byggts ut i och kring arabländerna. Bra — en smula sent! Och som en krona på verket har statsministern fått officiellt besök av sin kollega i Libyen med en märklig kommuniké som följd. Jag instämmer i herr Heléns kritiska synpunkter på en del av innehållet i denna kommuniké. De båda statsministrarna uttryckte sålunda sitt helhjärtade stöd för frihetsrörelser i "Afrika, Asien och Latinamerika". Man tycker sig märka att några världsdelar saknas i uppräknningen — i varje fall en oss närstående.

Mot denna bakgrund, herr talman, förstår man så väl sucken i dagens deklaration: "Tillförseln av olja har använts för politiska syften." Det är nog så riktigt! Det politiska syftet har icke varit oljemagnaterna främmande. I ett fall ville man t. o. m. avsätta en chefredaktör för en misshaglig tidning i Italien, och det var Libyen som framställde det kravet. Några sådana krav framfördes uppenbarligen inte på Haga, även om politiken — av kommunikén att döma — icke lämnades utanför överläggningarna.

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

Man kan dra ut konsekvenserna av dessa politiska villkor och fråga sig vad som skulle inträffa om de mest extrema oljestaterna -- tanken har faktiskt antytts -- också skulle få hand om delar av distributionen i våra länder av bensin och olja. Skulle en bilägare i ett knapphetsläge då riskera att avkrävas politiska deklarationer när han tankar sin bil? I så fall skulle nog många längta tillbaka till de multinationella företagen, som följt ett fördelningsystem efter andra riktlinjer.

Än mer allvarligt är emellertid att leveranser av olja på sina håll har förknippats med utfästelser om jättelika vapenleveranser. På så sätt drivs världshandeln med vapen upp i ännu högre tal. Handeln med vapen nådde i fjol nya rekordsiffror -- 15 miljarder dollar. Det är mer än det dubbla jämfört med år 1971 -- 6,2 miljarder. Förenta staterna leder med 5 miljarder, Sovjetunionen följer med 4 miljarder, varpå kommer Frankrike med 1,4 miljarder -- allt i dollar. Då är vapen som skänks under namn av militär hjälp icke medräknade. Iran och Saudi-Arabien har slutit jättelika avtal med Förenta staterna och Frankrike. Olja har varit köpeskillingen. Till och med från Bonn rapporteras att ett enda ord behövs för att få exportlicens för vapen till vilket arabiskt land som helst. Det ordet är olja. Nedrustningsarbetet bedrivs verkligen inte under särskilt gynnsamma auspicer, när handeln med vapen på detta sätt skjuter i höjden. Årets siffror kommer sannolikt att bli ännu högre än fjolårets.

I det sarnmanhanget, herr talman, vill jag passa på att ge regeringen en cloge för dess aktiva medverkan i arbetet på förbud eller inskränkning i användandet av grymma vapen, antingen detta arbete nu sker i Röda korsets regi eller vid särskilda konferenser i Genève som också varit fallet. De synpunkter som statsrådet Lidbom och nu senast utrikesrådet Blix har framfört har säkert helhjärtat stöd av svensk opinion.

Jag skall nu, herr talman, be att få gå över till Nordiska rådets nyss avslutade session i Stockholm, redan behandlad av herr Antonsson. Det var kanske en av de mera stillsamma sessionerna, en av de föga händelserika. Stora ansträngningar gjordes för att blåsa upp energifrågan till stora proportioner men den norske finansministern Kleppe förde redan dagen efter debatten ner diskussionerna till en mer jordnära nivå. Vad som egentligen kom fram i frågan var väl huvudsakligen välmenande uttalanden, knappast något mer. På den punkten har jag kanske en litet annan mening än herr Antonsson. Så mycket mer instämmer jag med honom i hans uttalande om att den svenska regeringen borde ta itu med förverkligandet av den rekommendation som antogs 1973 om en gemensam energipolitik.

Nu kan den svenska regeringen själv anklagas för vissa underlåtenhetsynder. Intresset för de norska oljefyndigheterna har i årtal i Stockholm varit tämligen krent. Detta trots att det inte saknats propåer om mera aktiva insatser även utanför det rent ekonomiska fältet -- en mer administrativ planering så att säga. Men ingenting hände praktiskt taget. Nu när oljan börjar komma i rören och oljekrisen blivit ett faktum, då ökar det svenska intresset. Men att vi icke kan göra anspråk på någon särskild förtur är uppenbart, och helt självklart är att den norska prissättningen måste följa världsmarknaden liksom vi gör när vi säljer våra råvaror.

Från Nordiska rådets session – och nu kompletterar jag vad herr Antonsson sade – är vidare att notera att striden om det nordiska samarbetets former i fråga om lagstiftningen kunde avblåsas. Det juridiska utskottets enhälliga rekommendation vann bifall och kunde antas med 62 röster mot 5. Den striden var från början onödig och kom till stånd främst som en följd av kantiga umgängesformer och snäv "provinsialism" – för att citera en dansk vänsterman – från svenska regeringens sida. Andra skulle ha använt uttrycket – och det har också brukats – svensk självgodhet. I varje fall slogs det nu fast i Stockholm, att fortsättningen av samarbetet skall ske i överensstämmelse med Helsingforsavtalet, att ett program för nordiskt lagstiftningssamarbete på längre sikt skall framläggas från ministerrådet och att rådet normalt genom juridiska utskottet får möjlighet att uttala sig om delar i programmets fullföljande när utskottet så begär. Ett tätare samarbete mellan justitieministrarna och det juridiska utskottet kan alltså förutses och välkomnas. Den harmonisering och om möjligt likartade utformning av lagstiftningen, som enligt rekommendationen bör eftersträvas, har en självklar inskränkning i att den blir giltig endast i områden som passar sig för nordisk lagstiftning. Förtjänsten av enigheten i Stockholm tillkommer främst – det bör klart utsägas – den förutvarande danske utrikesministern K.G. Andersen, som är ordförande i juridiska utskottet.

I detta sammanhang bör ett annat nordiskt ärende nämnas, särskilt aktuellt genom det uttalande som president Kekkonen gjorde under sitt besök i Sverige i dagarna. Presidenten erinrade om det finska regeringsförslaget om kommunal rösträtt för nordiska medborgare och om den rekommendation som Nordiska rådet beslöt den 27 oktober 1973 med hemställan till ministerrådet att snarast undersöka frågan om rösträtt och valbarhet för nordiska medborgare i de nordiska länderna. Ministerrådet har tyvärr inte gjort sig någon särskild brådska med ärendet, och president Kekkonens påminnelse var därför i hög grad befogad. En ämbetsmannakommitté har emellertid utsetts och denna håller, enligt vad jag erfarit, i dag ett första sammanträde i Oslo. Maskineriet har alltså äntligen kommit i gång; icke en dag för tidigt, men åtskilliga veckor för sent. Sölet är faktiskt genant för oss.

Från Nordiska rådet bör vidare uppmärksammas den uppdelning i partier och grupper som nu kommit till stånd bland parlamentarikerna.

Denna uppdelning har av sina förespråkare, bland dem särskilt danska konservativa, betecknats som oundgängligen nödvändig för att undvika att rådet stelnar i sina former och för att möjliggöra ökad vitalitet i debatterna. Man får se om dessa förhoppningar går i uppfyllelse; försöket bör göras.

En bland de mest aktiva förefaller den yttersta vänsterns gruppering att bli. Den omfattar icke blott vänsterpartiet kommunisterna och de socialistiska folkpartierna, utan också fyra rent kommunistiska partier i samarbete med – förutom de nämnda – de finska folkdemokraterna och den isländska folkealliansen. Detta samarbete har lovsjungits i bl. a. det danska kommunistorganet Land og Folk, som betecknat samarbetet som en milstoppe: "Det er en milepæl i nordisk politisk historie, en ny dristig realisering af den gamle nordiske idé om solidaritet som vaern mod

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

imperialistiske udenforstående. At der er revolutionære socialistiske kræfter, der er førende i denna politik, er historisk set logisk og rigtig.”

Aktiviteten har också visat sig utåt, bl. a. genom ett förslag till en fredszon i Nordostatlanten – ett förslag som föll redan på det faktum att utrikespolitiska och militärpolitiska frågor enligt praxis icke behandlas i rådet – en förutsättning för rådets arbete, som särskilt dåvarande statsministern Kekkonen var angelägen om, när Finland anslöt sig till rådet 1956.

Behandlingen av denna motion föranledde inom parentes sagt ett litet morrande från en sovjetisk nyhetsbyrå.

Nu har gruppen kommit igen med ett gemensamt förslag i energifrågan. Om det är revolutionära socialistiska krafter som är ledande i gruppens politik eller ej må lämnas öppet, men redan samspelet mellan hårdföra kommunister som Arne Saarinen, Knud Jespersen och Reidar T. Larsen å ena sidan och mera politiskt välondulerade och i röstläget dämpade personer som C.-H. Hermansson och Poul Dam å den andra bör observeras. Det svenska inslaget i denna allians utgör alltså en del av statsminister Palmes underlag.

Borde icke samarbetet mellan dessa herr Palmes hjälptrupp och de nämnda kommunistledarna kännas besvärande för de svenska socialdemokraterna?

Till sist, herr talman! Nordiska rådets presidiesekreterare Helge Seip skrev härorndagen att de som skall dra fram den nordiska linjen i politiska debatter och beslutsprocesser med de breda internationella synpunkter som spelar en allt större roll, bör ha både ”tålmodet i vardagen och perspektiven till att placera det nordiska i den framtid de söker forma. Att vara nordisk är utan mening om vi icke samtidigt har vår egen nationella identitet som utgångspunkt. Att vara nordisk har heller ingen mening om vi icke erkänner att vi också hör samman med en större gemenskap av nationer och att vi bör bygga vårt samarbete utifrån detta.”

Helge Seips analys är invändningsfri. Den markerar Nordiska rådets plats i vår inhemska debatt och i det internationella samarbetet – samt därmed också i dagens utrikesdebatt.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Vi har i dag fått lyssna till en allmänt hållen regeringsdeklaration om Sveriges syn på de internationella frågorna. Men, det är en väsentlig skillnad på högtidliga deklarationer och den praktiska verkligheten.

Det finns en fråga som också har med svensk utrikespolitik att göra och som snart ett år diskuterats i Sverige och i andra länder. Det är nu fjärde gången jag står i den här talarstolen i samma fråga. Första gången var den 18 maj 1973. Anledningen till detta beror inte på att jag finner någon större glädje i att springa upp och ner i den här talarstolen. I stället är det så att ständigt nya fakta och avslöjanden om den tidigare så hemliga svenska underrättelsetjänsten dras fram i ljuset. Fakta som tidigare förnekats av ansvariga statsråd och generaler.

Jag skall inte än en gång upprepa vad som sagts i hela den här affären.

Däremot bör slås fast att Peter Bratt och Jan Guillou avslöjade och anklagade spionorganisationen IB för att bryta mot den av riksdagen godkända och av svenska folket accepterade allians- och neutralitetspolitiken, genom att de svenska generalerna vid sidan om den officiella utrikespolitiken bedrivit en egen utrikespolitisk linje.

Vi känner alla till på vilket sätt ansvariga inom regering och försvarsstab bemött dessa anklagelser. Det gamla vanliga mönstret känns igen. I stället för att grundligt utreda hela den här bedrövliga affären så görs ideliga försök från ansvarigt håll att sätta locket på, att misstänkliggöra IB-avslöjarna. Detta agerande förstärker enbart misstankarna mot IB, försvarsstab och ansvarigt statsråd om att inte bara det som erkänts utan alla övriga anklagelser mot underrättelsetjänsten är riktiga.

Nu försöker man än en gång blåsa upp antikommunismen som ett vapen mot alla dem som känner oro inför vad som håller på att hända. Det är som bekant ett gammalt beprövat vapen som använts när det gällt att dölja verksamheter som inte stått i överensstämmelse med officiell utrikespolitik.

Jag måste fråga: Vilka är det som vill skada Sveriges anseende internationellt? Är det de som kräver att Sverige skall låta bli att skicka agenter till arabstaterna med uppgift att kartlägga palestiniernas verksamhet för Israels räkning? Eller är det de som sanktionerat en sådan verksamhet?

Vi vet att det under mycket lång tid rått och råder krigstillstånd mellan Israel och arabiska stater. Det är därför ett brott mot Sveriges allians- och neutralitetspolitik att förse en av de krigförande parterna med uppgifter om den andra parten. Uppgifter som misstänks i många fall ha resulterat i israeliska raider mot exempelvis palestinska flyktingläger. Vill Svenska sjöfolksförbundet verkligen skada Sveriges anseende internationellt när detta förbund – sedan man konstaterat att en svensk sjökaptan erkänt att han var agent åt IB med bl. a. uppdrag i arabiska hamnar – anför: "Med anledning av det inträffade vill vi med skärpa framhålla att vi anser underrättelseverksamhet av den här karaktären klart oförenlig med svensk neutralitetspolitik. Dessutom skadar den speciellt vårt sjöfolk och vår sjöfart. Svenskt sjöfolk åtnjuter i dag stor goodwill och respekt världen över, vilket är till fördel för såväl den enskilde sjömannen som sjöfartsnäringen. Skulle sjöfolket engagera sig i verksamhet av det här slaget, kommer det däremot utan tvivel att betraktas som ett organ i den svenska underrättelseverksamheten och det goda anseendet förvandlas till misstroende."

I regeringsdeklarationen sägs följande: "Sverige har länge varit en av de största bidragsgivarna till hjälparbetet bland Palestinaflyktingarna och hoppas nu att även andra stater skall öka sina insatser." Det är riktigt att Sverige bidragit och bidrager med ekonomiska medel för att lindra den fruktansvärda misär som Palestinaflyktingarna tvingas leva i. Det vore också värdefullt om den svenska regeringen här i dag kunde lämna garantier till palestinierna att svenska agenter i fortsättningen inte skall nästla sig in och sedan lämna uppgifter till Israel. Även en officiell ursäkt torde vara på sin plats för den tidigare verksamheten.

Att svenska småflygplan med IB-agenter ombord flugit över Finland

har erkänts. Men någon fotografering har inte ägt rum, sägs det från ansvarigt håll. Tro't den som vill.

Ännu återstår några anklagelsepunkter obesvarade. Det gäller hotellspioneriet i Imatra mot sovjetiskt territorium och operationerna 27 och 29, som handlade om båtspioneriet mot Sovjetunionen och som skulle ägt rum på finskt vatten.

De svenska och finska folken har rätt att få klara besked på de här två punkterna, inte krystade förklaringar och halvsanningar.

Nu görs försök från ansvarigt håll att mistänkliggöra dem som kräver en grundlig undersökning av IB:s verksamhet i Finland. De beskylls för att söka försämra det goda förhållande som råder mellan våra båda länder. Till dem får man väl då också räkna SSU-distriktet i Gävleborgs län, mitt hemlän, som på sin årskonferens i söndags ställde följande krav med anledning av vad som framkommit om IB:s verksamhet i Finland: "Gävleborgs SSU-distrikt kräver därför att frågetecknen som kvarstår från de senaste årens underrättelseverksamhet skingras med en öppen redovisning, att alla sorters underrättelseverksamhet ställs under demokratisk kontroll och styrning."

Det är näurligtvis de som sysslat med den sortens skadliga verksamhet och som nu vägrar att rensa upp och lämna en öppen redovisning som skadar inte bara de goda relationerna till Finland utan också relationerna till andra stater.

C.-H. Hermansson talade i dag om Sveriges tre ansikten inför folken i världen:

1. IB – det militära spionagets ansikte -- som jag redan har nämnt.
2. Den starka progressiva opinionen i vårt land som stödjer de nationella och sociala befrielseörelserna och u-ländernas kamp.
3. Den imperialistiska ekonomin, där folken i Chile, i Brasilien, i Portugal och dess kolonier, i Sydafrika och i Asien möter Sverige i form av utländska investerare, utländska kapitalister.

I regeringsdeklarationen understryks att Sydafrika måste utsättas för ökat internationellt tryck. Portugals brutala metoder att undertrycka befrielsesträvanden bör brännmärkas.

Jag ansluter mig till detta. Vad som däremot saknas är en brännmärkning av de svenska företag som direkt understödjer fascistregimerna genom investeringar i dessa länder. Man accepterar därmed också den avskryvbara brutalitet som de vita minoritetsregimerna använder mot den svarta befolkningen.

I en av kvällstidningarna fanns i går en lista över vilka löner som svenska företag tillämpar i exempelvis Sydafrika. Några exempel: ASEA betalar vita arbetare 2 520 kronor per månad, svarta arbetare 840 kronor per månad. Electrolux betalar 2 086 kronor per månad till vita och 574 kronor per månad till svarta arbetare. Sandvikens Jernverk betalar 2 156 kronor per månad till vita arbetare och 546 kronor per månad till svarta arbetare.

Svenska kapitalister som etablerat sig i denna rasiststat drar sig inte heller för att använda polis och militär för att slå ner strejker bland de svarta arbetarna.

Mönstret är detsamma i Asien och Latinamerika. Svenska kapitalisters

handlande skiljer sig inte på något avgörande sätt från andra kapitalistiska staters rövarpolitik gentemot de s. k. utvecklingsländerna. Noteras bör att de investeringar som görs i första hand gäller länder med reaktionära regimer.

Jag tillåter mig, herr talman, att läsa in till protokollet en del av den deklARATION som antogs av stats- och regeringscheferna för 75 alliansfria stater vid deras möte i Alger förra året:

”Många länder är fortfarande offer för imperialistisk dominans och nykolonialistisk exploatering, vilket utgör ett hot mot den nationella suveräniteten och hindrar de berörda folkens utveckling.

Dessutom är vissa folk fortfarande offer för direkt kolonialism och rasförtryck vilket berövar dem deras grundläggande rätt till självbestämmande och oberoende och förhindrar alla möjligheter till utveckling. Det är denna situation som är orsaken till den breda och hela tiden ökande klyftan mellan i-länderna och u-världen.

U-länderna i allmänhet är alltså fortfarande föremål för direkt eller indirekt imperialistisk exploatering. Kolonialismen och imperialismen har visat sig oförmögna att stå emot den breda politiska frigörelsekamp, vars historiska vändpunkt utgjordes av Bandungkonferensen, men de har anpassat sig på ett sådant sätt att de även fortsättningsvis på olika sätt ska kunna behålla strupgreppet på u-ländernas naturresurser och tillförsäkra sig alla slags privilegier och en säker marknad för sina varor och tjänster.

De har utarbetat politiska metoder som grundar sig på användandet av öppen och förtäckt ekonomisk aggression. Exempel på detta är den omfattande och alltmer genomträngande verksamhet som utförs av de övernationella och monopolistiska handels-, finans- och industriföretagen.”

Sverige ger stöd till olika sociala befrielseörelser, bl. a. till dem som verkar i Portugals kolonier i södra Afrika. Detta stöd uppskattas stort av dessa befrielseörelser och är också en värdefull hjälp i kampen för ett självständigt Angola och Moçambique. Men samtidigt upplever folken i dessa länder hur svenska företag deltar i utsugningen av dem.

Den portugisiska regimen måste börja avveckla sitt kolonialvälde, heter det i regeringsdeklARATIONEN. Sverige kan påskynda detta genom att se till att svenska kapitalisters utsugning av kolonier upphör. Men en annan åtgärd är att omedelbart erkänna den nya självständiga staten Guinea-Bissau. Vad är anledningen till att Sverige inte har erkänt denna stat? Det har snart gått sex månader sedan Guinea-Bissau utropades som självständig stat, och denna stat har till dags dato erkänts av över 70 länder.

Om den svenska regeringen erkände Guinea-Bissau skulle med all säkerhet andra europeiska stater följa efter, och därmed skulle Sverige bidra till ytterligare försvagning av det portugisiska kolonialsystemet.

Det finns en märklig skrivning i regeringsdeklARATIONEN som gäller befrielseörelserna i södra Afrika och fascistdiktaturen i Portugal: ”Det skulle vara naturligt om de västeuropeiska staterna gemensamt sökte förmå Portugal till förhandlingar med befrielseörelserna.”

Vad innebär detta i klartext? Nixon-administrationen arbetar just nu för högttryck på att få till stånd en lösning som innebär en viss

självständighet för kolonierna i södra Afrika, men samtidigt skall utländska kapitalister ha den ekonomiska kontrollen över kolonierna och deras rika naturfyndigheter. Till sin hjälp har USA bl. a. den portugisiska generalen Spínola.

För att tvinga fram en sådan nykolonial lösning i södra Afrika gör man ideliga försök att i vissa områden splittra befrielseörelserna med hjälp av inhemska förrädare och grupper.

Varför nu denna febrila verksamhet från vissa imperialistiska stater? Svaret är enkelt. Befrielseörelserna vinner allt större framgångar. Portugal har redan förlorat Guinea-Bissau och därmed har också utländska kapitalistiska intressen i realiteten förlorat möjligheterna att exploatera detta lands naturfyndigheter. Det gäller nu för de imperialistiska krafterna att till varje pris förhindra att Angola och Moçambique blir fullständigt oberoende av utländska makter.

Det är beklagligt om den svenska regeringen tänker spela med i detta imperialistiska ränkspel. De som kommer att dra det kortaste strået blir trots allt Portugal, USA, Västtyskland m. fl. stater. Ett resultat kan dessa imperialistiska manövrer få -- en fördröjning av befrielsen av kolonierna och därmed ökat lidande för deras befolkning.

Herr andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr KÖRPÅS (c):

Herr talman! Jag vill göra några kommentarer till Sveriges roll som aktiv medlem av Förenta nationerna och till vår roll som aktiv stödjare över huvud taget av förtryckta nationer, av fattiga och förslavade folk.

I regeringsdeklarationen står det: "Förenta nationerna intar alltså en central roll i strävandena att lösa de stora problem, som berör det internationella samfundet. --- Som en liten stat med en lång fredstradition är Sverige angeläget om att FN:s handlingsmöjligheter ökar."

Jag noterar att den defaitism, som skulle kunna tydas in i den första citerade meningen, motsäges i den andra. Arbetet på att utveckla Förenta nationerna måste förbli en huvudlinje i Sveriges utrikespolitik.

Det är emellertid angeläget att man inte bara ökar FN:s handlingsmöjligheter utan att man också utvecklar den känsla av ansvar hos varje stat för hela det internationella samhället, som är en förutsättning för att stater skall våga lägga sitt öde i FN:s händer. Sverige har en stark ställning, ett gott anseende hos många av jordens folk, och det är viktigt att vi använder vårt inflytande även till att påverka handlandet hos våra bästa vänner.

Just nu kan det vara en ökande risk för att en majoritet av FN:s generalförsamling samlas kring resolutioner som inte heller vi kan acceptera. Men det måste vara självklart för oss -- det är en förutsättning för vårt medlemskap i FN över huvud taget -- att vi följer säkerhetsrådets beslut och rekommendationer. Den dagen vi inte kan det är FN inte längre en möjlighet för oss.

Regeringsdeklarationen säger vidare: "Vår vilja att ta på oss ansvar

Onsdagen den
20 mars 1974*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

inom FN-systemet visas av vår avsikt att kandidera till inval i säkerhetsrådet från 1975." Det skulle ge oss en påtagligt starkare plattform för handlande, men lika klart är att det också ger oss en avsevärt mer utsatt ställning. Ett medlemskap i säkerhetsrådet tvingar oss att på ett helt annat sätt än hittills förena klarhet i ställningstagande med varlighet i handlaget.

Aven säkerhetsrådets resolutioner är emellertid verk av människor, och det vore fel att tolka in någon högre vishet i dem. Vi vet att "säkerhetsrådets bekanta resolution 242", för att citera regeringsdeklarationen, är en grundval för den bräckliga freden i Främre Orienten, och som ett sådant instrument är resolutionen så här långt användbar. Men jag förstår inte vad det egentligen tjänar till att man i regeringsdeklarationen upprepar att "Sverige ställer sig bakom denna resolution i alla dess delar", som det står. Vi kan ju inte blunda för att resolutionen är användbar endast så länge man inte tvingas ta ställning till vilken tolkning som är den rätta. Vi vet ju att Israel tolkar den på ett sätt och arabsidan på ett annat.

Det är i vårt internationella handlande viktigt att vi när det gäller regimer eller politiska system eller diskriminerande sociala system inte tar ställning på ett sådant sätt att det uppfattas som om vi tar ställning emot ett folk. Uppfattas vårt ställningstagande så, kan det bidra till att ett folk av nationell stolthet känner sig tvingat att solidarisera sig med ett system som vi vill fördöma.

Jag citerar ur regeringsdeklarationen: "De vita minoriteternas försök att med våld hindra nödvändiga förändringar i Sydafrika, Namibia, Sydrhodesia och de portugisiska kolonierna har blivit alltmer samordnade." Det är farligt, tror jag, att röra ihop apartheid i Sydafrika med Portugals kolonialism. Detta är två helt skilda saker, och det bör vi klart säga ifrån.

Herr Fälldin talade i sitt anförande tidigare i dag om Sydafrikas apartheidpolitik och Portugals kolonialpolitik, och det är viktigt att vi håller de begreppen isär. Apartheid är en del av den vita minoritetens uppfostran i Sydafrika. Men så är det inte i det europeiska Portugal. Det portugisiska folket kan, tror jag, anses höra till de mest vidsynta i Europa i det avseendet. Det är viktigt att Portugals folk också – jag understryker Portugals folk – får känna att det också har vårt stöd när det tar upp sin oundvikliga kamp för att återupprätta sitt lands frihet och värdighet. Det är inte bara Portugals afrikanska kolonier som är offer för Portugals kolonialpolitik utan också Portugals folk i Europa.

Om vi vill bevara vår ställning och vårt goda anseende som en stat som vill angripa det onda där vi hittar det, så är det viktigt att vi inte bara letar rätt på det onda där det finns utan också håller reda på när det onda upphör. Vi har nyligen avbrutit det knappt påbörjade biståndssamarbetet med Chile, och det beslutet tror jag att vi alla står bakom. Vi stod också en gång alla bakom då vi avbröt det samarbete på biståndsområdet som vi hade haft med Sudan och Pakistan. Vi avbröt det av skäl som då var för handen. Men i dag har vi anledning att sätta stark lit till regeringarna i Sudan och Pakistan när det gäller deras vilja och förmåga att utveckla sina länder och folk. Och som jag ser det är det då angeläget att vi i både

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

ord och gärning gör klart att det skäl som en gång tvingade oss att avbryta biståndssamarbetet inte längre finns kvar. Vi måste se till att vårt gamla goda vänskapsförhållande klart dokumenteras på nytt.

När vi stöder biståndsrörelser i Portugals kolonier är det också angeläget att detta inte uppfattas som att vi tar ställning för en sida eller kanske rent av för en etnisk grupp inom befolkningen. I Angola har vi sedan några år givit svenskt bistånd till en av befrielseorganisationerna, nämligen MPLA. Ett skäl härför har varit – i varje fall några år – att MPLA har varit den enda organisation som erkänts av den afrikanska enhetsorganisationen. I dag erkänns både MPLA och FNLA. Det är ett olyckligt ställningstagande till de två rörelserna och som jag ser det också till delar av Angola – kanske rent av i förhållande till vissa grannstater till Angola – att vi på det sättet bara stöder en organisation.

Får jag sedan än en gång citera ur regeringsdeklarationen: "Samtidigt är det naturligt för ett land i Sveriges ställning att peka på riskerna för att mindre och svagare staters intressen kan bli lidande på uppgörelser mellan supermakterna." Det är riktigt, och det tycker jag är bra sagt. Men sedan följer en mening som lyder så här: "Särskild vikt får denna synpunkt, när det gäller länderna i den tredje världen." Det är klart att den har vikt där, men det måste väl också vara viktigt att mindre och svagare staters intressen inte blir lidande i andra delar av världen. Varför är det inte viktigt också för mindre och svagare stater i Europa? I vårt samarbete med de fattiga folken tror jag det är viktigt att vi – inte bara vi här i Sverige utan även andra små nationer också i den utvecklade världen – känner att vi har ett gemensamt intresse av att slå vakt om de små nationernas utvecklingsmöjligheter och oberoende.

Det står också i regeringsdeklarationen: "I ett globalt perspektiv är det angeläget att ändra maktrelationerna mellan i-länder och u-länder till de senares förmån." Jag förstår inte varför man skall tala om maktrelationer mellan i-länder och u-länder som om det var två block som står mot varandra. Är det någonting vi måste arbeta för så är det att inte betrakta oss som en del av ett i-landsmaktblock i motsättning till ett u-landsmaktblock. Det är genom att upplösa makt- och blocktänkandet som vi kan komma någon vart.

Sverige har en god ställning internationellt, framför allt i förhållande till de flesta stater i den fattiga världen. Men vi har det också – hoppas och tror jag – i förhållande till övriga stater. Och vi har ingen anledning att särskilt understryka att vi är u-ländernas vänner. Det är vi, men inte bara vi. Vi är en del av den västerländska gemenskap, där det måste vara en uppgift, framför allt för de små staterna, att tillvarata inte bara sina egna intressen utan också de små staternas intressen på andra håll i världen.

Centrum för Sveriges arbete i detta avseende är Förenta nationerna. Sverige har också där ett gott anseende. Vi har där sedan gammalt en ambassad som är en viktig grund för Sveriges goda anseende. Den behöver emellertid större resurser, då den under generalförsamlingens möten pressas hårt av alla de uppgifter som svenska intressen – Sveriges regering men också den allmänna opinionen i Sverige – lägger på den. Det skulle sannolikt också underlätta för den om den svenska regeringen släppte

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

efter litet på sitt behov att även i detaljer kontrollera vad ambassaden gör och gav ambassaden en större självständighet i arbetet.

Detta kvinnoår kan det finnas anledning att erinra om vad kvinnor har betydelse i det direkta svenska FN-arbetet ute i världen, i New York, Genève och på andra håll – jag tänker på namn som Alva Myrdal, Inga Thorsson, Brita Skottsberg-Åhman och Agda Rössel. Det är deras personliga uppträdande på plats som givit dem deras ställning och en möjlighet att framträda som representanter för det bästa Sverige har att ge.

När vi tar initiativ i FN är det också angeläget att vi inte spelar ut frågor utan att först förvissa oss om att vi har ordentligt material för att fullfölja saken eller ett visst stöd. Annars kan vi drabbas av det som då och då händer och som har hänt i höst: vi har under många år drivit frågan om avskaffande av alla former av religiös ofördragsamhet, och när den äntligen kom upp till behandling hade den svenska regeringen strängt taget inget material att sätta i händerna på ambassaden, och så blev det inte mycket av det. Man skulle kunna nämna andra exempel.

Sverige är ett land med gott anseende. Men det finns risker för att vi också blir självgoða. Jag tror att det är angeläget att vi gör klart för oss själva att Sverige är ett litet land och att våra möjligheter att arbeta ökar om vi inte gör anspråk på att uppträda ensamma utan arbetar tillsammans med andra nationer och grupper, som står oss nära. Det nordiska samarbetet i FN måste vara en självklarhet. Men vi bör också räkna på andra stater som står oss nära, typ Nederländerna, Österrike, Schweiz. Jag tror att vi i FN också kommer att ha glädje av ett samarbete med exempelvis Västtyskland.

Sveriges internationella styrka ligger inte i att vi som liten stat vågar uppträda mot en stormakt. Den ligger i att vi i enlighet med det bästa i vårt västerländska kulturarv ställer oss på de fattigas och förtrycktas sida varhelst de finns: i Amerika, i Afrika, i Asien, t. o. m. i Europa.

Herr TRÄFF (m):

Herr talman! Det är måhända förmätet att ta till orda för första gången i den här kammaren i en debatt som berör frågor med dimensioner utöver nationsgränserna, särskilt som enigheten om de grundläggande värderingarna i fråga om vår utrikes- och handelspolitik är stor mellan de demokratiska partierna. Dagens debatt har bekräftat detta, men också påvisat att det finns skilda meningar om vägar och metoder i det internationella umgänget.

Mitt motiv för att låna kammarens öra är en önskan att få ytterligare understryka och i någon mån exemplifiera de svenska företagens omfattande utlandsengagemang och därmed också påvisa hur starkt vårt materiella välstånd är bundet till ett exportinriktat framgångsrikt näringsliv.

Först en kort tillbakablick. Sverige är ett litet land med en jämförelsevis liten befolkning. För hundra år sedan var folkmängden betydligt mindre än i dag. Men trots detta kunde inte alla beredas försörjning inom landets gränser. Under åren 1850–1913 emigrerade nästan en tredjedel av befolkningen eller omkring en miljon människor. Man sökte sig till andra länder, främst till Amerika, där man trodde eller

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

visste sig kunna få bättre levnadsbetingelser.

Det är egentligen ganska anmärkningsvärt att vi trots den här stora åderlåtningen på initiativrika människor i sin bästa arbetsföra ålder lyckades bygga upp en industri som snart skulle få världsrykte. Och vad mer: vi lyckades så väl att svenskarna inte räckte till för att fylla företagens behov av arbetskraft. Vi har i dag en halv miljon utlänningar arbetande i svenska företag – varav 250 000 innanför våra gränser och lika många i andra länder.

Det förtjänar i det här sammanhanget att framhållas att den nedgång i sysselsättningen som vi upplevt under de senaste åren här i Sverige inte beror på att exportindustrierna har minskat sitt arbetskraftsbehov. Det är tvärtom befogat att i dag konstatera och erkänna att det är tack vare de väl etablerade och väl fungerande internationellt orienterade svenska företagen som vi har klarat en hemmalagad lågkonjunktur och gått ut ur den med en mycket stor valutaserv. Den är en tillgång, som i dag ger oss en rörelsefrihet i ekonomiskt hänseende som många andra länder säkert avundas oss.

Herr talman! Sverige exporterar nu nästan en fjärdedel av alla de varor och tjänster som framställs i landet. Värdet uppgår till 50 miljarder kronor, och det är tre gånger så mycket som vid 1960-talets början. Vi importerar också en fjärdedel av allt vad vi konsumerar. Ser vi enbart till industriproduktionen är vårt beroende ännu större. Hela 45 procent av de varor industrin producerar säljs i utlandet. Inom verkstadsindustrin finns företag som exporterar bortåt 80–90 procent av sin produktion. Av alla svensk tillverkade kullager hamnar bara ett av tjugo i Sverige.

Av vår export, som förra året uppgick till 53 miljarder kronor, går hela 72 procent till EG–EFTA-området. För varje krona som exporteras har vi själva importerat råvaror, drivmedel och maskiner till ett värde av ungefär 20 öre. Särskilt verkstadsindustrin är beroende av utländska underleverantörer -- framför allt av specialprodukter.

Frånsett de indirekta ekonomiska effekterna av vår export föreligger ett direkt samband mellan exporten och antalet sysselsatta i exportindustrin. Mer än var sjunde arbetande i Sverige är för sin sysselsättning direkt beroende av exporten. Det motsvarar ca 526 000 personer. Härtill kommer 258 000 personer som arbetar i svenskägda dotterbolag i utlandet. Totalt sysselsätts alltså nästan 800 000 människor med svensk export. Av de 258 000 personerna som är sysselsatta i svenska företag i utlandet är 254 000 invånare i respektive land. 800 är anställda av det svenska företaget men har sin ursprungsort i ett tredje land, exempelvis en dansk som arbetar i ett svenskt företag i Tyskland. Slutligen finns det 3 200 svenskar med kontrakt på över ett år utomlands.

Dessa uppgifter, herr talman, är helt nya och tidigare inte publicerade. De härrör från en undersökning som är så färsk som per den 1 januari i år. Den kommer att redovisas mera utförligt i tidningen Arbetsgivaren i morgon.

Denna enkät visar också att de svenska företagen i första hand har etablerat sig inom OECD. Å andra sidan tycks behovet av svensk personal i företagen vara större i icke-OECD-länder.

Man har genom enkäten fått fram att genomsnittsföretaget har 1 700

Onsdagen den
20 mars 1974*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

utlandsanställda. Av dessa är 21 svenskar, medan 5 representerar tredje land. Genomsnittsföretaget är etablerat i sju länder utanför Sverige varav fyra inom EG. Två av de resterande tre etableringsländerna ligger inom något av de övriga OECD-länderna. En etablering ligger utanför OECD, exempelvis i Latinamerika. Genomsnittsföretaget är ett verkstadsföretag, och utlandsetableringarna utgör endast en mindre del av företagets totala produktionsapparat.

Det bör vidare påpekas att siffrorna är minimisiffror och att de 3 200 svenskarna utomlands med kontrakt inte omfattar grupper som arbetar kortare tid än ett år. Det finns ganska stora sådana grupper, exempelvis montagelagen för kraftledningsbyggen i Latin- och Nordamerika.

Det kanske också kan vara av intresse att konstatera att drygt 440 000 personer arbetar i Sverige för export till länder som vi brukar benämna demokratier och att drygt 205 000 personer är sysselsatta i de svenska dotterbolagen i sådana länder. För export till de s. k. diktaturländerna arbetar i vårt land drygt 70 000 personer, medan antalet människor i de svenskägda dotterbolagen i dessa länder utgör 50 000. Bland de s. k. diktaturländerna återfinns stater i både öst och väst.

Får jag så, herr talman, gå över till en aktuell fråga, som berör svenska företags framtida möjligheter till investeringar utomlands. Jag avser den departementspromemoria rörande riktlinjer för prövning av tillstånd för svenska direktinvesteringar utomlands som varit föremål för remissbehandling i näringslivets och arbetsmarknadens organisationer.

Herr Staffan Burenstam Linder berörde den i sitt anförande och påtalade de risker som ett införande av nationella skyddsklausuler kan medföra för det internationella handelsutbytet. Jag vill gärna understryka hans farhågor och göra ett par kommentarer.

Det måste väl betraktas som anmärkningsvärt att ett förslag som kan få djupt gående verkningar framläggs utan utredningar eller analyser av förslagets konsekvenser och utan att några förberedande kontakter har tagits med utlandsinvesteringar företag eller med näringslivets organisationer.

Det är också intressant att notera att det inte angivits några exempel på att svenska företag har misskött investeringarna utomlands. I stället kan man erinra om den positiva sysselsättningseffekt i Sverige som kan härledas från de svenska på internationell marknad arbetande företagens utlandsetableringar. Denna vitsordas ju för övrigt i promemorian. Man kan alltså ifrågasätta, tycker jag, behovet av den här formen av beredskapslagstiftning.

Tiden medger inte, herr talman, någon utförlig redovisning av utlandsetableringarnas betydelse för svensk industris konkurrenskraft. Till bilden hör många ting, bl. a. krav på närhet mellan produktion och marknad, önskemål att komma över eller undvika handelshinder, ibland politiska krav från etableringslandet, transportkostnader osv.

Låt oss också komma ihåg att de svenska företag som har lyckats etablera sig på världsmarknaden i många fall fungerar som goda motvikt till i verklig mening multinationella företags monopolsträvanden. Som ett bra exempel på detta vill jag citera KF-direktören Nils Thedins debattinlägg i Svenska Dagbladet för en tid sedan:

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

”Enda sättet för konsumentkooperationen att ta upp kampen mot multinationella företags monopolsträvanden är att själv gå ut på världsmarknaden, att själv bli multinationell! När KF startade Hugin kassaregisterfabrik för att bryta National Cash Register's monopol på den svenska marknaden kunde detta naturligtvis inte ske genom att vi endast drev en liten fabrik för den svenska kooperationens mycket begränsade behov. Vi måste möta NCR på dess eget fält, på världsmarknaden. Följaktligen har vi etablerat Hugin-fabriker i flera länder. I ett land som Venezuela svarar Hugin nu för hälften av den totala försäljningen av kassaregister.”

Nils Thedin tillägger: Det är missvisande och vilseledande att betrakta ordet multinationell som något negativt. Allt beror ju på hur ett företag utnyttjar sin makt.

Herr talman! Jag har haft förmånen att på nära håll följa ett svenskt industriföretags utveckling under efterkrigstiden från en blygsam början till landets största exportföretag. Det gäller Volvo. Men jag har också – delvis från insidan – kunnat iaktta liknande utvecklingsprocesser inom andra delar av näringslivet, många lika framgångsrika.

Det har varit stimulerande – ibland fascinerande – att få leva med i de förändringarna i denna också i andra avseenden så föränderliga värld. Upplevelsen uppfordrar till, tycker jag, och rättfärdigar, hoppas jag, mitt inlägg i dagens handelspolitiska debatt.

Med risk för att låta något patetisk vill jag sluta med en personlig deklARATION.

Det är min bestämda uppfattning att denna det svenska näringslivets internationalisering inte bara kan utan också bör få fortsätta på redan inslagna vägar. Jag menar att detta kan ske med tillgodoseende av de sociala och allmänt mänskliga krav som rimligen kan och bör uppställas. Jag vågar t. o. m. hysa den förhoppningen att vi därigenom skall kunna inte bara säkerställa vår egen materiella standard utan också bidra till ett växande välfärd i ordets bästa betydelse för en del av vår omvärld.

Herr SIEGBAHN (m):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av ett par punkter i dagens utrikesdeklARATION och några uttalanden som gjorts under debatten.

DeklARATIONEN är berömvärdt hovsamt hållen, och den skulle därför kunna vara ett utmärkt föredöme för hur ett litet lands utrikespolitik skall föras. Om man använder försiktiga och diskreta ordval, har man mycket större möjlighet att vinna gehör för sina tankar när man uppträder på den politiska arenan. Vår utrikespolitik har under senare år innehållit alltför många exempel på hur man genom ett alltför passionerat eller engagerat talesätt i realiteten bara har skapat irritation utan att man har uppnått någonting av det man sade sig vilja uppnå. Frågan kan därför ställas om inte syftet ofta mera har varit att göra ett inlägg på den inrikespolitiska arenan.

På ett par punkter är kanske dagens deklARATION till och med för försiktig. Jag tänker t. ex. på vad som sägs i fråga om hjälpen till de palestinska flyktingarna. I deklARATIONEN heter det: ”Stora internationella

Onsdagen den
20 mars 1974*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

insatser krävs för att förbättra deras” – Palestinaflyktingarnas – ”materiella läge i avvaktan på en lösning av deras politiska problem. Sverige har länge varit en av de största bidragsgivarna till hjälparbetet bland Palestinaflyktingarna och hoppas nu att även andra stater skall öka sina insatser.”

Det nämns inte vilka länder man hoppas på, men en läsare som tänker efter något kan väl förstå att deklarationen syftar på de arabiska staterna och naturligtvis speciellt på de arabiska oljestaterna – de stora oljexportörerna. Det är kanske värdefullt att man gör deklarationerna åtminstone så klara att flertalet människor förstår vad man menar med dem.

Här har vi haft en ganska märklig situation under de gångna åren. Medlemsstaterna i FN har ända sedan frågan blev aktuell, dvs. sedan flyktingproblemet uppkom 1947–1948, årligen betalat belopp som legat på omkring 45 miljoner dollar till dessa flyktingar som befinner sig i en mycket beklagansvärd situation. För närvarande är hjälpen uppe i omkring 70 miljoner dollar. Av detta belopp betalar arabländerna sammanlagt 800 000 dollar. Saudi-Arabien bidrag uppgår, om mina siffror är riktiga, till 150 000 dollar. Bidragen därifrån har åtminstone tidigare huvudsakligen haft naturaform; man har i stort sett försett palestinaflyktingarna med olja för deras oljelampor – det är allt av bidrag som de har fått från det hållet.

Sveriges bidrag är i år 15 miljoner kronor, och man räknar i den nuvarande budgetbehandlingen med att det skall behöva höjas till 17 miljoner kronor på grund av det underskott som uppstått i denna del av budgeten.

Det är en minst sagt rimlig begäran att oljeländerna ökar sina bidrag på ett högt väsentligt sätt. Herr Burenstam Linder nämnde nyss någonting om att *ökningen* av Saudi-Arabien oljeinkomster detta år beräknas ligga på mellan 10 och 30 miljarder dollar. Det vore ju en droppe i havet om Saudi-Arabien betalade hela den kostnad som dessa flyktingar för närvarande drar. Det finns därför anledning att mycket kraftigt understryka uppmaningen, som regeringen kanske gör under hand i sina diskussioner med arabländerna, att det borde vara en naturlig del av deras lojalitet och solidaritet med sina arabiska bröder i deras olycka att man från arabisk sida själv tog hand om dessa flyktingar i avvaktan på att deras problem kan lösas politiskt. Man har gjort beräkningar av vad det skulle kosta att helt placera dem, att ”settle” dem, för att använda ett engelskt uttryck, och det rör sig där om någon miljard dollar. Amerikanerna har tidigare under många år erbjudit sig att betala en väsentlig del av det beloppet, men genom de oerhört kraftigt ökade inkomster som arabländerna själva får uppstår nya möjligheter för dem att själva ta hand om de flyktingar som finns inom deras egna landamären. Visserligen har det påståtts att man inte vill ta hand om dem, utan att man vill hålla dem kvar så att de kvarstår och kan utnyttjas som ett humanitärt och politiskt problem. Man får hoppas att dessa tolkningar är felaktiga och att den solidaritet, som man politiskt talar om bland arabländerna, verkligen existerar.

Över huvud taget borde hela UNRF:s verksamhet på detta område helt

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

kunna upphöra. Den hjälp som nu går till dessa områden skulle Sverige och andra länder kunna ge åt andra håll där våra möjligheter att verka är större. Över huvud taget borde s. k. u-hjälp till arabländerna i stort sett upphöra i vad beträffar det ekonomiska. Vi är ju betydligt fattigare än vissa av arabländerna är i dag, i morgon och framför allt i övermorgon. Vad vi däremot bör kunna bidra med är inte pengar utan know-how, och där skall vi naturligtvis hjälpa alltefter förmåga. Men den ekonomiska bidragsgivningen till dessa länder bör kunna slutföras inom en ganska kort tid.

Det finns ett annat område där utrikesdeklarationen uttryckt sig med stor försiktighet. Det sägs om läget i Mellersta Östern: "Parterna har därutöver visat en allvarlig vilja till nya framsteg mot en varaktig fred." Ja, det är mycket neutralt och försiktigt uttryckt. Under diskussionen här har det framkommit, att man från regeringens sida hoppas och kanske t. o. m. tror på att en fred i Mellersta Östern skall komma, även om det inte kan bli i år. Jag tycker ändå att det hade varit motiverat att tala om alla de negativa aspekterna i det nuvarande förhandlingsläget, något som herr Romanus tidigare var inne på. Om man vill ge parterna hjälp, så är det väl anledning att i sådana här sammanhang inte bara referera utan även ge vissa indikationer på vad som från vår sida kan anses vara rimliga åtgärder och vad man reagerar mot när man sitter som åskådare långt borta från skådeplatsen. Det finns en fredsvilja på Israels och Jordaniens sida, kanske på Egyptens, men vi vet att flera arabländer är oerhört kritiska mot alla tankar på fred. Man måste då fråga sig om tiden för arabländerna verkligen är mogen att sluta fred – detta år eller nästa år. Vågar Sadat verkligen ta på sig en allvarlig kritik från de arabländer, vilkas säkerhet och situation inte förvärras eller försvåras av att nuvarande osäkerhetstillstånd består? Å andra sidan vet vi säkert att Palestinaflyktingarnas gerillaorganisationer – eller vad man vill kalla dem – är helt mot en fred i Mellersta Östern som inte innebär att Israel upphör att existera som självständig stat. Man får kanske heller inte glömma bort Sovjetunionens intressen. Sovjetunionen kanske inte önskar krig i Mellersta Östern men har ändå behov av att ett spänningstillstånd råder i Mellersta Östern, varigenom sovjetisk hjälp kan te sig önskvärd och nödvändig för de olika arabländerna.

Till slut vill jag också gå in på en annan fråga, där försiktigheten kanske inte varit lika stor som i utrikesdeklarationen, nämligen den kommuniké som utfärdades i samband med det besök Libyens statsminister avlade i Sverige och som också värtaligt diskuterats och kritiserats av herr Romanus.

Det är alltid vanskligt att göra kommunikéer i samband med statsbesök. Det bästa vore säkerligen om svenska regeringen och svenska statsråd kunde undvika att över huvud taget göra sådana deklamationer. Vi gör inga deklamationer med västeuropeiska stater eller Förenta staterna, i varje fall ytterligt sällan, och det har inte varit sämre relationer för det. Men sådana deklamationer och kommunikéer utfärdas alltid vid besök i öststater och vissa andra länder, respektive vid motsvarande besök i Sverige. Det är nästan alltid länder vilkas politiska och ideologiska målsättningar är vitt skilda från dem vi har i Sverige. Det händer väl att

svenskarna, som är ett vänskapligt inställt folk, vill behaga sina värdar eller gäster och går med på kommunikéer vilkas innehåll man i grund och botten inte är överens om. Vet man dessutom inte exakt vad orden betyder i den andra partens öron, riskerar man att acceptera kommunikéer som kan skapa svårigheter både på hemmaplan och utomlands. Detta gäller alldeles speciellt Mellanöstern, där vissa ord har fått en positiv eller negativ värdeladdning som man kanske inte alltid gör sig reda för.

I den här kommunikén fanns ett uttalande om att vi stöder palestiniernas legitima rättigheter. Hur det skall tolkas kan man naturligtvis ha olika meningar om. Jag blev ännu mer oroad när jag läste deklARATIONEN i dag och finner att där står: "Palestiniernas rätt till politisk identitet har med tiden vunnit ökad förståelse i vårt land."

Man får en känsla av att någonting har inträffat. Tidigare har vi i Sverige alltid sagt att vi inte gör några uttalanden om situationen i Mellersta Östern för att inte äventyra Jarrings mission. Har man nu övergått till att göra uttalanden där man säger att vi har fått en stigande förståelse för palestiniernas problem?

Som väl var fick vi i dag höra utrikesministerns deklARATION om att svensk politik på detta område ligger fast. Det är ett värdefullt konstaterande som man bör notera.

Vi skall också ha klart för oss att denna speciella fråga inte finns upptagen i resolutionen 242 som säkerhetsrådet antog 1967, utan det är en deklARATION som man alltid upprepar från arabisk sida.

Man förklarar därvid inte alltid vad man menar med uttrycket. Det kan vara praktiskt att inte vara för explicit, för då riskerar man mothugg, och ens vänner kan bli besvärade av alltför långt gående förklaringar. Men den som sysslat med dessa problem vet att med "arabernas legitima rättigheter" åsyftas endast *en* sak i arabvärlden, nämligen att Israel skall upphöra som självständig stat. Det skall bli vad man kallar en multinationell och multiracial stat i hela Palestina. Där räknar man med att araberna får majoritet, antingen så att tillräckligt många flyktingar skall återvända, eller att man skall köra ut tillräckligt många judar som invandrat efter 1947 eller dessförinnan. De palestinska motståndsrörelserna har i sin stadga, som antogs 1968, en förklaring om att alla judar som kommit in efter 1917 skall återvända till de länder varifrån de kom, till arabländer, till Ryssland osv.

Det är alltså på detta sätt som deklARATIONEN kommer att läsas i arabländerna. Det kan inte vara till gagn för en lösning i Mellersta Östern-konflikten att man från svensk sida gör deklARATIONER av den här typen, även om man sedan på hemmaplan kan förklara vad vi menat och att vår politik ligger fast.

I sådana här fall, då det finns olika önskemål om en kommuniké, finns också alltid en tredje väg, nämligen att inte säga någonting alls. Det hade säkert varit betydligt lyckligare i det här sammanhanget. Då hade inte de missförstånd uppstått som nu måste uppstå, både i arabländerna och i andra länder. Därmed minskar vi våra möjligheter att spela en aktiv roll när det gäller att komma med råd till de olika parterna i konflikten — i den mån de önskar höra några sådana råd.

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! I måndags publicerade Svenska ekumeniska nämnden sin undersökning om det svenska ekonomiska engagemanget i Sydafrika. Detta material, som nu alltså är offentligt, är ganska unikt. Det omfattar 40 A 4-sidor med en sammanställning av företagens och kyrkornas ekonomiska relationer med Sydafrika. Här redovisas den enkät som har gjorts till företag och kyrkor men också till de politiska partierna.

Utgångspunkten för Svenska ekumeniska nämndens prövning av den här frågan har varit en rekommendation från Kyrkornas världsråds centralkommitté av augusti 1972, som egentligen syftade till fullständigt tillbakadragande av allt ekonomiskt engagemang i Sydafrika från de länders sida vilkas kyrkor är medlemmar i Kyrkornas världsråd. Nu har Svenska ekumeniska nämnden utgått från det förhållandet att svenska staten inte ålägger svenska företag några restriktioner i handeln med Sydafrika. De företag som genom åren i olika former har investerat där eller som direkt, genom dotterbolag eller agenturer, säljer sina varor i Sydafrika handlar alltså inte i strid med svensk lag eller författning. Trots det har emellertid Svenska ekumeniska nämnden funnit anledning pröva frågan om moraliska krav bör ställas på det ekonomiska engagemang som finns från svenskt håll i Sydafrika.

Det självklara huvudmålet är att bidra till att bryta apartheidsystemet och tillförsäkra alla människor frihet. Alla åtgärder som verkar i den riktningen är nödvändiga. Därför anser Ekumeniska nämnden att det är angeläget att öka stödet till och stärka de grupper i Sydafrika, som inifrån kan bryta apartheidsystemet.

Enkäten, som har riktats till alla börsnoterade svenska företag, har besvarats av merparten. Sedan rapporten publicerades i måndags har några företag, som tidigare inte har velat besvara enkäten, blivit oroliga och meddelat per telefon att de nu avser att inkomma med de uppgifter som vi flera gånger har begärt att få.

Sedan har nämndens internationella utskott belyst och kompletterat detta material med en rad andra uppgifter, både från svensk botten och från England och Sydafrika. Utskottet har också haft direkta överläggningar med ledningarna för LO och Industriförbundet om utländska företags investeringar i södra Afrika.

Materialet visar att, även om på vissa punkter de svenska företagen tycks ligga något före, de knappast i allmänhet tillämpar mindre löneskillnader mellan vita och svarta arbetare eller tar större socialt ansvar för de svarta arbetarna än andra utländska företag som har investerat i Sydafrika. Det materialet är dock inte entydigt, och det har från svenska företagsledare hävdats, att det finns visst utrymme inom gällande sydafrikansk lagstiftning att reducera löneskillnaderna och stärka det sociala ansvarstagandet för de svarta arbetarna.

För Svenska ekumeniska nämnden har det därför blivit naturligt att i första hand rikta en bestämd rekommendation till de svenska företagen att de under de närmaste två åren ålägger sig att väsentligt reducera löneskillnaderna och stärka det sociala ansvarstagandet i syfte att på sikt uppnå jämlikhet mellan olika folkgrupper. Nämnden avser också att noggrant pröva hur företagen uppfyller dessa krav och fortlöpande

granska företagens åtgärder på detta område. Den tidsmarginal som har lämnats anger också den period under vilken nämnden hoppas få se framsteg redovisade.

Men det har också visat sig att kyrkorna själva behöver pröva sin egen lönepolitik. Enkäten visar nämligen att de svenska kyrkorna, trossamfundet och missionsorganisationerna har ungefär motsvarande löneskillnader inom sin egen verksamhet. Därför ställer också nämnden motsvarande krav på sina egna medlemskyrkor och missionsorganisationer.

Vidare påpekar nämnden, att det är angeläget att nationella och internationella organ samarbetar för att på sikt åstadkomma en förstärkt internationell opinionsbildning i syfte att skapa bättre underlag för samordnade internationella aktioner mot rasförtrycket i södra Afrika, och föreslår därför en bred ekumenisk studieaktion.

Men man måste faktiskt till sist, herr talman -- det är egentligen det som är skälet till att jag här ytterst kortfattat redogör för vad nämnden sagt -- ställa frågan vilket ansvar statsmakterna har för det svenska ekonomiska engagemanget i Sydafrika. Ett krav på ett totalt ekonomiskt tillbakadragande måste enligt nämndens mening i första hand riktas till statsmakterna, som bär det yttersta ansvaret för Sveriges hållning till Sydafrika och dess apartheidpolitik.

Jag vill i detta sammanhang tillägga att enkätsvaren från de politiska partierna är relativt magra. Det finns därför all anledning att uppmana partierna att pröva denna fråga bl. a. i ljuset av det material som nu har kommit fram.

Det kan alltså inte vara rimligt att rikta udden bara mot de svenska företagen. Nu säger kyrkorna att de själva skall ställa in sig i samma strålkastarljus. Men udden riktar sig också mot de politiska partierna, som på det här området har gjort väldigt litet och ibland sagt en del men inte tagit konsekvenserna av det.

Herr BERGQVIST (s):

Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Träffs anförande. Herr Träff öste sin vredes skålar över en departementspromemoria om utlandsinvesteringarna, och det må han göra. Jag skall inte ta upp en debatt med honom om innehållet i denna promemoria. En sakdebatt om utlandsinvesteringar får vi föra när riksdagen fått en proposition i frågan. Att jag ändå begär ordet i de skälvande slutminuterna av utrikesdebatten beror på vad herr Träff sade om den formella handläggningen av frågan. Den beskrivning som herr Träff där lämnade bör inte stå utan kommentar.

Herr Träff var förtretad över att näringslivet inte skulle ha fått tillfälle att yttra sig innan departementspromemorian slutligt formulerades. Nu måste det ju av naturliga skäl vara regeringens sak att bestämma i vilka former en utredning skall genomföras. Däremot är det självfallet rimligt att de som berörs har möjlighet att framföra sina synpunkter innan beslut fattas. Även för denna departementspromemoria gäller att den har sänts ut på remiss. Jag fick just i dag i mitt postfack ett utförligt remissvar från Svenska arbetsgivareföreningen. Jag förmodar att också de andra riksdagsledamöterna har fått det.

När sedan remissvaren kommit in prövas det hela av regeringen, och proposition utarbetas på grundval av utredning och remissvar. Sedan kommer det på vanligt sätt till riksdagen, som prövar frågan med beaktande av vad regeringen anfört och vad som förekommit i den allmänna debatten. Det är inget märkligt med detta. Men i det här fallet tillkommer också det förhållandet att näringslivets organisationer faktiskt har fått framföra synpunkter på utformningen av departementspromemorian. Det är inte riktigt, som herr Träff säger, att det inte har förekommit några som helst förberedande kontakter med näringslivets organisationer.

Vid två tillfällen har företrädare för Arbetsgivareföreningen och Industriförbundet fått framföra sina synpunkter vid sammanträden med folk från departementen. Näringslivet har här haft samma möjligheter som de fackliga organisationerna. Eftersom jag själv råkade vara närvarande vid båda dessa sammanträden, kan jag intyga att näringslivets representanter mycket väl hade kunnat utnyttja mera tid för att framföra synpunkter, om de så hade önskat.

Herr Träffs påståenden är alltså felaktiga, och uppfattningen att man skulle ha gått otillbörligt snabbt till väga delas på inget sätt av de fackliga organisationerna.

Herr TRÄFF (m):

Herr talman! Herr Bergqvist uppfattade mina kommentarer till departementspromemorian om ändrade bestämmelser för valutatilldelning för utlandsinvesteringar som ett uttryck för att jag var förtretad. Det är möjligt att det är en korrekt beskrivning, men jag uttryckte mig kanske något annorlunda. I verkligheten känner jag väl mera förvåning än förtrytelse, möjligen en blandning av bäggedera.

I vad gäller sakläget tillåter jag mig fortfarande att ha den uppfattningen att en fråga, som är så utomordentligt viktig för svensk ekonomi över huvud taget som den här, rimligen inte bör handläggas på det sättet att man tar fram ett material, som vid närmare påseende visar sig sakna analyser och utredningsunderlag av det slag som borde ligga till grund för ställningstagande.

Det är kanske inte alldeles korrekt, herr Bergqvist, att säga att näringslivets önskemål om kontakter hade tillgodosetts. Såvitt jag känner till var det företrädare för näringslivet som i början av november 1973 – alltså förra året – begärde att få överlägga med regeringen, för den händelse regeringen avsåg att genomföra förändringar i valutalagstiftningen, samt därvid aktualiserade frågan om en offentlig utredning. Det står i det nyss av herr Bergqvist omtalade yttrandet från Svenska arbetsgivareföreningen. Den hemställan efterkoms uppenbarligen inte.

Beträffande de överläggningar som har skett är det väl bara att notera att man vid kontakten med statsrådet Lidbom hade en produkt, vars kvalitet jag nyss har beskrivit, att ta ställning till. Jag föreställer mig att med den komplicerade natur som den här frågan har är det inte alldeles lätt att vid kort, muntlig överläggning klara ut allt som talar för och emot.

Jag har också fått en del uppgifter om vad som förekom vid det

tillfället, och visst vill jag vitsorda att de fackliga organisationerna uppenbarligen tyckte att promemorian var bra. Enligt beskrivningarna var den uppfattningen mera klart dokumenterad och antydd därifrån än från den ansvarige utgivarens ståndpunkt. Hans avslutande fråga, om den här överläggningen hade skingrat oron bland företagsrepresentanterna, besvarades med en enstämmig deklaration att deras oro i stället hade allvarligt ökat.

Herr BERGQVIST (s):

Herr talman! Det är en viss skillnad mellan att ha kontakter och att få sina krav tillgodosedda. Herr Träff gjorde här en glidning. Näringslivets representanter fick ju inte sina krav på en offentlig utredning tillgodosedda, menade han, och alltså var det riktigt som han hade sagt.

Men vad det här gällde var ju, om man hade haft möjlighet att yttra sig innan departementspromemorian utformades. Där kvarstår att herr Träff lämnat felaktiga uppgifter. Näringslivets organisationer har vid två tillfällen haft möjlighet att föra fram synpunkter i den här frågan innan departementspromemorian var klar. Dessutom hade man mycket väl kunnat utnyttja mera tid vid dessa tillfällen, om man så önskat. Det kanske inte heller är utan intresse att de fackliga organisationerna anser handläggningen både riktig och lämplig.

Beträffande frågan om man skall ha ett utförligt material eller inte har herr Träff den uppfattningen att man skall gå ytterst vetenskapligt fram och att det krävs ett omfattande material för att man över huvud taget skall ta ställning. Ja, man kan ha den uppfattningen, men då vill jag notera att Svenska arbetsgivareföreningen inte är särskilt konsekvent. Visserligen levererar ni ett långt remissyttrande, men uppenbarligen har ni tagit ställning utan att ha det material som ni begär fram. I en formulering talas om den "grundlösa föreställningen att en offentlig myndighets vägran att ge tillstånd till enskilda investeringar i utlandet skulle kunna förbättra sysselsättningen i Sverige".

Man har alltså på Svenska arbetsgivareföreningen slagit fast hur det förhåller sig, och då blir kravet på att få in utomordentligt omfattande material för att belysa den här saken bara ett sätt att driva en uppehållande och fördröjande politik.

Herr TRÄFF (m):

Herr talman! Debatten i sakfrågan kanske kan vänta till ett senare tillfälle. Jag gjorde ingen ansträngning att i mitt första anförande komma in på ärendet på det sättet, utan jag uppehöll mig mera vid handläggningssidan.

Utän att vara alldeles klar över hur beteendemönstret är i den här församlingen vill jag ändå bestämt vända mig mot beskyllningarna om lämnande av oriktiga uppgifter. Att vi i sakfrågan har olika meningar, det har jag konstaterat och det lär vi få tillfälle att konstatera flera gånger.

Herr BERGQVIST (s):

Herr talman! Jag tycker nog att det hade varit riktigt om herr Träff, mot bakgrund av de upplysningar som här har lämnats och som han i själva

Onsdagen den
20 mars 1974

*Utrikes-, handels-
och valutapolitisk
debatt*

verket bekräftat genom att säga att han har hört talas om att detta förekommit, hade tagit avstånd från vad han förut påstod. Herr Träffs formulering var uppenbarligen byggd på Arbetsgivareföreningens remissyttrande. Där sägs nämligen följande:

”Föreningen finner det ytterst märkligt att ett förslag med så djupgående verkningar framläggs utan några som helst utredningar eller analyser av förslaget konsekvenser och utan att några förberedande kontakter tagits med utlandsinvestering företag eller med näringslivets organisationer. Dessa har inte beretts tillfälle att yttra sig innan förslaget slutgiltigt formulerats.”

Detta är inte korrekt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts propositioner

- nr 56 till skatteutskottet,
- nr 59 till jordbruksutskottet,
- nr 67 till civilutskottet samt
- nr 80 till inrikesutskottet.

§ 5 Föredrogs och hänvisades motionerna nr 1617–1622 till lagutskottet.

§ 6 Föredrogs, men bordlades åter försvarsutskottets betänkanden nr 12 och 13, socialutskottets betänkande nr 3 samt inrikesutskottets betänkanden nr 2 och 3.

§ 7 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna nr 54 och 55.

§ 8 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande

Nr 17 med anledning av motion om en sökanläggning för riksdagsledamöterna

Finansutskottets betänkanden

Nr 5 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1974:1 gjorda framställning om ökad rörlig kredit i riksgäldskontoret för myndigheter som bedriver uppdragsverksamhet

Nr 6 i anledning av i propositionen 1974:1 behandlade för flera huvudtitlar gemensamma frågor i vad avser programbudgetering

Nr 7 i anledning av i propositionen 1974:1 gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1974/75 för kungl. hov- och slottsstaterna

Nr 8 i anledning av i propositionen 1974:1 gjord framställning om anslag för budgetåret 1974/75 till oförutsedda utgifter

Nr 9 i anledning av i propositionen 1974:1 gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1974/75 till riksgäldskontoret

Nr 10 i anledning av i propositionen 1974:1 gjord framställning om

anslag för budgetåret 1974/75 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster

Nr 11 i anledning av i propositionen 1974:1 gjord framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1974/75

Nr 43

Onsdagen den
20 mars 1974

*Ökad information
i lönebeskeden till
statsanställda*

Skatteutskottets betänkanden

Nr 4 i anledning av motion angående det särskilda investeringsavdraget vid taxering till statlig inkomstskatt

Nr 8 i anledning av motion om översyn av regleringen av gränshandeln

Nr 9 i anledning av motion angående rätten för flygpasagerare till tullfria inköp

Lagutskottets betänkande

Nr 6 i anledning av propositionen 1974:4 med förslag till ny firmalag, m. m. jämte motioner

Socialförsäkringsutskottets betänkande

Nr 9 i anledning av motion om ändrade regler för utbetalning av kommunala bostadstillägg

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 9 Ökad information i lönebeskeden till statsanställda

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande nr 10 i anledning av motion om ökad information i lönebeskeden till statsanställda.

Fru AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag vill helt kort säga några ord om utskottets behandling av min motion om ökad information i lönebeskeden. Jag blev ganska förvånad över utskottets skrivning; den är rätt svärbegriplig, och jag undrar om utskottet självt satt sig in i vad där står.

Utskottet tycks mena att debiteringstekniken omöjliggör att den anställde får besked om vilka löneskatter och sociala avgifter arbetsgivarer erlagt för hans räkning. Men verkligheten är ju den att själva debiteringstekniken i princip inte skiljer sig när det gäller hanteringen och beräkningen av inkomstskatten och när det gäller arbetsgivaravgifterna. Beträffande inkomstskatten har man accepterat att man i lönebeskeden uppger preliminär A-skatt. På samma sätt skulle man kunna uppge preliminär löneskatt och preliminära sociala avgifter.

Beräkningen av arbetsgivaravgifterna grundar sig på förhållanden som berör varje enskild anställd, dvs. på samma sätt som i fråga om inkomstskatten. Av utskottets skrivning kan man få uppfattningen att resultatet blir annorlunda om avgifterna räknas ut på individuell respektive kollektiv basis, vilket inte är fallet.

Jag fäste mig vid utskottets påpekande att man i andra sammanhang understrukit angelägenheten av att arbetsgivarernas uppgiftsskyldighet så

långt som möjligt förenklas. Det är bra. Jag tror visserligen att datatekniken så småningom kommer att göra den här typen av informationsramplockning mycket okomplicerad, men låt oss välja den enkla vägen och börja den förbättrade informationen till löntagarna i kontrollbeskeden som sänds ut en bit in på det nya året. Jag tror att utskottet och jag kan vara ense om att vid årets slut finns de uppgifter tillgängliga som medger en beräkning av både de skatter och de avgifter som faller på varje enskild anställd.

En smula pinsamt är det att läsa utskottets hänvisning till den informationsverksamhet som bedrivs genom massmedia m. m. Vilken vanlig löntagare har en uppfattning om och kan räkna ut de löneskatter och sociala avgifter som erläggs för hans räkning? Jag tror inte de är många.

Jag vet att socialdemokratin börjar tycka allt sämre om den direkta skatten därför att den medför skattetrötthet; människor ser hur mycket skatt de betalar. Men att dölja skatten för medborgarna genom att föra över den bit för bit till arbetsgivarna och sedan inte vara beredd att upplysa de anställda om hur stora skatter och avgifter som erläggs för deras räkning är inte en korrekt väg i en tid när det i andra sammanhang talas så mycket om information, upplysning och medbestämmande.

Herr FREDRIKSSON (s):

Herr talman! Fru af Ugglas är förvånad över utskottets skrivning vid behandlingen av hennes motion, men i utskottet har vi faktiskt varit något förvånade över att motionen har kommit till. Framför allt är det förvånande att motionärerna vill göra skillnad mellan å ena sidan statliga verk och myndigheter och å andra sidan privata företag. Här vill motionärerna nämligen ålägga statliga myndigheter det merarbete som skulle bli följderna av ett bifall till motionen, medan privata företag inte skulle åläggas några sådana besvärligheter.

Sedan vill jag bara säga, herr talman, att den beskrivning som utskottet har gjort av tillvägagångssättet i samband med inbetalningen av ifrågasvarande avgifter är helt korrekt.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Fru AF UGGLAS (m):

Herr talman! Får jag bara säga att när jag talar om statsanställda samt statliga verk och myndigheter i detta sammanhang, så beror det inte på att jag vill ålägga statliga företag något extra arbete, utan jag vill bara ge dem chansen att föregå med gott exempel. Inom det enskilda näringslivet försöker man faktiskt på många håll i dag att lämna sådana kontrolluppgifter som det här gäller åtminstone en gång om året och därigenom ge de anställda en uppfattning om även de avgifter som erläggs för deras räkning.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till kl. 19.30.

Nr 43

Onsdagen den
20 mars 1974

---

§ 10 Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner

Nr 28 angående den statliga kulturpolitiken

Nr 52 med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1969:36) om telefonavlyssning vid förundersökning angående grovt narkotikabrott m. m.

Nr 53 med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål

Nr 57 med förslag till inrättande av ett organ för främjande av import från u-länderna

Nr 61 angående stöd till intensifierad skogsvård i norra Sverige, m. m.

Nr 62 med förslag till lag om särskilda bestämmelser om insättning på skogskonto

Nr 70 med förslag till abortlag, m. m.

§ 11 Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades att följande enkla fråga denna dag framställdes, nämligen av

Nr 124 Herr *Wikström* (fp) till herr utbildningsministern angående praktikersättningen vid ämneslärarutbildning:

Delar utbildningsministern uppfattningen att praktikersättningen – med hänsyn till den bristfälliga informationen om den förändrade praktikorganisationen – bör utgå i form av lön även till de studerande som påbörjat den praktisk-pedagogiska delen av sin ämneslärarutbildning innevarande termin?

§ 12 Kammaren åtskildes kl. 17.44.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert